

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

KUNGL. BIBL.
31 DEC 1959
STOCKHOLM

SOU
1959:42

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1959:42

Handelsdepartementet

KONKURRENS UNDER SAMVERKAN

*Förslag till Handlingsprogram för
textil- och konfektionsindustrin*

BETÄNKANDE AVGIVET AV
TEXTILUTREDNINGEN

Stockholm 1959

Statens offentliga utredningar 1959

Kronologisk förteckning

1. Statligt stöd till jordbrukets inre rationalisering. Idun. 164 s. **Jo.**
2. Filmstöd och biografnöjesskatt. Idun. 153 s. **Fi.**
3. Preliminär nationalbudget för år 1959. Marcus. V + 131 s. **Fi.**
4. Kompetensfördelningen av administrativa besvärs-
mål mellan Kungl. Maj:t i statsrådet och regerings-
rätten. Idun. 485 s. **Ju.**
5. Läkemedelsförsörjningens organisation. Idun. 304 s. **I.**
6. Fångvårdsanstalters optimala storlek. Idun. 63 s. +
6 s. ill. **Ju.**
7. Statlig kreditstöd till hantverk och småindustri m. m.
Kihlström. 111 s. **H.**
8. Utbildning av lärare i yrkesämnen för industri och
hantverk samt handel. Idun. 210 s. **E.**
9. Lokala skyddstjänstemän samt arbetarskyddsstyrel-
sens organisation. Idun. 78 s. **S.**
10. Författningsutredningen IV. Opinionsbildningen vid
folkombudsutredningen 1957. Idun. 145 s. **Ju.**
11. Förutsättningarna för civil varvsdrift vid Karlskrona
örlogsvarv. Idun. 56 s. **Fö.**
12. Tilläggsfinansieringens administration. Idun. 186 s. **S.**
13. Familjebeskattningen. Idun. 275 s. **Fi.**
14. Reviderad nationalbudget för år 1959. Marcus. V +
112 s. **Fi.**
15. Fångvårdsstyrelsen. Idun. 216 s. **Ju.**
16. Riksdagens budgetarbete. Marcus. 56 s. **Fi.**
17. Domarebanan. Idun. 222 s. **Ju.**
18. Fånges arbetsställning. Idun. 98 s. **Ju.**
19. Statsbidragen till städernas vägar och gator m. m.
Idun. 136 s. **K.**
20. Det rättspsykiatriska undersökningsväsendets organi-
sation. Idun. 181 s. **Ju.**
21. Sveriges meteorologiska och hydrologiska instituts
arbetsuppgifter och organisation. Idun. 303 s. **K.**
22. Den statliga centrala rationaliserings- och revisions-
verksamhetens organisation. Idun. 238 s. **Fi.**
23. Arméns befäl. Idun. 431 s. **Fö.**
24. Förslag till lag om straff för varusmuggling m. m.
Idun. 407 s. **Fi.**
25. Verksamheten vid ungdomsvårdsskolorna. Idun. 197 s.
S.
26. Arbetstiden för viss militär och civilmilitär personal.
Idun. 98 s. **Fö.**
27. Omreglering av hovrätternas domkretsar. Idun. 136 s.
Ju.
28. Besparingar inom statsverksamheten. Idun. 278 s. **Fi.**
29. Donationsfonder och övriga diverse medel inom stats-
förvaltningen. Idun. 71 s. **Fi.**
30. Lantmäterivisendets och kartverkets organisation.
Idun. 322 s. **Jo.**
31. Myrslogar i Dalarna. Kihlström. 121 s. **Ju.**
32. Förbättrade familjeförmåner från folkpensioneringen
m. m. Idun. 238 s. **S.**
33. Organisatoriska riktlinjer för svensk statistik. Idun.
198 s. **Fi.**
34. Atomansvarighet I. Idun. 57 s. **Ju.**
35. Flyttning, kvartsättning och utkuggning. Idun. 88 s. **E.**
36. Mätningsteknisk och kartteknisk utbildning. Statens
Reproduktionsanstalt. 145 s. **Jo.**
37. Ungdomsbrottslighet. Idun. 315 s. + 12 s. ill. **Ju.**
38. Beredskap mot atomenergiolyckor. Kihlström. 120 s.
I.
39. Gemensam nordisk arbetsmarknad för läkare.
Norstedt & Söner. 101 s. **I.**
40. Avveckling av ädelkommissionen. Idun. 274 s. **Ju.**
41. Ordförklaringar och sakupplysningar till 1917 års
bibel. Berlingska Boktryckeriet, Lund. 71 s. **E.**
42. Konkurrens under samverkan. Betänkande av Tex-
tilutredningen. Victor Petterson. 115 s. **H.**

Anm. Om särskild tryckort ej anges, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebok-
stäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. E. = ecklesiastikdepartementet, Jo. =
jordbruksdepartementet.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1959:42

Handelsdepartementet

KONKURRENS UNDER SAMVERKAN

*Förslag till handlingsprogram för
textil- och konfektionsindustrin*

BETÄNKANDE AVGIVET AV
TEXTILUTREDNINGEN

VICTOR PETERSONS BOKINDUSTRI AKTIEBOLAG
STOCKHOLM 1959

Innehåll

<i>Skrivelse till departementschefen</i>	5
<i>Direktiven</i>	7
Kap. 1. <i>Inledning</i>	11
Tidigare utredningar	11
Textilutredningens arbete	12
Kap. 2. <i>Analys av läget inom textil- och konfektionsindustrin</i>	14
Internationella bakgrunden	14
Utvecklingen i Sverige	17
Produktionen	17
Importen	19
Konfektionsindustrins förbrukning av vävnader	20
Lönsamhetsutveckling, driftsnedläggelser etc.	20
Utvecklingen beträffande löner och priser	21
Sammanfattning	22
Den textila konsumtionen	23
Textil- och konfektionsindustrins kostnadsproblem	24
Verkningarna av en större västeuropeisk marknad	28
Kap. 3. <i>Diskussion av tänkbara åtgärder</i>	31
Åtgärder på produktionssidan	32
Samverkan mellan företag	32
Kreditgivningen på textilområdet	37
Minskning av kostnader m. m.	40
Begränsning av sortimentet	40
Ökad andel skiftarbete inom den egentliga textilindus- trin	41
Tullfrihet för textil- och konfektionsmaskiner, som icke tillverkas inom landet	43
Åtgärder på exportsidan	44
Åtgärder på försäljnings- och distributionssidan	48
Nya distributionsformer	49

Samverkan mellan väverier och konfektionsföretag	50
Ökad integration av de olika leden i textildistributionen	51
Bättre planering av försäljning och inköp	52
Detaljhandelsstatistiken på textil- och konfektionsområdet . .	53
Utförsäljningar av tillfällighetskaraktär, speciella utförsälj- ningar och säsongrealisationer	57
Andra möjligheter att främja försäljningen av textilvaror . .	62
Textilmässor, förhandsvisningar o. d.	62
Reklam	63
Varudeklarationer	63
Butiksstängningslagen	63
Forskning och utbildning	64
Forskningen	64
Utbildningen	65
Kap. 4. <i>Sammanfattning</i>	68
<i>Reservation</i>	72
 <i>Bilagor</i>	
1. Statistiska uppgifter beträffande produktion och utrikeshandel med textil- och konfektionsvaror	73
2. P. M. ang. lönsamhetsutveckling, driftsnedläggelser etc. inom textil- och konfektionsindustrin	80
Utredningar om lönsamheten inom textil- och konfektions- industrin	80
Driftsnedläggelser och minskat antal arbetare	85
3. P. M. ang. den textila konsumtionen	87
4. P. M. ang. textilindustrins kostnadsproblem	91
Analys av produktionskostnaderna	91
Kostnadsminskning genom ökat skiftarbete	92
Jämförelse med kostnaderna i utlandet	93
Industrins utmönstringskostnader	95
Administrations- och försäljningskostnader	97
<i>Bilaga A.</i> Kostnadskalkyler för olika textila tillverkningar	98
5. P. M. ang. exporten av textil- och konfektionsvaror samt erfa- renheter av organiserad samverkan vid export	105
Exportens storlek och sammansättning	105
Svenska erfarenheter av organiserad samverkan vid textil- export	108
Organiserad samverkan vid textilexport i Danmark och Schweiz	112

Till

Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Handelsdepartementet

Den 21 november 1958 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för handelsdepartementet att tillkalla åtta utredningsmän för att verkställa utredning och framlägga förslag rörande åtgärder i syfte att stärka den svenska textil- och konfektionsindustrins konkurrenskraft på längre sikt. Med stöd av detta bemyndigande tillkallade chefen för handelsdepartementet samma dag såsom utredningsmän landshövdingen E. Westerlind, direktören K. Engberg, förbundssekreteraren G. Lindgren, direktören I. Lindquist, förbundsordföranden P. Pettersson, direktören R. Schwartzman, direktören Å. Wetterlind och f. d. överdirektören H. Almeby. Tillika uppdrogs åt Westerlind att i egenskap av ordförande leda arbetet. Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 30 december 1958 tillkallades den 31 december 1958 ytterligare en utredningsman, nämligen direktören C. Cason. Sedan Engberg och Pettersson begärt entledigande från uppdraget att vara utredningsmän, uppdrog departementschefen den 5 februari 1959 åt direktören W. Wahren och den 10 mars 1959 åt förbundssekreteraren V. Sjöberg att vara ledamöter av utredningen. Den 27 november 1959 beviljades Almeby begärt entledigande från uppdraget att vara utredningsman.

Utredningsmännen har antagit namnet textilutredningen.

Den 5 december 1958 uppdrogs åt byråchefen I. Eckersten och sekreteraren B. Löfberg att vara experter åt utredningen. Samma dag förordnades tullkontrollören N. B. Leuf att vara sekreterare och amanuensen Kerstin Bothén att vara biträdande sekreterare åt utredningen.

Utredningen har under utredningsarbetets gång haft överläggningar dels med olika sakkunniga rörande ekonomiska och tekniska frågor, dels med representanter för banker med stor kreditgivning till företag inom textil- och beklädnadsbranschen, dels med representanter för enskilda företag inom branschen. Utredningen har även haft kontakt med arbetsmarknadsstyrelsen.

Utredningen har den 4 mars 1959 i anledning av remiss avgivit utlåtande över en inom riksdagen väckt motion (II: 380 år 1959) om viss utvidgning av direktiven för utredningen.

Utredningen har vidare i särskild skrivelse till chefen för handelsdepartementet den 23 mars 1959 framlagt förslag angående införande av bestämmelser om tullfrihet för sådana textil- och konfektionsmaskiner som icke tillverkas inom landet.

I anledning av remiss har utredningen den 23 september 1959 avgivit utlåtande över en ansökan från Texo Aktiebolag Maskinfabrik i Älmhult om statlig garanti för ett lån å två miljoner kronor.

Sedan uppdraget numera slutförts får utredningen vördsamt överlämna sitt betänkande "Konkurrens under samverkan. Förslag till handlingsprogram för textil- och konfektionsindustrin".

Reservation har avgivits av herr Wetterlind i vad avser utredningens förslag beträffande utförsäljningar av tillfällighetskaraktär.

Stockholm den 21 december 1959.

Erik Westerlind

Carl Cason

Georg Lindgren

Ivar Lindquist

Robert Schwartzman

Valter Sjöberg

Wilhelm Wahren

Åke Wetterlind

/ N. B. Leuf

Direktiven

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter gav chefen för handelsdepartementet i yttrande till statsrådsprotokollet den 21 november 1958 följande direktiv för utredningen.

Den svenska textilbranschen har under senare år haft att kämpa med ökande svårigheter. Den expansion av svensk textilproduktion som ägde rum under och närmast efter andra världskriget har avlösts av stagnation och tillbakagång. Utvecklingen sammanhänger med dels stigande konkurrens från importen dels också en viss överdimensionering av den svenska industrien. Även om svårigheterna varierat i styrka inom olika grenar av branschen och vid olika tidpunkter kännetecknas situationen i stort av att ett betydande antal företag nedlagts, arbetskraft överflyttats till andra verksamhetsområden och att lönsamheten i allmänhet under senare år varit otillfredsställande.

I syfte att klarlägga framtidsutsikterna för svensk textilproduktion tillkallades inom branschen år 1955 en särskild kommitté under ordförandeskap av dåvarande landshövdingen Mossberg och innefattande representanter för industriföretagare och arbetstagare. Denna kommitté, som antog benämningen "Partsutredningen för textilindustrin" har nu redovisat resultatet av sitt arbete i en rapport "Textil, en industri i omvandling", varjämte ett antal fristående utredningar publicerats om grundläggande förhållanden inom branschen.

Under sommaren och hösten har uppenbarligen läget för vissa delar av textilindustrin tillspetsats. Detta har gett upphov till framställningar till statsmakterna om särskilda stödåtgärder främst i form av ökat skydd mot importkonkurrens. Från den 1 oktober har sålunda genomförts en provisorisk tullhöjning för damstrumpor av nylon syftande till att dämpa verkningarna på den svenska marknaden av den mest utpräglade lågprisimporten. Nyligen har från ylleindustriens och konstsilkeindustriens sida framförts krav om komplettering av den i somras fastställda tulltaxan med bestämmelser om specifika minimitullar på vissa varor. I anledning av beslut om nedläggande av en större ylleindustri har vidare överläggningar ägt rum mellan regeringen och företrädare för industrien och de anställda.

Framställningarna är f. n. föremål för utredning hos vederbörande myndigheter och regeringen torde inom kort komma att ta ställning till de framförda tullkraven.

Den senaste tidens utveckling har självfallet gett anledning till oro inte bara bland företagarna utan också i hög grad hos de anställda. Läget inom stora delar av den svenska textil- och beklädnadsindustrin tycks nu vara sådant att — om en fortsatt stark decimering skall undvikas — åtgärder måste vidtas för att stärka industriens konkurrenskraft. Tullhöjningar innebär härvidlag icke någon bärkraftig lösning på längre sikt. Möjligen kan en förstärkning och komplettering

av tullskyddet temporärt ge industrien viss lättnad och därigenom bereda den tillfälle till anpassning. Det bör emellertid understrykas att de nuvarande svårigheterna endast delvis torde vara orsakade av den växande importkonkurrensen. De beror i hög grad på interna förhållanden i fråga om produktion och konkurrens. Inför perspektivet av en gemensam europeisk marknad kan en stabil framtidsgrund endast byggas på konkurrenskraft utan stöd av protektionistiska handelshinder.

Partsutredningen har ur olika synpunkter belyst den svenska textilindustriens problem och förutsättningar. Konsumtionsutveckling, löneutveckling och andra faktorer i textilindustriens situation diskuteras liksom dessa faktors utvecklingsriktning i framtiden. Vissa av dem kan sägas verka negativt, andra positivt på möjligheterna att bedriva räntabel textilindustri i Sverige. En positiv faktor synes konsumtionsutvecklingen vara. Av en genom partsutredningens försorg verkställd utredning framgår, att textilkonsumtionen — under förutsättning av ungefär hittillsvarande takt i inkomststegringen — fram till 1965 kan förväntas öka i kvantitet räknat med närmare 20 procent i förhållande till 1955 års nivå; mätt i värde blir ökningen ännu större. En fråga är givetvis här i vad mån den svenska textilindustrien kan tillgodogöra sig en sådan utveckling. En avvägning mellan olika faktorer som inverkar på dess framtidsmöjligheter är givetvis svår att göra. Som en allmän uppfattning framhåller dock partsutredningen, att det i och för sig icke finnes några skäl, varför textilindustrien i fråga om de tekniska och organisatoriska anordningarna skulle ha sämre förutsättningar att klara sig i konkurrensen än annan industri. Det påpekas också, att förutsättningarna icke i alla hänseenden är givna utan i viss mån kan påverkas av företaget, av branschen eller av samhället i en för textilindustrien gynnsam riktning.

Med det kostnadsläge, särskilt i lönehänseende, som råder i Sverige jämfört med många andra textilproducerande länder torde det vara en livsviktig angelägenhet att åstadkomma en effektiv planering av den svenska produktionen och en inriktning på sådan tillverkning för vilken förutsättningarna här är mest gynnsamma. En relativt genomgripande strukturrationalisering och sanering av branschen framstår från dessa utgångspunkter som nödvändig. En förstärkning av konkurrenskraften torde bl. a. förutsätta en viss koncentration av produktionen, tillverkning i längre serier, ökad automation och intensivare utnyttjande av maskiner och andra kapitalinvesteringar. Det vill synas som om en dylik rationaliseringsprocess på senare tid i viss mån hämmats av den tillspetsade konkurrensen inte bara från importen utan även mellan svenska företagare inbördes. En konsolidering av den svenska textila produktionen torde med hänsyn härtill åtminstone under en begränsad tid kräva ett samarbete inom branschen såväl mellan olika företag inom samma tillverkningsområden som mellan olika led i den textila produktionen och distributionen. Av stor betydelse härvidlag torde vara att åstadkomma en ökad integration eller samverkan på annat sätt mellan beklädnadsindustrien och den egentliga textilindustrien. I den mån lämpliga former kan åvägbringas för samarbete i fråga om leveranser från textilindustrien till beklädnadsindustrien bör detta kunna skapa en stabil grund för en svensk basproduktion på det textila området. Vissa möjligheter att utveckla exporten torde även finnas. Det kan med fog sägas att när det gäller export av textila produkter hittills endast blygsamma resultat uppnåtts. Även i detta hänseende skulle ett gemensamt uppträdande och samordnade insatser sannolikt kunna leda till ökad framgång.

Den strukturella anpassning till dagens och framtidens konkurrensläge som är nödvändig inom den svenska textil- och beklädnadsproduktionen kan uppnås på olika vägar. Ökad ekonomisk integration och lämpliga former för samverkan bör i och för sig med tiden kunna utvecklas genom branschens egna åtgöranden. Det är

emellertid ur samhällelig synpunkt angeläget att denna anpassning sker så smidigt som möjligt och framför allt att en ytterligare tillspetsning av den nuvarande situationen undviks. Mera omfattande produktionsnedläggelser skulle särskilt i dagens arbetsmarknadsläge skapa svårbemästrade problem. Det är självfallet angeläget att den önskvärda konsolideringen sker på basis av de produktionsenheter som har de största förutsättningarna på längre sikt för en rationell och konkurrenskraftig produktion. Konsumenternas intresse av en livskraftig svensk textilindustri och lämplig konkurrens inom denna bör jämväl beaktas.

Mot bakgrunden av vad här anförts synes det angeläget att samhället medverkar till att påskynda en rationaliseringsprocess inom textil- och beklädnadsindustrin. Särskilda sakkunniga bör därför tillkallas med uppgift att söka främja sådan praktisk samverkan inom dessa branscher eller andra interna åtgärder som kan vara ägnade att lägga grunden till en konkurrenskraftig basproduktion av textilvaror. Utredningen bör koncentreras till de centrala produktionsområdena och ske med utgångspunkt från att importskyddet bibehålles vid väsentligen den nu beslutade nivån, med beaktande dock av konsekvenserna av de nordiska och europeiska integrationsplanerna. Av vad förut sagts framgår att utredningen icke bör inriktas på statliga stödåtgärder utan på egna saneringsåtgärder inom branschen. Vad särskilt angår exporten torde böra beaktas de möjligheter som den statliga exportkreditgarantigivningen i vissa fall erbjuder samt till de stödåtgärder som står till buds för effektivt upplagda marknadsundersökningar o. dyl.

I utredningen bör ingå företrädare för textil- och beklädnadsproduktionen, de anställda och handeln. Den bör bedrivas med skyndsamhet.

FÖRSTA KAPITLET

Inledning

Tidigare utredningar

Någon statlig utredning av förhållandena inom textil- och konfektionsindustrin har tidigare icke gjorts. Däremot har industrins problem ingående diskuterats i olika utredningar, som igångsatts på initiativ av branschens organisationer.

År 1942 påbörjades sålunda inom Industriens utredningsinstitut en utredning avsedd att kartlägga textil- och konfektionsindustrins uppbyggnad. Denna strukturutredning, som utfördes av dåvarande sekreteraren vid institutet, numera professorn Folke Kristensson, redovisades 1946 i boken "Studier i svenska textila industriens struktur".

Denna utredning efterföljdes sedan av ett antal utredningar i fråga om distributionen av textilvaror¹.

Med anledning av de svårigheter, som uppstått för den egentliga textilindustrin i början av 1950-talet, togs branschens läge upp till en ingående diskussion inom såväl industrin som dess organisationer. Redan på ett tidigt stadium kom detta arbete att ske i organiserad samverkan mellan branschens arbetsgivarorganisation, Sveriges textilindustriförbund, och arbetstagarorganisation, Svenska textilarbetareförbundet. I samband med Koreakrisen verkställdes sålunda en gemensam snabbutredning, som redovisades år 1952 i rapporten "Textilindustrins aktuella läge".

Som en fortsättning på detta arbete tillsattes därefter år 1954 en särskild utredningskommitté för att belysa branschens problem och förutsättningar på längre sikt. I kommittén, som fick benämningen Partsutredningen för textilindustrin, ingick representanter från arbetar- och arbetsgivar sidan. Som opartisk ordförande fungerade dåvarande landshövdingen Eije Mossberg.

Partsutredningen lät i första hand verkställa ett antal fristående utredningar om grundläggande förhållanden inom branschen. Dessa utredningar var avsedda att ligga till grund dels för överläggningar inom kommittén, dels för information åt företagen såsom vägledning i deras planering. Dessa

¹ T. Paulsson Frenckner: Svensk textilvarudistribution år 1938. Sthlm 1948.

Ilmar Roostal: Distributionen av textilvaror år 1948 i jämförelse med år 1938. Sthlm 1951.

K. Redlund — I. Igestedt: Kostnads- och intäktsproblem i textildistributionen. Sthlm 1955.

utredningar, som publicerats separat, behandlade bland annat textilindustrins internationella problem, den textila konsumtionen, arbetsmarknad och löner samt lönsamhetsutvecklingen inom textilindustrin¹.

Partsutredningens slutrapport "Textil — en industri i omvandling" publicerades i februari 1958. I rapporten föres en diskussion beträffande textilindustrins framtida förutsättningar samt behov av åtgärder och anpassning icke minst till en europeisk frihandel.

En motsvarande men mera begränsad utredning för konfektionsindustrins del har utförts av en kommitté, kallad Branscutredningen inom konfektionsindustrin, med representanter för arbetsgivarorganisationen, Sveriges konfektionsindustriförbund, och arbetarorganisationen, Svenska beklädnadsarbetareförbundet. Även denna kommitté leddes av dåvarande landshövdningen Eije Mossberg som opartisk ordförande.

Inom kommittén verkställdes ett antal grundläggande utredningar av motsvarande art som inom partsutredningen inom den egentliga textilindustrin. Vissa utredningar såsom beträffande den textila konsumtionen samt löner och sysselsättning gjordes gemensamt för de båda branscherna.

I Branscutredningens slutrapport, som föreligger endast i stencilerad form, diskuteras bland annat marknadsproblemen för konfektionsindustrin och deras samband mellan produktions- och distributionsstrukturen.

En utredning som behandlar branschrationalisering i industrin i allmänhet har utförts av en särskild arbetsgrupp inom Studieförbundet Näringsliv och Samhälle (SNS)². Utredningen har bland annat studerat de statliga branscutredningar som tidigare verkställts i olika branscher och de erfarenheter som vunnits vid försök att genomföra de åtgärder som därvid föreslagits. Utredningen har vidare lämnat en ingående belysning av tänkbara åtgärder för branschrationalisering.

Textilutredningens arbete

Textilutredningen har i hög grad baserat diskussionerna på det material, som framkommit under de tidigare utredningarna och i synnerhet inom partsutredningen för den egentliga textilindustrin. Utredningen har icke ansett det påkallat att verkställa några mer omfattande grundutredningar utan har koncentrerat sitt arbete på att pröva olika åtgärder, som skulle kunna bidra till en lösning av problemen inom textil- och konfektionsindustrin.

¹ John Ekström, Arne Henriksson, Wilhelm Paues, Kurt Savosnick, Ingvar Svenilsson: Textilindustriens internationella problem. Sthlm 1957.

John Ekström: Den textila konsumtionen. Sthlm 1958.

Bengt Karlsson, Rudolf Meidner, Gustaf Rüdmer, Göran Wohlfart: Arbetsmarknad och löner. Sthlm 1958.

Arne Henriksson: Lönsamhetsutveckling för textilindustrin. Sthlm 1958.

² Branschrationalisering. Mening Metoder Möjligheter. SNS. Sthlm 1958.

De tidigare verkställda utredningarna utgör ett värdefullt material för belysning av branschens problem, och textilutredningen har i stor utsträckning kunnat utnyttja detta i sina diskussioner. Textilutredningen har även utnyttjat de tidigare utredningarnas material i de sammanställningar rörande dels lönsamheten inom industrin m. m., dels utvecklingen av konsumtionen, vilka sammanställningar redovisas i särskilda bilagor.

Under arbetets gång har utredningen haft överläggningar dels med olika sakkunniga rörande ekonomiska och tekniska frågor, dels med representanter för banker med stor kreditgivning till företag inom textil- och beklädnadsbranschen, dels med representanter för enskilda företag inom branschen.

Tillsättandet av utredningen får ses mot bakgrunden av de framställningar, som under år 1958 gjordes till statsmakterna med begäran om särskilda stödåtgärder, främst i form av ökat skydd mot importkonkurrens. Enligt direktiven skulle emellertid utredningens arbete icke inriktas på statliga stödåtgärder utan på egna saneringsåtgärder inom branschen.

Genom utredningens tillsättande tillskapades ett forum för en konkret genomgång av branschens praktiska problem. Det är självklart att det icke är möjligt att finna snabba engångslösningar på alla de problem, som textil- och konfektionsindustrin står inför. De förslag, som utredningen framlägger i det följande, får bedömas mot denna bakgrund. Utredningen är emellertid av den uppfattningen, att diskussionerna inom utredningen varit av stort värde, bland annat genom att representanter för de olika leden i produktionen och distributionen deltagit i utredningen och därigenom haft tillfälle att konfronteras med olika aspekter på problemen.

Enligt de lämnade direktiven skulle utredningens arbete koncentreras till de centrala produktionsområdena inom textil- och konfektionsindustrin. I överensstämmelse härmed har utredningen i första hand diskuterat förhållandena inom ylleindustrin, bomullsindustrin och trikåindustrin samt inom de delar av konfektionsindustrin som tillverkar egentlig herr- och damkonfektion. Vid utredningen har vidare i enlighet med direktiven beaktats konsekvenserna av de europeiska integrationsplanerna.

Analys av läget inom textil- och konfektionsindustrin

Internationella bakgrunden

Under de första efterkrigsåren rådde i stort sett en säljarens marknad för textilvaror i Europa. Under kriget hade konsumtionsbehoven blivit eftersatta och textilförråden tömda, och konsumenterna sökte tillgodose både de löpande och de eftersatta behoven. Textilproduktionen ökade därför under dessa år snabbt i flertalet västeuropeiska länder. Den inhemska produktionen stimulerades ytterligare i många länder, som tidigare täckt en stor del av sina textilbehov med import, genom att importrestriktioner för textilvaror upprätthölls även efter krigsslutet. I vissa länder hade dessutom den inhemska produktionen kraftigt utbyggts redan under krigsårens avspärning.

I slutet av 1949 och början av 1950 började emellertid textilproduktionen visa tecken att minska. Orsakerna härtill var flera. De eftersatta konsumtionsbehoven hade blivit tillfredsställda. Upphävandet av importrestriktionerna medförde även en ökning av den internationella konkurrensen. Säljarens marknad tenderade att övergå i en köparens marknad.

Koreakrigets utbrott 1950 medförde plötsligt en ny ökning av efterfrågan. Starka råvaruprisstegringar medförde förväntningar om höjda färdigvarupriser. Efterfrågan ökade starkt, och detta resulterade i en allmän ökning av den textila produktionen.

Under våren 1951 inträffade ett snabbt fall i råvarupriserna. Konsumenternas återhållsamma köp och en nedgång i exporten till utomeuropeiska länder ledde efter hand till en markerad lageranhopning i alla led, vilket slutligen medförde 1951/52 års textilkris. I allmänhet nådde krisen kulmen kring mitten av 1952.

År 1953 skedde en viss återhämtning, men under de år som gått sedan dess har någon större förändring i textilindustrins läge icke ägt rum. I de flesta länder betraktas situationen fortfarande som krisartad, även om en viss förbättring inträtt under år 1959.

Svårigheterna synes i Europa allmänt sett ha varit större inom bomullsindustrin än inom ylleindustrin. I Sverige har, såsom framgår av redogörelsen i följande avsnitt, förhållandet varit det motsatta.

När det gäller *bomullsindustrin* i Västeuropa kan de främsta problemen

sågas vara den starkt minskade exporten till utomeuropeiska länder, den snabbt växande textilimporten från länder utanför Europa och den långsamma tillväxttakten i den västeuropeiska textilkonsumtionen.

Före det första världskriget gick ungefär 35 procent av världens bomulls- vävsproduktion i internationell handel. Andelen har sedan kontinuerligt minskats, så att exporten före Koreakrisen utgjorde endast 14 procent av världsproduktionen. Sedan dess har sänkningen fortsatt. Denna utveckling har framför allt drabbat de stora exportörländerna av bomullstextilier och i synnerhet England.

Den engelska bomullsindustrins årsproduktion av vävnader, som 1912 utgjorde 8.000 milj. yards, hade 1958 gått ner till 2.000 milj. yards. Exporten, som 1912 uppgick till 6.900 milj. yards, utgjorde 1958 endast 450 milj. yards. Exportandelen har sålunda minskat från 86 procent till 23 procent, samtidigt som produktionen minskat till en fjärdedel av den tidigare storleken. Det är mot denna bakgrund man får se den plan för reorganisation av den brittiska bomullsindustrin som i år framlagts av den brittiska regeringen.

En av de första industrigrenar som kommer i fråga när underutvecklade länder inleder sin industrialisering är textilindustrin. Stora textilindustrier har sålunda växt upp i ett flertal östasiatiska länder. Detta har i första hand medfört att många viktiga exportmarknader försvunnit för den västeuropeiska bomullsindustrin, men samtidigt har många av de nya textilländerna övergått till att bli storexportörer av bomullstyger.

Importkonkurrensen på den västeuropeiska marknaden har därför kraftigt ökat. Den lågpriskonkurrens, som i första hand kommer från länder med statshandel, t. ex. de östeuropeiska länderna, och från länder med mycket låga löner, t. ex. Japan och Indien, erbjuder därvid speciella problem.

När det gäller *ylleindustrin* i Västeuropa har exporten till underutvecklade länder aldrig utgjort någon större del av produktionen. Däremot spelar den intereuropeiska handeln med yllevävnader en mycket större roll. De problem, som berör marknaden för yllevävnader, sammanhänger därför med förhållandena inom Europa. De störningar som inträffat har — om man ser den västeuropeiska industrin som en helhet — varit av mindre omfattning än när det gällt bomullsindustrin och har till stor del orsakats av den överkapacitet, som blivit följderna av den starka utbyggnaden under kriget och de närmaste åren därefter. Därtill kommer importkonkurrensen från underutvecklade länder, även om den hittills icke fått större omfattning.

Ylleindustrin i Västeuropa har vidare — i likhet med bomullsindustrin — påverkats av att konsumenternas totala utgifter för textilvaror, trots stigande inkomster och stigande befolkning, vuxit så långsamt under det sista årtiondet att de totala utgifterna i fast penningvärde för beklädnad — konsumtionsvolymen — praktiskt taget varit konstanta.

En annan omständighet, som ytterligare bidragit till den västeuropeiska textilindustrins svårigheter, är att textilindustrin ej endast utsättes för en intensiv konkurrens från den utomeuropeiska textilindustrin utan också, som en följd av den fulla sysselsättningen, för en hård konkurrens om resurserna — arbetskraft och kapital — från det övriga västeuropeiska näringslivets sida. Denna konkurrens har skärpts betydligt sedan mellankrigstiden på grund av den snabba expansionen inom andra delar av näringslivet, främst inom verkstadsindustrin och serviceyrkena. Under efterkrigstiden har därför den europeiska textilindustrin tvingats att i större utsträckning än tidigare arbeta i intensiv konkurrens om resurserna med andra europeiska näringar. Priset på de resurser den använder har följaktligen på ett helt annat sätt än förr kommit att betingas av resursernas alternativkostnader, d. v. s. av deras produktivitet inom andra branscher. Detta torde vid sidan av förändringarna i de internationella marknadsförutsättningarna ha varit den fundamentala och mest betydelsefulla strukturförändringen under efterkrigstiden för den europeiska textilindustrin.

Den västeuropeiska textilindustrins problem har under de gångna åren studerats inom OEEC av en speciell textilkommitté (OEEC Textile Committee). I de olika översikter, som denna kommitté publicerat, tillmätes överkapacitetsproblemet en speciellt stor betydelse för den västeuropeiska textilindustrins framtid, och det hävdas att förekomsten av överkapacitet medför en fara för industrins internationella konkurrensförmåga på längre sikt. Enligt textilkommittén har den västeuropeiska textilindustrin kommit in i en farlig cirkel, där höga kostnader medför försämrad lönsamhet och där detta i sin tur medför svårigheter att finansiera kostnadssänkande investeringar som skulle kunna bryta cirkeln. Textilkommittén anser vidare att möjligheterna att minska överkapaciteten kompliceras av den ständigt växande konkurrensen på den europeiska marknaden av import från utomeuropeiska länder. I den mån europeiska marginalföretag lägges ned ökar omedelbart utrymmet inte bara för de återstående mera bärkraftiga europeiska konkurrenterna utan också för importen.

OEEC:s textilkommitté har i sina rapporter lämnat vissa rekommendationer avsedda att bidra till en lösning av den västeuropeiska textilindustrins problem.

I sin rapport år 1954¹ rekommenderade kommittén sålunda att man skulle söka lösa problemen genom samtidiga ansträngningar både från industrins och regeringarnas sida. Med avseende på produktionen rekommenderades bland annat att man borde underlätta för företag med otillräckliga resurser att finansiera nyinvesteringar som skulle höja produktiviteten. Vidare borde man uppmuntra modernisering av maskiner o. d. samt undersöka möjligheterna att eliminera överkapacitet och söka underlätta specialisering av produktionen inom företag eller grupper av företag.

¹ OEEC: The Textile Industry in Europe 1954.

I fråga om distributionen rekommenderade kommittén bland annat att man borde uppmuntra studier för att förbättra marknadsforskning och "sales promotion" för textilvaror.

Den västeuropeiska bomullsindustrins problem har vidare undersökts av en särskild expertgrupp tillsatt av OEEC:s ministerråd. I expertgruppens rapport, som publicerades i juli 1957¹, rekommenderades bland annat åtgärder för att underlätta investeringar och specialisering. Vidare rekommenderades fortsatta ansträngningar att förbättra distributionen inom Europa särskilt genom aktivare samarbete mellan industri och handel samt samordnade propagandakampanjer på textilområdet och åtgärder för att förbättra textilstatistiken. Dessutom rekommenderades samarbete mellan europeiska fabrikanter vid export till länder utanför OEEC. Expertgruppen underströk vidare vikten av att importen från asiatiska länder hålles inom gränser som ej hotar reorganisationen av den europeiska industrin. Särskild uppmärksamhet borde ägnas åt studier av konkurrensen från länder med statshandel och av problemen att identifiera och mäta dumping.

I fråga om trikåvaror kan man konstatera en ökning av konsumtionen, och i ett flertal västeuropeiska länder kan man konstatera en expansion inom trikåindustrin. Inom vissa sektorer, t. ex. beträffande damstrumpor, har det dock tillfälligt förekommit överskottssituationer som haft en störande effekt på prisbildningen.

Konfektionsindustrin i Västeuropa har kunnat lösa sina problem bättre än den egentliga textilindustrin. Detta sammanhänger med att en allt större del av förbrukningen av textilvaror sker i form av konfektion. Konfektionsindustrin uppvisar därför en påtaglig expansion i flertalet västeuropeiska länder. Expansionstakten har varit störst i de länder, där konfektionsindustrins andel av förbrukningen varit låg.

Utvecklingen i Sverige²

Produktionen

De utvecklingslinjer, som enligt redogörelsen i föregående avsnitt kännetecknat den västeuropeiska textil- och konfektionsindustrin under efterkrigsåren, har även gjort sig gällande för den svenska textil- och konfektionsindustrin.

Efter en konjunkturtopp åren 1950—1951 inträffade i samband med Koreakrisen en kraftig nedgång i produktionen. Produktionsvolymen enligt industriförbundets produktionsindex var år 1952 för den egentliga textilindustrin omkring 16 procent lägre än år 1950. För konfektionsindustrin

¹ The Future of the European Cotton Industry. OEEC 1957.

² I Bilaga 1 återfinnes en sammanställning av statistiska uppgifter beträffande produktion och utrikeshandel med textil- och konfektionsvaror. Uppgifter rörande lönsamhetsutveckling, driftsnedläggelser etc. inom textil- och konfektionsindustrin lämnas i Bilaga 2.

var produktionsvolymen år 1952 12 procent lägre än år 1950. Under år 1953 skedde en viss återhämtning, men produktionen nådde endast en nivå omkring 3 à 4 procent under 1950 års produktion. Produktionsvolymen har sedan med vissa variationer hållit sig i stort sett vid denna nivå. Den lägsta siffran uppvisar 1958 med en produktionsvolym, som för båda branscherna var omkring 8 procent lägre än 1950.

Utvecklingen inom textil- och konfektionsindustrin skiljer sig från utvecklingen för den svenska industrin som helhet betraktad. Även för övrig svensk industri medförde Koreakrisen en nedgång eller stagnation i produktionen, men efter några år uppnåddes och överträffades produktionsresultaten från åren 1950—1951. Ökningen har sedan fortsatt så gott som oavbrutet, och produktionsvolymen för hela industrin låg år 1958 ca 22 procent över 1950 års produktion.

Produktionsutvecklingen har varit oenhetlig i de olika delbranscherna inom textil- och beklädnadsindustrin. Såsom framgår av sammansställningen i tabell 1 har produktionen av yllevävnader minskat med nära hälften efter vikt räknat från 1950 till 1958. För bomullsvävnader är minskningen under samma tid 7 procent och för silkevävnader drygt 30 procent. Räknat efter metertal har minskningen varit ännu större, för yllevävnader 53 procent, för bomullsvävnader 15 procent och för silkevävnader 40 procent.

Tabell 1. Produktion av vissa vävnader åren 1950 och 1958

	1 000 ton		milj. m	
	1950	1958	1950	1958
Yllevävnader (exkl. filter och maskinfilt)	11,5	6,2	24,3	11,5
Bomullsvävnader	26,4	24,5	146,6	124,2
Silkevävnader	4,0	2,7	27,9	16,7

För strumpor och trikåvaror har det skett en minskning med ca 20 procent. Nedgången avser här trikåvaror av bomull och ull, medan produktionen av varor av rayon och nylon ökat. När det gäller konfektionsindustrin var produktionen, beräknad i fasta priser, år 1958 omkring tre procent lägre än 1950. Samtidigt har det skett stora förändringar i strukturen i fråga om tillverkningen av olika typer av plagg. För överplagg; kan sålunda konstateras en kraftig minskning av tillverkningen av tyngre yllepplagg och en motsvarande ökning av tillverkningen av lättare bomullsplagg. Tillverkningen av hela herrkostymer har avtagit betydligt, medan tillverkningen av udda plagg, såsom blazers och byxor, ökat kraftigt.

Under 1959 synes en förbättring ha inträtt i läget inom branschen. Produktionsvolymen under första halvåret var visserligen lägre än motsvarande tid föregående år, men den senaste konjunkturbarometern för teextil- och beklädnadsindustrin i september 1959 visar en uppåtgående tendens. För första gången sedan nära två år tillbaka noteras en uppgång i förhållande till motsvarande period föregående år för produktionsvolymen inom

väverier och spinnerier samt inom trikåindustrin. Inom konfektionsindustrin var produktionsvolymen dock ungefär oförändrad. Produktionen inom samtliga branscher synes under hösten 1959 ha legat på en högre nivå jämfört med föregående höst, och även orderingången har ökat.

Importen

Importen av textilvaror uppvisade en topp år 1951, varefter en nedgång ägde rum år 1952. Därefter har importen successivt ökat. För yllevävnader låg importen under år 1956 och 1957 betydligt över 1951 års nivå. Under 1958 gick importen ned, men år 1959 visar åter en stigande tendens. För bomullsvävnader har en stegring ägt rum sedan år 1952, men toppnivån från år 1951 har icke nåtts. Ökningen avser främst oblekta och ofärgade vävnader, som svarar för en allt större andel av importen och som till stor del användes inom textilindustrin som råväv för vidare bearbetning. Importen av trikåvaror har nära fördubblats sedan år 1951. Ökningen gäller främst underkläder av bomull samt nylonstrumpor. Importen av konfektion har hittills varit relativt liten i förhållande till den inhemska produktionen men uppvisar en avsevärd stegring under senare år. Ökningen avser i främsta rummet lättare konfektion, såsom klänningar, blusar, skjortor o. d.

Samtidigt som importen ökat har den svenska produktionens andel av konsumtionen minskat. Såsom framgår av sammanställningen i tabell 2 svarade den svenska produktionen under 1930-talet för mer än 80 procent av förbrukningen av ylle- och bomullsvävnader, men år 1950 hade andelen sjunkit till drygt 70 procent. Minskningen har därefter fortsatt, och år 1958 utgjorde andelen 52 procent för yllevävnader och 68 procent för bomullsvävnader. För strumpor och trikåvaror var den svenska produktionens andel högre år 1950 än före kriget men är nu knappt 80 procent eller omkring 10 procent lägre än förkrigsnivån. När det gäller konfektion utgjorde den svenska produktionens andel år 1958 omkring 90 procent. Detta innebär en minskning jämfört med andelen före kriget, som utgjorde drygt 95 procent.

Tabell 2. Svensk produktions andel i procent av förbrukningen av textilvaror

	1936/38	1950	1958
Yllevävnader	83	74	53
Bomullsvävnader	82	73	68
Silkevävnader	89	85	75
Strumpor och trikåvaror	88	95	77
Konfektion	96	98	91

I detta sammanhang kan nämnas att produktionen av yllevävnader år 1958 låg ca 35 procent lägre efter vikt räknat än genomsnittet för åren 1936/38, medan produktionen av bomullsvävnader samma år var ca 20 procent högre än förkrigsproduktionen.

Konfektionsindustrins förbrukning av vävnader

Konfektionsindustrin är den svenska textilindustrins största kund, och konjunkturerna för konfektionsindustrin är därför av stor betydelse för textilindustrins avsättning. För att belysa utvecklingen lämnas i tabell 3 uppgifter om konfektionsindustrins förbrukning av vissa viktiga vävnadstyper.

Förbrukningen har minskat särskilt kraftigt i fråga om yllevävnader och silkevävnader, men även förbrukningen av bomullsvävnader har gått ned. Endast för nylonväv har en ökning skett.

Tabell 3. Konfektionsindustrins förbrukning av vissa vävnader (milj. m)

	1950	1956	1957	1958
Ylleväv	16,3	16,1	15,7	12,5
Bomullsväv	74,1	65,9	69,6	68,5
Rayonullsväv	3,4	4,1	3,9	3,5
Natur- och rayonsilkeväv	16,0	12,4	11,7	11,2
Nylonväv	0,2	3,0	3,0	3,2

Samtidigt som konfektionsindustrins totala förbrukning av vävnader sjunkit har de svenska väveriernas andel i tillförseln minskat. För yllevävnader utgjorde andelen år 1950 omkring 79 procent men år 1958 endast 63 procent. Motsvarande siffror för bomullsväv var 72 procent år 1950 och 67 procent år 1958.

Lönsamhetsutveckling, driftsnedläggelser etc.

Utvecklingen har medfört att en betydande del av företagen inom textil- och beklädnadsindustrin under de senaste åren haft en dålig lönsamhet.

Enligt den undersökning beträffande den egentliga textilindustrin, som partsutredningen låtit utföra för åren 1951—1955 och vars resultat redovisas i bilaga 2, kan man konstatera att en mycket betydande del av industrin drabbats av förluster. Särskilt hårt har ylleindustrin (inkl. den kombinerade ylle- och bomullsindustrin) drabbats, och enligt partsutredningens uppfattning torde man här kunna tala om en allmän lönsamhetskris. Även inom bomullsindustrin redovisas enligt lönsamhetsundersökningen stora förluster, medan förlusterna i övriga branscher inom textilindustrin varit obetydliga. Det föreligger givetvis stora olikheter mellan olika företag. Vissa företag har alla år redovisat en tillfredsställande lönsamhet, medan andra företag haft mycket betydande kapitalförluster. Lönsamhetsberäkningarna har fullföljts för åren 1956 och 1957. För dessa år kan konstateras att den dåliga lönsamheten inom ylleindustrin endast obetydligt förbättrats, medan lönsamheten i övriga branscher successivt förbättrats. Någon beräkning för år 1958 föreligger icke ännu, men läget torde i stort sett ha varit oförändrat jämfört med närmast föregående år. Med de

tendenser till ökad avsättning och ökad sysselsättning, som förmärkts under år 1959, torde man kunna räkna med att detta år kommer att ge ett betydligt bättre resultat än föregående år, även om någon väsentlig förbättring i prisläget ännu icke kunnat konstateras.

För konfektionsindustrin har motsvarande lönsamhetsberäkningar endast gjorts för åren 1953 och 1954. Utredningen gav till resultat att förlusterna övervägde i samtliga delbranscher, ehuru förlustbeloppen var obetydliga. Spridningen i lönsamhet mellan de individuella företagen var betydande. Några beräkningar för senare år har icke gjorts, men lönsamhetsläget inom konfektionsindustrin anses allmänt sett icke ha varit tillfredsställande under de senaste åren.

Det hårda konkurrensläget och den dåliga lönsamheten har fått till följd att ett betydande antal företag nedlagts och att antalet sysselsatta inom textil- och beklädnadsindustrin minskats (jfr bilaga 2). Till minskningen har även den fortgående rationaliseringen inom företagen bidragit.

När det gäller den egentliga textilindustrin kan konstateras att för ylleindustrin antalet i industristatistiken redovisade arbetsställen minskat från 114 år 1950 till 87 år 1958. Inom bomullsindustrin har under samma tid antalet arbetsställen minskat från 76 till 64. Textilindustrins arbetarantal har mellan 1950 och 1958 nedgått från ca 53.000 till ca 38.000 eller netto med ca 15.000 personer. Arbetarantalet inom ylleindustrin minskade under samma tid från 14.100 till 8.400 eller med 5.700 arbetare. Bomullsindustrins arbetarantal minskade samtidigt från 17.100 till 11.900 eller med 5.200 arbetare. Inom trikåindustrin sjönk arbetarantalet från 10.100 till 8.200. Partsutredningen räknade med att ca 40 procent av nedgången i arbetarstammen under åren 1950—1957 kan förklaras med driftsnedläggelser och knappt 60 procent med sammankrympning av arbetarstammen i bestående företag.

För konfektionsindustrin är det icke möjligt att jämföra siffrorna för år 1950 med senare år på grund av omläggning av den statistiska redovisningen. Om man ser på siffrorna för de senaste åren kan konstateras att antalet arbetsställen från år 1955 till 1958 sjunkit med drygt 80 till ca 700. Antalet arbetare minskade under samma tid med ca 4.000 till ca 36.000.

Utvecklingen beträffande löner och priser

Utvecklingen har medfört att löneutvecklingen för arbetarna inom textil- och beklädnadsindustrin varit mindre gynnsam.

De manliga textilarbetarna hade år 1958 en genomsnittlig timförtjänst, som understeg genomsnittslönen för arbetare inom samtliga industrigrupper med omkring 88 öre. För de kvinnliga arbetarna var skillnaden mindre eller ungefär 13 öre. För manliga arbetare inom konfektionsindustrin var motsvarande skillnad 76 öre och för kvinnliga arbetare 11 öre.

För manliga textilarbetare var det relativa löneläget år 1938 ca 80 procent i förhållande till löneläget för hela industrin. Under åren fram till 1950 lyftes textilarbetarnas löner i så rask takt att de kom relativt nära industrigenomsnittet. Denna gynnsamma utveckling har emellertid under senare år avbrutits, och lönerna för textilarbetarna har åter sackat efter. Det relativa löneläget år 1958 utgjorde 84 procent. Inom konfektionsindustrin var det relativa löneläget för manliga arbetare år 1938 ca 99 procent, medan år 1958 motsvarande siffra utgjorde 87 procent.

I detta sammanhang kan påpekas att samtidigt som textil- och konfektionsindustrins kostnader stigit har priserna på textilvaror under senare år legat i stort sett oförändrade. Konsumentpriserna för kläder och skor uppvisar sålunda den minsta stegringen av alla varugrupper sedan 1949. För kläder och skor skedde en prisstegring åren 1951 och 1952. Det sistnämnda året var konsumentprisindex (med 1949 som basår) 127, men under de följande åren har index hållit sig 4 à 7 enheter lägre. År 1958 utgjorde konsumentprisindex för kläder och skor 125. Räknat för samtliga varor var konsumentprisindex samma år 152.

Sammanfattning

Såsom framgått av den tidigare redovisningen har inom den västeuropeiska industrin de största svårigheterna funnits inom bomullsindustrin, medan förhållandena inom ylleindustrin varit bättre. Mot denna bakgrund kan det anses överraskande att i Sverige svårigheterna varit mest framträdande inom ylleindustrin.

En av anledningarna till ylleindustrins svårigheter torde vara den förskjutning i konsumtionens inriktning, som ägt rum under 1950-talet genom övergång till lättare varor och andra fibermaterial, såsom bomull och konstfibrer. Konsumtionen av ylleprodukter har härigenom minskats. Samtidigt har den hårda importkonkurrensen medfört att den svenska produktionen fått en allt mindre andel av försörjningen på den svenska marknaden.

Inom bomullsindustrin har produktionen kunnat hållas på en relativt hög nivå, vilket i första hand sammanhänger med att konsumtionen av bomullsprodukter visat en stigande tendens. Bomullsindustrin har vidare anpassat sig till de ändrade marknadsförhållandena bland annat genom att man mera inriktar sig på produkter med hög förädlingsgrad, samtidigt som man i allt större utsträckning utnyttjar importerad råväv som basmaterial.

Det kan vidare nämnas att importen från de länder, som är de svåraste konkurrenterna på bomullsområdet, nämligen de östeuropeiska och östasiatiska länderna (med undantag av Hong-Kong) hittills varit reglerad. Ylleindustrin har däremot haft den starkaste konkurrensen från länder som omfattats av den svenska liberaliseringen. Detsamma gäller trikåindustrin. Övergången till värdetullar på textilområdet år 1955 medförde

vidare en ombalansering av tullskyddet, som främst berörde ylleindustrin samt trikåindustrin. Tullskyddet för tyngre, billigare varor minskades nämligen, samtidigt som skyddet för lättare, dyrare varor ökades.

De svårigheter, som kunnat konstateras inom konfektionsindustrin, synes — i motsats till vad fallet är med den egentliga textilindustrin — icke i någon högre grad ha samband med importkonkurrensen utan torde huvudsakligen sammanhånga med konkurrensen mellan de inhemska företagen. Tidvis har kapacitetsökningen varit så stor att överskottssituationer uppstått inom vissa sektorer. Vidare har den tidigare omnämnda övergången till lättare varor och till användning av udda plagg i vissa fall medfört anpassningssvårigheter. Genomsnittligt sett har räntabiliteten varit dålig, även om förhållandena för vissa företag varit mera gynnsamma.

Den textila konsumtionen¹

Konsumtionen av textilvaror i Sverige uppgick år 1958 till ca 3,5 miljarder kronor. Räknat i löpande priser har konsumtionen under 1950-talet ökat tämligen sakta. Textilvarornas andel av den privata konsumtionen har under denna tid successivt minskat från de höga siffrorna under åren närmast före 1950, då andelen var omkring 15 procent. Konsumtionsandelen har de senaste åren kommit ner till samma nivå som i början av 1930-talet, d. v. s. omkring 11 procent.

I den för partsutredningen för textilindustrin och branschutredningen för konfektionsindustrin gemensamt utförda undersökningen om textilkonsumtionen dras den slutsatsen att det finns ett nära samband mellan textilkonsumtionens och inkomstens tillväxt. Enligt undersökningen väntar man att den totala textilkonsumtionen även under överskådlig tid kommer att växa. Denna slutsats är betingad av två förutsättningar: att realinkomstens tillväxt fortsätter och att konkurrens och marknadsföring är så ordnad, att utbudet till inriktning, form och kvalitet smidigt anpassas efter en mera växlande och differentierad efterfrågan.

Enligt en i nämnda undersökning gjord prognos för år 1965 borde under förutsättning av en årlig inkomstökning med två procent den totala textilkonsumtionen öka med ca 25 procent under tioårsperioden 1955—1965. Det är givetvis stora osäkerhetsmoment förbundna med uppställandet av en prognos för konsumtionen. Den gjorda prognosen avser bland annat utvecklingen på längre sikt och avspeglar därför icke mer eller mindre tillfälliga svängningar i konsumtionsutvecklingen. Såsom framgår av redogörelsen i bilaga 3 har utvecklingen under den tid som nu förflutit av prognosperioden i huvudsak följt de linjer, som angavs i prognosen.

¹ En sammanfattning av partsutredningens och branschutredningens gemensamma undersökning av den textila konsumtionens utveckling och prognos för den framtida konsumtionsutvecklingen återfinnes i Bilaga 3.

Enligt textilutredningens åsikt är det på längre sikt icke fråga om någon avgörande förskjutning i textilvarornas andel i den totala konsumtionen. Man kan i detta sammanhang peka på att i USA och Canada, där inkomstläget ligger 100 respektive 50 procent högre än i Sverige, textilkonsumtionen utgör 17 respektive 12 kg per capita och år, medan motsvarande svenska siffra utgör ca 10,5 kg. Det kan vidare nämnas att textilkonsumtionen i Storbritannien ligger vid ungefär samma nivå som i Sverige, medan konsumtionen i Norge är ca 9 kg och i Danmark ca 7 kg. Det synes rimligt att en fortsatt realinkomststegring kommer att följas av en ökning av textilkonsumtionen. Vid sidan av den rent kvantitativa ökningen kan man vänta en förskjutning emot högre kvalitet och högre förädlingsgrad.

Bilden synes därför enligt textilutredningens åsikt ej vara så mörk när det gäller den svenska marknaden som avsättningsområde för textilvaror. En avgörande fråga för den svenska produktionen blir emellertid konsumtionens fördelning mellan svenska och utländska leverantörer.

Textil- och konfektionsindustrins kostnadsproblem¹

För svensk industri som helhet gäller att kostnadsnivån ligger relativt sett högre än i flertalet andra länder. I fråga om industriarbetarlönerna ligger Sverige sålunda högst bland de europeiska länderna. Trots detta har svensk industri hittills i stort sett kunnat hävda sig väl i konkurrensen med andra länder. Till en del sammanhänger detta med att den högre lönenivån till viss del uppvägs genom en högre produktivitet hos den svenska industrin. Den höga lönenivån har utgjort ett incitament till rationalisering och framtvingat en specialisering som höjt konkurrenskraften hos industrin.

När det gäller textil- och beklädnadsindustrins möjligheter att även i fortsättningen göra sig gällande, kommer vårt lands relativt höga kostnadsläge att ha en stor inverkan. På den svenska hemmamarknaden torde man i en större europeisk marknad få räkna med en ökad importkonkurrens. Kostnadsläget kommer även att påverka industrins möjligheter att med framgång ta upp konkurrensen på exportmarknaderna.

För att belysa olika aspekter av den egentliga textilindustrins kostnadsproblem har utredningen låtit verkställa en analys av de olika kostnadsfaktorerna för olika textila tillverkningar (jfr bilaga 4).

Analysen avser endast ett begränsat antal varuslag och baseras på uppgifter från stora och välrationaliserade företag. Med hänsyn härtill kan analysen icke ge en fullständig bild av förhållandena inom textilindustrin men torde dock ge en god belysning av kostnadsläget.

Av analysen framgår bland annat att vid tillverkning av bomulls- och ylletyger löneandelen allmänt sett utgör omkring 30 procent av tillverk-

¹ I Bilaga 4 återfinnes en redogörelse för den analys av de olika kostnadsfaktorerna för olika textila tillverkningar, som textilutredningen låtit verkställa.

ningspriset, d. v. s. försäljningspriset från fabrik. För trikåvaror i allmänhet gäller en något lägre andel. Kapitalkostnaderna utgör i genomsnitt för ylle-tyger omkring 10 procent, för bomullstyger knappt 20 procent och för trikåvaror i allmänhet drygt 10 procent. För damstrumpor av nylon (cotton-strumpor) har kapitalkostnaderna beräknats uppgå till 30 procent. Med hänsyn till den stora löneandelen kommer givetvis skillnaderna i löner att spela en stor roll för den svenska textilindustrins konkurrenskraft.

Till detta kommer att skiftarbete är tillåtet i flertalet konkurrentländer i större utsträckning än i Sverige. Såsom framgår av bilaga 4 har det sammanställda kalkylmaterialet även använts för att belysa de ekonomiska konsekvenserna av en utvidgad tillämpning av skiftarbete. Frågan om ett utökat skiftarbete inom textilindustrin behandlas närmare under avsnittet om åtgärder på produktionssidan (jfr sid. 41).

Det sammanställda kalkylmaterialet har vidare använts för en jämförelse med kostnaderna för motsvarande produktion i utlandet. Beräkningarna har skett under den förutsättningen att varorna tillverkas under exakt samma förhållanden i de olika länderna och att produktiviteten sålunda skulle vara lika i de berörda länderna. Lönekostnaderna har omräknats med hänsyn till föreliggande löneskillnader, medan övriga kostnader, inkl. material- och kapitalkostnader, förutsatts vara desamma.

Vid omräkningen av lönekostnaderna har tillämpats ett löneindex för arbetare inom bomullsindustrin, som uträknats vid en av Svenska Arbetsgivareföreningen verkställd jämförelse (jfr bilaga 4). Jämförelsen har baserats på en undersökning, som ILO låtit utföra ifråga om kostnadsläget år 1955, varvid siffrorna framskrivits till att avse förhållandena år 1957. Indexsiffrorna inkluderar sådana sociala avgifter o. d., som erlagts av arbetsgivaren.

I tabell 4 ges en sammanfattning av resultatet av beräkningarna för vissa typiska varor. Vid beräkningarna har förutsatts att tillverkningen i Storbritannien sker i tvåskift, medan tillverkningen i övriga länder sker med treskift eller kontinuerlig drift.

Tabell 4. *Indextal för tillverkningskostnaderna enligt textiltredningens analys*

	Löne- index	Varuslag			
		Ylleväv	Bomulls- väv	Cotton- strumpor	Trikå- underkläder
Sverige:					
tvåskift	100	100	100	100	100
treskift eller kontinuerlig drift	100	92	90	81	93
Storbritannien (tvåskift)	74	92	92	90	89
Belgien	71	86	83	74	84
Frankrike	67	84	81	71	82
Väst-Tyskland	61	83	79	69	80
Italien	55	82	78	67	78
Nederländerna	44	79	75	64	74
Japan	25	74	70	57	68

Även om de här framräknade resultaten måste anses ungefärliga och schematiska torde de dock lämna en god belysning av kostnadsläget och ge ett visst mått på storleksordningen av kostnadsproblemet. Att det föreligger stora skillnader i tillverkningskostnader mellan Sverige och de övriga änderna är utan vidare klart.

Såsom framgår av beräkningarna i bilaga 4 skulle en ökad skiftkörning medföra en rätt väsentlig reduktion av de svenska kostnaderna. Dessa skulle närma sig och i vissa fall till och med underskrida den engelska nivån, men kostnaderna i de övriga länderna skulle fortfarande komma att ligga på en lägre nivå.

Av avgörande betydelse i detta sammanhang blir möjligheterna för svensk industri att genom en högre produktivitet utjämna skillnaderna i tillverkningskostnader. Om man utgår från de beräkningar, som redovisats i det föregående, skulle den svenska produktionen med samma maskinella utrustning behöva vara i de flesta fall minst 50 procent högre än i andra länder, för att de svenska tillverkningskostnaderna, beräknade på angivet sätt, skulle komma i nivå med de andra ländernas.

Huvuddelen av den svenska textilindustrin torde kunna väl mäta sig i teknisk effektivitet med utländsk industri. I vissa avseenden torde svensk industri till och med ha ett försprång framför andra länder. När det gäller t. ex. vävstolar inom bomullsindustrin ligger den svenska industrin mycket långt framme ifråga om modernitet. Sålunda utgjorde den 31 december 1957 andelen automatiska bomullsvävstolar i Sverige 90 procent, medan motsvarande siffra låg betydligt lägre i flertalet övriga europeiska länder. Motsvarande siffra var i England 16 procent, i Frankrike 53 procent, i Väst-Tyskland 47 procent, i Nederländerna 38 procent och i Norge 80 procent. På grund av bristfällig statistik är siffrorna dock icke helt jämförbara.

Å andra sidan är den textila tekniken internationell, och alla länder har tillgång till samma maskinella utrustning. Produktionen inom textilindustrin är starkt maskinbunden, och maskinernas kapacitet är i första hand avgörande för produktionens storlek. Med hänsyn härtill kan det ifrågasättas, om det är möjligt för svensk textilindustri att varaktigt och på alla områden ha en produktivitet, som väsentligt överstiger andra utvecklade industriländers.

Det föreligger emellertid i detta sammanhang vissa andra faktorer, som delvis utjämnar verkningarna på den inhemska marknaden av de höga svenska tillverkningskostnaderna.

Marknadens närhet gör det sålunda möjligt att mera intensivt bearbeta kunderna och ger vissa möjligheter till bättre service. Svenska varutyper förekommer i viss utsträckning. På sådana områden, där de utländska tillverkarna ej har motsvarande varutyper på hemmamarknaden, kan det endast i viss utsträckning löna sig att lägga upp särskilda kollektioner för

den svenska marknaden, och konkurrensen blir därför mindre framträdande.

Svensk design har vidare på vissa områden, t. ex. i fråga om heminredningstextilier, betytt en från utlandet avvikande produktutformning. Detta är den främsta anledningen till att just nämnda område icke i någon högre grad hittills varit utsatt för svår konkurrens från utlandet.

Den höga standarden i Sverige medför vidare att tyngdpunkten i konsumtionen ej ligger på de billigaste kvaliteterna, och det är därför möjligt att sälja varor även till relativt höga priser. Till detta bidrar att skillnaderna i tillverkningspriserna icke ger lika stort utslag i konsumentpriserna.

Bristande erfarenhet i fråga om import och förmåga att korrespondera på utländska språk har otvivelaktigt också varit en faktor, som hittills i viss utsträckning varit importhämmande.

Därutöver medför de nu gällande tullarna att priserna på konkurrerande importvaror höjes. De skillnader i tillverkningskostnader, som konstaterats i utredningens beräkningar, utjämnas dock endast delvis av tullarna.

Även inom konfektionsindustrin gäller att lönerna i Sverige ligger på en betydligt högre nivå jämfört med flertalet andra västeuropeiska länder. Importkonkurrensen i stort har emellertid hittills icke varit lika kännbar på detta område av flera olika skäl. Så torde närheten till hemmamarknaden och detaljhandelns inköpsvanor hittills ha inneburit en favör för den svenska konfektionsindustrin. Vidare har konstaterats att svenskarnas kropps-konstitution i väsentliga avseenden avviker från övriga européers, vilket gjort att de utländska konfektionsfabrikanterna haft svårigheter att finna den rätta svenska passformen. Ytterligare må framhållas den fördel den svenska konfektionsindustrin haft däri att densamma kunnat hållas intakt under hela andra världskriget och utan de yttre störningar, som drabbat t. ex. de kontinentala konfektionsindustrierna, kunnat fortsätta sin rationalisering. Detta försprång håller emellertid nu på att inhämtas. Slutligen må framhållas, att de utländska konfektionsindustrierna hittills varit fullt sysselsatta med att täcka de egna ländernas under och åren närmast efter kriget mycket eftersatta behov på klädområdet. Sedan dessa behov numera täckts, får man räkna med, att ett visst produktionsöverskott från dessa länder kommer att söka vinna avsättning bland annat på vår svenska marknad. Även om det relativa kostnadsläget sålunda hittills av ovan berörda skäl icke haft samma aktualitet inom konfektionsindustrin som inom textilindustrin, kommer det dock att i framtiden bli ett av konfektionsindustrins största problem.

Verkningarna av en större västeuropeisk marknad

Vid en diskussion om den svenska textil- och konfektionsindustrins framtid måste man beakta, att industrins konkurrensförhållanden kan komma att radikalt förändras, när de föreliggande planerna om en europeisk frihandelsammanslutning (European Free Trade Association) för de sju länderna Danmark, Norge, Portugal, Schweiz, Storbritannien, Sverige och Österrike förverkligas.

Enligt föreliggande planer skall tullar och kvantitativa restriktioner mellan de sju länderna avlägsnas under en övergångstid av tio år. En första tullreduktion med 20 procent avses äga rum den 1 juli 1960, varefter avvecklingen av tullarna sker enligt ett generellt reduktionssystem. Full tullfrihet skall vara genomförd den 1 januari 1970. Avvecklingen skall i regel utgå från de tullsatser, som gäller den 1 januari 1960. Kvantitativa restriktioner skall vara helt avskaffade efter övergångstidens slut. Gällande kvoter skall emellertid årligen ökas med minst 20 procent.

Den marknadsform som planeras är ett frihandelsområde, och varje land kommer därför att behålla sin frihet att fastställa tullarna gentemot utanförstående länder.

Genomförandet av ett frihandelsområde mellan de sju kommer att medföra ett skärpt konkurrensläge för den svenska textilindustrin, särskilt med hänsyn till vårt lands höga kostnadsläge. Detta kommer att bli ännu mera accentuerat om ett frihandelsområde omfattande samtliga OEEC-länder bildas. En utjämning av de stora löneskillnaderna i Europa torde väl så småningom komma till stånd, och denna tendens förstärkes i samma mån som liberaliseringen av Europa-handeln och de allmänna integrationssträvandena går längre. Skillnaderna i löner mellan olika länder är dock i dag så stora, att svensk textilindustri måste bereda sig på att även i fortsättningen få konkurrera med andra europeiska länder, där lönerna är betydligt lägre.

Samtidigt som konkurrensen ökar på hemmamarknaden kommer emellertid sloandet av tullarna inom frihandelsområdet att innebära, att den svenska industrin kommer att få tillgång till en avsevärt större hemmamarknad än tidigare. Det handikap, som den begränsade svenska marknaden hittills inneburit, kommer därigenom att elimineras. Då samtidigt svensk export tidigare mött höga tullar, avsevärt högre än de svenska, kommer sloandet av tullarna att innebära ökade möjligheter.

De största besvärligheterna för svensk textilindustri torde uppkomma under övergångstiden. Även om den svenska industrin hittills haft ett relativt lågt tullskydd och därigenom tvingats att anpassa sig till en hård konkurrens från de utländska konkurrenterna, kommer tullsänkningarna inom ett frihandelsområde att omedelbart medföra en ökning av denna konkur-

rens. Till denna ökade konkurrens kommer att bidra den överkapacitet, som finnes koncentrerad inom vissa europeiska länder. Å andra sidan kommer de tullsänkningar, som samtidigt görs i de övriga länderna, i många fall icke att vara tillräckligt stora för att eliminera det prohibitiva elementet i de höga tullarna i dessa länder, förrän en större del av övergångstiden förflutit.

Dessa förhållanden innebär, att svensk textilindustri befinner sig i ett mycket ogynnsamt utgångsläge vid upprättandet av ett frihandelsområde. Det kan därför ifrågasättas om icke behov kan uppkomma av särskilda åtgärder för att underlätta den anpassningsprocess, som den svenska textilindustrin står inför.

Enligt de bestämmelser, som avses skola gälla beträffande samarbetet mellan de sju, inrymmes möjligheter att från den allmänna tullsänkingsregeln kunna göra vissa undantag. Bland annat har man möjlighet att för industrigrenar, vilka kan bedömas komma att arbeta med speciella svårigheter och problem som en följd av den successiva avvecklingen av tullarna, efter den första tullreduktionen på 20 procent under vissa förutsättningar få tillstånd att avtrappa långsammare än enligt de allmänna reglerna.

Då den svenska industrins största problem i konkurrensen med omvärlden utgöres av vårt relativt höga kostnadsläge, som endast långsamt och sannolikt icke ens under övergångstiden kan anpassas till övriga länders nivå, vore en fördröjd tullavtrappning av betydelse. Enligt textiltutredningens mening är det önskvärt att de svenska tullsatserna i förekommande fall avtrappas på sådant sätt, att de svenska tullarna efter den första tullreduktionen på 20 procent kvarstår oförändrade tills övriga länders allmänna textiltullnivå reducerats till den svenska. Detta skulle medföra, att den svenska industrin tullmässigt tidigare komme i paritet med sina utländska konkurrenter, vilket skulle reducera många av de svårigheter industrin kommer att få kämpa med i övergången till en större marknad.

Under själva övergångstiden kan det befaras att de utländska konkurrenterna kommer att försöka utnyttja sitt övertag och tillgripa alla möjligheter för att vinna förfäste på den köpstarka och attraktiva svenska marknaden. Erfarenhetsmässigt kan man utgå från att detta kan komma att ske genom underprisutbud av dumpingkaraktär, som kan vålla allvarlig skada. Vidare kan man förutsätta, att i den ökade konkurrensen i en gemensam marknad även producenterna i tredje land kommer att intensifiera sina ansträngningar på vår marknad. Med hänsyn härtill måste möjligheter finnas att ingripa mot skadlig lågprisimport dels inom de sjus frihandelsområde, dels gentemot tredje land.

I detta sammanhang bör understrykas vikten av att konkurrensen med andra länder kan ske på en sund ekonomisk basis. Ett speciellt problem skapas härvidlag av den lågpris konkurrens som i första hand kommer från länder med statshandel, t. ex. de östeuropeiska länderna, och från länder

med mycket låga löner, t. ex. de östasiatiska länderna. Det bör vara en angelägen uppgift att söka effektivt motverka de skadliga verkningar som en sådan lågprisimport kan medföra för den inhemska textil- och konfektionsindustrin. De länder, som kommer att ingå i ett frihandelsområde mellan de sju, torde ha ett gemensamt intresse att förhindra att den europeiska textilmarknaden blir prismässigt desorganiserad genom onormal konkurrens utifrån.

För den svenska textilindustrin är det vidare av vikt att de bestämmelser, som kommer att gälla inom frihandelsområdet mellan de sju ifråga om kontroll av varors ursprung, får en så enkel och rationell tillämpning som möjligt.

Vad gäller textil- och konfektionsindustrins framtida gestaltning vid en avsevärd utvidgning av marknaden med ökad konkurrens från länder med lägre löner vill textiltutredningen erinra om att partsutredningen pekade på att det var naturligt att räkna med att ett höglöneland under fri konkurrens specialiserade sig på områden, där andra faktorer än den kvantitativa, mindre kvalificerade arbetsinsatsen dominerade inom produktionen. I första hand skulle det bli fråga om tillverkningar, som utmärkes av hög kapitalinsats, specialiserad arbetsinsats eller stora krav på tekniskt, konstnärligt eller kommersiellt nydaningsarbete.

Hur mycket av svensk textilindustri, som kan bevaras i en fri europeisk marknad med lägre löner i andra länder inom området, synes, som redan partsutredningen konstaterade, bero på företagets möjligheter att skaffa sig företräden före konkurrentländerna. I detta hänseende kunde det emligt partsutredningens åsikt komma i fråga

att genom specialisering inrikta sig på mera kapitalintensiva tillverkningar eller att genom tillverkning i långa serier skapa förutsättningar för en längre driven automatisering och därigenom hålla lönekostnaderna låga; eller

att genom inriktning på specialtillverkningar med höga krav på företagsledning, tekniskt utvecklingsarbete, yrkesskicklighet och konstnärlig utformning skapa produkter som kan säljas till sådana priser att även höga lönekostnader kan täckas.

I det föregående har behandlats verkningarna av en större västeuropeisk marknad i första hand för den egentliga textilindustrin. Även när det gäller konfektionsindustrin kommer en större marknad att medföra en ökning av importkonkurrensen på den svenska hemmamarknaden, och dess problem i det sammanhanget synes i stort sett vara desamma som för textilindustrin. Särskilt svåra torde problemen bli under övergångsperioden. Den svenska konfektionsindustrin bör emellertid samtidigt ha fördelar att vinna genom att det öppnas möjligheter till export till de övriga länderna inom frihandelsområdet. Detta förutsätter emellertid att ursprungsreglerna inom frihandelsområdet får en enkel och rationell tillämpning.

TREDJE KAPITLET

Diskussion av tänkbara åtgärder

Av den redogörelse som lämnats i det föregående framgår, att produktionen inom den svenska textil- och konfektionsindustrin minskat betydligt under de senaste åren. Detta gäller speciellt på yllevävnadsområdet, där svårigheterna tagit sig uttryck i minskad lönsamhet och driftsnedläggelser samt en stark minskning av arbetarantalet. Importens andel av den inhemska konsumtionen har ökat. Konsumtionen av textilvaror har stagnerat men allt talar för att konsumtionen på längre sikt kommer att öka.

Hur skall man då bedöma den svenska textil- och konfektionsindustrins framtid? Tendenserna för konsumtionsutvecklingen synes tyda på att det även i framtiden kommer att finnas ett avsättningsutrymme för svensk textilproduktion, även om en anpassning till de ändrade marknadsförhållandena måste ske. Inom bomullsindustrin synes en sådan anpassning redan delvis ha skett. Inom ylleindustrin synes läget ännu icke ha stabiliserats. Arbetarantalet har gått kraftigt ned, och ett stort antal företag har nedlagts. Produktionen har minskat betydligt, och importens andel av konsumtionen har ökat. På vissa områden har bortfallet av företag till och med fått till följd att efterfrågan på svenska varor tillfälligt icke kunnat tillfredsställas. Inom konfektionsindustrin har kapacitetsökningen tidvis varit så stor att överskottssituationer uppstått inom vissa sektorer. I stort sett torde man emellertid kunna vänta en produktionsökning för konfektionsindustrin i takt med den allmänna konsumtionsökningen.

Enligt textilutredningens åsikt synes det icke i detta läge erforderligt att vidtaga särskilda åtgärder i speciellt syfte att påskynda den pågående krympningen av textil- och konfektionsindustrin. Det synes emellertid ej heller lämpligt att söka förhindra den självsanering som pågår, men det är nödvändigt att se till att denna anpassning kan ske så lugnt och smidigt som möjligt.

Textil- och konfektionsindustrins framtida konkurrensförhållanden måste bedömas mot bakgrunden av att tullskyddet kommer att bortfalla i och med att en större västeuropeisk marknad, omfattande de yttre sju eller eventuellt samtliga medlemsstater inom OEEC, genomföres. I överensstämmelse med vad som sagts i utredningens direktiv kan således en lös-

ning av industrins problem icke sökas i en höjning av tullskyddet, i vad avser denna marknad.

Det gäller alltså för industrin att med olika åtgärder förbereda sig för den nya situationen. Dessa kan på produktionssidan avse en ökad samverkan mellan olika företag och en fortsatt rationalisering. Samtidigt som man kan vänta sig en ökad importkonkurrens i en större marknad blir det nödvändigt att upparbeta nya marknader för svensk export. Vidare bör alla möjligheter tillvaratas till en förbättrad försäljning och distribution, varjämte frågor rörande forskning och utbildning bör ägnas särskild uppmärksamhet.

Mot bakgrunden av den internationella utvecklingen och utvecklingen i Sverige under det senaste decenniet måste enligt textilutredningens åsikt textil- och konfektionsindustrins svårigheter ses som ett långsiktigt strukturellt problem som existerar oberoende av korttidsfluktuationerna i konjunkturen. Just nu pågår en allmän konjunkturförbättring, vilken icke minst kommit textilbranschen till del. På många håll har denna förbättring skapat en föreställning att textilproblemet därmed i stort sett fått sin lösning. Enligt textilutredningens mening ligger en stor fara i ett sådant betraktelsesätt. Vad som inträffat är att industrin fått ett andrum, som den bör använda för att med större lugn än under en akut kris arbeta på att komma till rätta med textilproblemen på längre sikt.

Det gäller alltså för den svenska textil- och konfektionsindustrin att med all kraft och skyndsamhet sträva efter en sådan strukturrationalisering av branschen som ger den nödvändig konkurrenskraft för framtiden.

Av särskild betydelse är det härvidlag att en intim samverkan kan åstadkommas såväl mellan olika företag inom textil- och konfektionsindustrin som mellan de olika leden inom produktion och distribution. De olika branschorganisationerna kommer här att ha en viktig uppgift att fylla. Motsvarande synpunkter gäller även samarbetet mellan arbetsgivar- och arbetstagarorganisationerna inom branschen.

De synpunkter och förslag, som textilutredningen framför i det följande, har utformats mot denna bakgrund.

Åtgärder på produktionssidan

Samverkan mellan företag

I direktiven underströk departementschefen att med det kostnadsläge, särskilt i lönehänseende, som råder i Sverige jämfört med många andra textilproducerande länder, torde det vara en livsviktig angelägenhet att åstadkomma en effektiv planering av den svenska produktionen och en inriktning på sådan tillverkning, för vilken förutsättningarna här är mest gynnsamma. Enligt departementschefens mening framstod en relativt genomgripande strukturrationalisering och sanering av branschen från

dessa utgångspunkter som nödvändig. I direktiven pekades på att en förstärkning av konkurrenskraften bland annat torde förutsätta en viss koncentration av produktionen, tillverkning i längre serier, ökad automation och intensivare utnyttjande av maskiner och andra kapitalinvesteringar. En konsolidering av den svenska textila produktionen torde enligt departementschefens mening åtminstone under en begränsad tid kräva ett samarbete inom branschen såväl mellan olika företag inom samma tillverkningsområden som mellan olika led i den textila produktionen och distributionen.

Beträffande koncentrationen av produktionen inom textil- och konfektionsindustrin kan konstateras, att denna på många områden redan drivits relativt långt. Enligt uppgift svarar sålunda exempelvis två företag för ca 45 procent av produktionen av yllevävnader för beklädnadsändamål, två företag för väl 50 procent av nylonstrumptillverkningen, fem företag för över 50 procent av herrunderklädersproduktionen. Inom rayonsilkefoderindustrin svarar tre företag för närmare 100 procent och inom bomullsindustrin fyra företag för ca 45 procent av den totala produktionen. Beträffande bomullsindustrin kan dessutom nämnas att fyra företag svarar för över 92 procent av blåtvillsproduktionen och fyra företag för ca 85 procent av lakanstillverkningen. Inom konfektionsindustrin svarar fjorton företag för ca 60 procent av produktionen av kavajkostymer, tolv företag för ca 70 procent av produktionen av herröverplagg, fem företag för drygt 60 procent av produktionen av kjolar och femton företag för nära 50 procent av tillverkningen av klänningar.

Huruvida en ytterligare koncentration av produktionen kan vara lämplig kan icke avgöras utan ingående undersökningar i de enskilda fallen. Enligt textilutredningens uppfattning bör man inom branschen själv undersöka på vilka områden en ytterligare koncentration skulle vara möjlig att genomföra i syfte att öka industrins konkurrenskraft.

Det förekommer givetvis redan nu samverkan mellan olika företag inom industrin. Enligt textilutredningens mening bör varje möjlighet till ökning av samarbetet tagas till vara. Hur detta skall ske får dock bedömas från fall till fall. De åtgärder, som härvid närmast kan komma i fråga, är dels samverkan innebärande arbetsfördelning och sortimentsbegränsning, dels överenskommelser om sammanslagning eller nedläggning av företag.

En produktionssamverkan mellan företag i textilbranschen kan göra det möjligt för det individuella företaget att specialisera produktionen på ett fåtal artiklar, varigenom serielängden kan ökas. Mindre splittring i tillverkningen skulle kunna medverka till en rationellare produktion inom textil- och beklädnadsindustrin. Det förekommer t. ex. att två företag träffar avtal om att inte gå in på varandras produktionsområden, vilket alltså medför en begränsning av sortimentet eller antalet producerade varuslag i vart och ett av de två företagen.

En sådan begränsning kan dock i vissa fall skapa problem på försäljningssidan. Kunderna kan vara mindre benägna att köpa om de inte erbjuds ett omfattande sortiment. Avtal om arbetsfördelningen i produktionen måste därför ofta kompletteras med överenskommelser om samordnad försäljning.

Avtal om produktionsuppdelning erbjuder emellertid speciella problem i en så modebetonad bransch som textilbranschen. Det är i regel omöjligt att i förväg avgöra, vilken storlek försäljningen av olika varor kommer att få under en kommande säsong. En vara, som enligt avtalet tillverkas vid ett företag, kan slå särskilt väl, medan försäljningen av en vara, som placerats vid ett annat företag, kan vara mindre god. Det kan därför bli erforderligt att träffa avtal även om en riskfördelning.

Ett samarbete kan vidare gälla gemensamt utnyttjande av vissa produktionsavdelningar. Den vertikala integrationen, d. v. s. kombinationer av ett flertal produktionsled i samma företag, är delvis mycket långt driven inom den svenska industrin, ofta betydligt längre än vad som är vanligt i utlandet. De stora företagen inom ylle- och bomullsindustrierna omfattar sålunda alla tillverkningsled från råvaran fram till den färdiga vävnaden, d. v. s. spinneri-väveri-beredningsavdelning. Denna integration innebär givetvis i vissa hänseenden stora produktionsmässiga fördelar, men samtidigt kan det bli svårt att utnyttja kapaciteten likformigt i alla produktionsled. Anläggningarna måste ofta ges en viss storlek för att kunna drivas rationellt, och detta blir förhållandet i allt större utsträckning, då tendensen går mot en högre förädlingsgrad hos produkterna och anläggningarna blir ständigt mer kapitalkrävande. Det kan därför vara svårt att ge anläggningarna i ett led en omfattning, som är lämpligt avvägd i jämförelse med övriga produktionsled. En samverkan mellan olika företag kan här vara en utväg, som ger den mest rationella produktionen.

För vissa mindre företag kan det även vara lämpligt med gemensam planering vid inköp av råvaror och halvfabrikat och med gemensamma organ för kontroll av råvaror, tillverkningsprocesser etc.

För de mindre företagen kan det vidare vara nödvändigt med samverkan, när det gäller att utnyttja nya forskningsresultat (t. ex. vid färgning och beredning). Ett erfarenhetsutbyte mellan olika företag, när det gäller forskning och teknisk utveckling, kan dessutom vara av betydelse vid sidan av det kollektiva utbyte, som äger rum under medverkan av Textilforskningsinstitutet och inom branschföreningarna.

Ett samarbete av här skisserat slag kan tänkas avse även större grupper av företag eller hela branscher. Genomförandet av de olika åtgärderna blir i så fall mera komplicerat, och den undersökning och kartläggning av företagens struktur, som måste göras innan avtal om samarbete kan träffas, kommer att bli mycket omfattande.

I detta sammanhang kan erinras om att 1953 års lag om motverkande i

vissa fall av konkurrensbegränsning inom näringslivet tar sikte på sådana konkurrensbegränsningar som kan anses ha skadlig verkan, d. v. s. begränsningar, som på ett ur allmän synpunkt otillbörligt sätt påverkar prisbildningen, hämmar verkningsförmågan inom näringslivet eller försvårar eller hindrar annans näringsutövning. Det samarbete som här föreslås syftar emellertid till att öka konkurrenskraften inom industrin, och det torde även ligga i konsumenternas intresse att en livskraftig svensk textil- och konfektionsindustri kan bevaras. Enligt textilutredningens åsikt torde det vara möjligt att utforma samarbetet på ett sätt, som icke strider mot allmänna intressen.

I vissa fall kan det tänkas att en nedläggning av företag, vilkas sammanlagda kapacitet motsvarar den bedömda överkapaciteten i en bransch, skulle göra branschen mer konkurrenskraftig. Ett förbättrat kostnadsläge skulle vinnas genom ett bättre utnyttjande av kapaciteten och en större intäktsvolym i de kvarvarande företagen samt genom eliminering av de mindre ekonomiska företeelser på försäljningssidan som ofta blir följderna av stor överkapacitet.

För att åstadkomma en sådan nedläggning genom planmässig samverkan kan olika metoder tänkas. Den i princip enklaste metoden innebär att en grupp företag bildar en inköpspool som köper upp och lägger ned företag, men de praktiska svårigheterna torde härvidlag vara så stora att detta tillvägagångssätt icke kan komma i fråga annat än i undantagsfall.

Sådana åtgärder torde lättare kunna vidtagas genom initiativ från enskilda företags eller företagarintressens sida. Det har även tidigare förekommit att från struktursynpunkt väsentliga förbättringar har åstadkommit genom sammanslagningar och uppköp av företag för nedläggning. Flera av storföretagen inom textilindustrin har tillkommit på detta sätt. Här skall endast nämnas de största sammanslutningarna, nämligen bomullsföretagen Borås Wäfveri AB och Mölnlycke Wäfveri AB, ylleföretagen AB Förenade Yllefabrikerna och Svenska Yllekoncernen AB samt trikåföretaget AB Sveriges Förenade Trikåfabriker.

Inom på detta sätt lämpligt integrerade företag kan icke oväsentliga fördelar ur produktionssynpunkt ofta vinnas. Vissa företag är dock redan nu så stora att någon större vinst ej kan fås genom samverkan med andra företag. Det finns givetvis för olika branscher och olika tillverkningar ett optimum när det gäller storleken på företagen, och alltför stora enheter kan i vissa fall minska den rörlighet man önskar vid produktionsplaneringen.

Vissa fördelar på produktionssidan skulle kunna vinnas genom en samverkan på försäljningssidan. I Finland har man sålunda inom bomullsindustrin ett försäljningsbolag gemensamt för så gott som hela industrin, och inom ylleindustrin har nyligen skapats ett liknande samarbete. Branschstrukturen i Finland skiljer sig emellertid mycket från de svenska förhållandena, bland annat därigenom att branscherna i Finland domineras av

stora företag med starkt koncentrerade ägandeförhållanden. Då marknaden även genom handelspolitiska förhållanden företer en avvikande bild, torde det icke vara möjligt att genomföra en lösning efter de finska linjerna för den svenska textilindustrin i allmänhet.

Partsutredningen ansåg inte heller att en samverkan mellan självständiga egentliga textilföretag på försäljningsområdet (såsom gemensam försäljning o. d.) var praktikabel. En kollektiv verksamhet ansågs endast kunna ske beträffande väl avgränsade uppgifter av sekundär betydelse för konkurrensen mellan företagen. Då mera ingripande förhållanden aktualiserades framstod den fullständiga horisontella integrationen som enda möjligheten.

Såsom framgår av den tidigare redogörelsen pågår inom textil- och beklädnadsbranschen för närvarande en saneringsprocess. Man kan emellertid iakta en viss tröghet i anpassningen till det aktuella läget. Enligt textiltutredningens åsikt synes en utökad samverkan mellan olika företag inom branschen vara ett viktigt medel att underlätta denna saneringsprocess och åstadkomma en större konkurrenskraft inom industrin och därmed göra det möjligt att höja räntabiliteten hos företagen. Man bör därför inom enskilda företag och inom branschen som helhet undersöka alla möjligheter till samverkan mellan olika företag för att åstadkomma en rationalisering av branschens struktur. Detta är av speciell betydelse med tanke på den svenska industrins konkurrensläge i en större europeisk marknad.

I detta sammanhang bör understrykas, att om man accepterar att en viss hopkrympning av industrin är nödvändig, får man vara försiktig när det gäller att förhindra nedläggelse av textilföretag. Man måste därför söka så långt som möjligt undvika åtgärder som upprätthåller överkapaciteten, t. ex. särskilda åtgärder från statens eller kommunernas sida. Detsamma gäller även sådana åtgärder från bankernas sida som förhindrar en naturlig saneringsprocess.

Utredningen vill framhålla att det kan finnas anledning att pröva, om det föreligger en ej önskvärd överkapacitet och om ett nedläggande av ett företag skulle öka övriga företags möjligheter till bättre serielängder och i övrigt gynnsammare produktionsbetingelser.

En nedläggning av vissa företag kunde ha till syfte att skapa en chans för återstående företag att förbättra sitt kapacitetsutnyttjande. En tänkbar följd kan emellertid bli att det tomrum som de nedlagda företagen lämnar efter sig i stället fylls ut av en ökande import. Det kan vidare tänkas att i branscher, där kapitalintensiteten är låg och där sålunda företag relativt lätt kan startas, de nedlagda företagen kommer att efterföljas av nya företag. Med hänsyn härtill gäller det för de återstående företagen att samtidigt så långt som möjligt stärka sin konkurrenskraft för att kunna utnyttja läget.

Vid nedläggande av företag är det angeläget att största möjliga hämsyn

tages till den friställda arbetskraften och att allt göres för att bereda annat arbete åt dem som önskar detta. Även om det hittills i allmänhet gått relativt lätt att ordna annat arbete åt den textila arbetskraft, som friställts genom företagsnedläggelser och krympning av bestående företag, är det ett faktum att många — framför allt kvinnliga arbetare — icke kunnat erhålla annat arbete. Utöver den registrerade arbetslösheten finns det en icke oväsentlig dold arbetslöshet, något som också framgått av en särskild undersökning år 1959 på initiativ av arbetsmarknadsstyrelsen. Utredningen anser därför angeläget ur både samhällsekonomiska och mänskliga synpunkter, att arbetsmarknadsstyrelsen ges ökade möjligheter att snabbt åstadkomma en överflyttning av friställd arbetskraft till nya arbetsuppgifter. De åtgärder som därvid kan komma i fråga bör dock enligt utredningens mening utformas så att de inte i och för sig förhindrar en riktig strukturrationalisering på längre sikt av branschen.

Kreditgivningen på textilområdet

Såsom framhållits i föregående avsnitt kan en rationalisering inom branschen i vissa fall kräva sammanslagning av vissa företag och eventuellt nedläggning av andra företag, och därvid kommer finansieringsfrågan och kreditgivningens inriktning in i bilden. En mera genomgripande strukturförändring av textil- och konfektionsindustrin kan, såsom även partsutredningen framhöll, komma att kräva kapitalinsatser för uppköp av företag i syfte att åstadkomma fusioner till större enheter.

Även i andra länder har den finansiella sidan av textilproblemet uppmärksamrats. Av särskilt intresse i detta sammanhang är det förslag som framlagts av den brittiska regeringen till reorganisation av den brittiska bomullsindustrin. Planen avser dels krympning av nuvarande kapacitet, dels modernisering av industrin.

Den brittiska regeringen utgår från att överkapaciteten skall elimineras, innan åtgärder vidtas för modernisering eller nyanskaffning. Regeringens hjälp till reorganisation är vidare avhängig av att industrin lämnar kompensation till de arbetare, som friställes till följd av reorganisationsplanen. Regeringen kommer att bidra med två tredjedelar av kostnaderna för de företag, som eliminerar överkapacitet. Den sista tredjedelen skall täckas genom obligatoriska avgifter för industrin efter begäran av den berörda branschen.

När tillräcklig kapacitet eliminerats, väntas den kvarvarande industrin stå stark och kreditvärdig och torde därför kunna åstadkomma det nödvändiga kapitalet för modernisering och nyanskaffning. Den brittiska regeringen anser emellertid att nyanskaffningen är en så betydelsefull del av hela reorganisationsprocessen i industrin att det är nödvändigt med en klar demonstration av det allmännas intresse av att nedskrotningen och nyanskaffningen följer varandra under kortast möjliga tid. I enlighet här-

med är brittiska regeringen beredd att — under förutsättning att överkapaciteten elimineras i tillfredsställande utsträckning — bidra med en fjärdedel av kostnaderna för modernisering av redan befintlig och för anskaffande av ny utrustning i de företag som finnes kvar i industrin. Det brittiska förslaget har beräknats medföra kostnader för det allmänna med ca 30 milj. pund.

Vid olika tillfällen under tidigare diskussioner om den svenska textil- och konfektionsindustrins problem har tanken uppkommit att skapandet av ett finansiellt rekonstruktionsinstitut skulle kunna bidra till den önskade strukturrationaliseringen och branschsaneringen inom textil- och konfektionsindustrin. Utan att ta ställning till behovet av att upprätta ett dylikt finansiellt rekonstruktionsinstitut har textilutredningen funnit lämpligt att undersöka intresset för bildandet av ett rekonstruktionsinstitut och diskutera riklinjerna för ett eventuellt instituts verksamhet och organisation.

Uppgiften för ett sådant institut skulle främst vara att stimulera till samgående mellan olika företag i branschen i syfte att åstadkomma en riktig produktionsinriktning och en rationell produktionsuppdelning. Då det icke visat sig möjligt att få ett sådant samgående inom branschen på spontan väg i tillräcklig utsträckning, skulle speciella åtgärder på det finansiella planet kunna stimulera till den erforderliga samverkan. På samma sätt som enskilda kreditinrättningar kan ställa villkor för kreditgivningen skulle institutet få möjlighet att som förutsättning för krediter fordra att företagen etablerade samverkan i fråga om produktionen.

I de fall, då exempelvis en grupp av företag enades om att slå samman företagen och därvid få en sanering genom nedläggning av vissa delar och samtidigt genomföra en rationalisering av de kvarvarande delarna, skulle institutet kunna biträda vid den finansiella rekonstruktionen. Institutets ledning skulle även när så ansågs lämpligt genom sonderingar på eget initiativ kunna undersöka möjligheterna att åstadkomma nedläggelser.

Institutet skulle lämpligen bildas av de privata kreditinrättningarna. De större affärsbankerna är redan nu i regel starkt engagerade i olika företag inom textil- och konfektionsindustrin, och det kunde anses vara ett intresse även för bankerna att en sanering kommer till stånd. Om bankerna ginge samman i ett finansiellt rekonstruktionsinstitut, skulle kreditgivningen kunna ordnas på ett bättre sätt för branschen, sedd som en helhet. Genom att för närvarande bankerna var för sig bedömer de olika investeringsobjekten, skulle det finnas en viss risk för splittring i produktionen, som skulle kunna försvaga konkurrenskraften gentemot utlandet. Genom ett samarbete mellan bankerna skulle man kunna hindra att företag etableras på områden där det finns överkapacitet. Ett samfällt uppträdande av bankerna skulle vidare göra det lättare att vinna gehör för nödvändiga åtgärder, som den enskilda banken t. ex. med hänsyn till de lokala förhållandena icke finner möjliga.

Verksamheten i institutet skulle bestå i direkt kreditgivning eller läm-
nande av kreditgarantier för upplåning på allmänna marknaden, både av
långfristigt och av kortfristigt kapital. Syftet med institutets verksamhet
skulle inte vara en subventionering, utan institutet skulle endast svara för
risktagningen. Kreditgivning och garantigivning skulle ske enligt affärs-
mässiga och bankmässiga normer. Meningen vore att endast företag, som
på längre sikt kunde anses ekonomiskt bärkraftiga, skulle stödjas.

Institutet skulle kunna ta initiativ för att sammanföra företagarintressen
i syfte att skapa en koncentration inom branschen. Institutet skulle härvid-
lag samverka med intresserade banker men skulle även självständigt kunna
vidta åtgärder i branschsanerande syfte. Institutet skulle således äga rätt
att uppköpa aktier i ett företag i syfte att efter rekonstruktion avyttra
aktierna t. ex. som ett led i en fusion av företag i branschen. Institutet
skulle som villkor för kreditgivning i förekommande fall kunna föreskriva
ett samgående mellan olika företag.

Med utgångspunkt från dessa riktlinjer har behovet av ett finansiellt
rekonstruktionsinstitut diskuterats med representanter för banker med
stor kreditgivning till textil- och konfektionsindustrin.

Vid dessa diskussioner har de tillfrågade bankrepresentanterna förklarat
sig beredda att medverka till genomförandet av positiva och realistiska för-
slag till lösning av textilindustrins lönsamhetsproblem. Å andra sidan har
man understrukit att formerna för en dylik medverkan måste avpassas efter
de förutsättningar som reglerar bankernas egen verksamhet, såsom gällande
banklag, det ansvar bankerna såsom affärsdrivande institut har gentemot
sina aktieägare, hänsynen till andra kredittagares berättigade intressen etc.

Enligt bankrepresentanternas mening kunde emellertid textilindustrins
aktuella problem icke primärt anses vara en kapitalförsörjningsfråga. I den
mån det är fråga om räntabla investeringsprojekt torde nämligen den regul-
jära kreditmarknaden erbjuda tillräckliga förutsättningar för finansiering.

Det skulle vidare enligt bankrepresentanternas åsikt kunna ifrågasättas
om icke skapandet av ett särskilt finansieringsinstitut kunde komma att
motverka en naturlig strukturrationalisering av branschen. Det syntes ej
heller lämpligt att på detta sätt koncentrera avgörandena till en enda
instans, då risken för en ensidig bedömning skulle vara stor. Redan nu
hade man dock i stor utsträckning samråd mellan bankerna i kreditfrågor
beträffande textil- och konfektionsindustrin.

Under hänvisning till dessa synpunkter förklarade de tillfrågade bank-
representanterna att de icke fann den framförda tanken på bildandet av ett
särskilt finansieringsinstitut för textilindustrin utgöra en riktig lösning av
textilindustrins saneringsproblem.

De diskussioner, som utredningen sålunda haft med representanterna för
de närmast berörda bankerna, har visat att förutsättningar för närvarande
icke finnes för genomförande av ett finansiellt rekonstruktionsinstitut av

den art som skisserats i det föregående. Med hänsyn härtill har textiltredningen icke heller ansett sig böra framlägga något förslag i detta avseende.

Enligt utredningens uppfattning är det emellertid av vikt att hithörande frågor blir föremål för en ökad uppmärksamhet, särskilt med tanke på den situation som uppkommer när en större europeisk marknad etableras. Utredningen har därför föreslagit att de berörda bankerna skulle åtaga sig att i samråd med industrin närmare studera möjligheterna att genom åtgärder på kreditområdet åstadkomma ett bättre konkurrensläge för textil- och konfektionsindustrin, vilken anmodan representanterna för bankerna ställt sig förstående till.

Minskning av kostnader m. m.

Såsom förut framhållits gäller det för svensk industri att driva rationaliseringen inom företagen så långt som möjligt. I det föregående har utredningen diskuterat samverkan mellan olika företag som ett medel att åstadkomma en större konkurrenskraft inom textilindustrin. Det är emellertid lika viktigt att inom det enskilda företaget åtgärder vidtages för en så effektiv produktion som möjligt.

Huvuddelen av den svenska textil- och beklädnadsindustrin kan väl mäta sig i teknisk effektivitet med utländsk industri. Det gäller för den svenska industrin att behålla denna position och helst skaffa sig ett försteg framför konkurrentindustrierna i andra länder. Detta blir av särskild betydelse, när en större europeisk marknad etableras.

Den tekniska utvecklingen följer emellertid i allmänhet samma linjer i alla textilproducerande länder. Tillverkningstekniken är i stort sett internationell och allmänt tillgänglig. De nyheter, som framkommit på det tekniska området t. ex. i fråga om nya beredningsmetoder och nya fibermaterial, kan utnyttjas i alla länder. Det gäller därför för industrin att noga följa utvecklingen och utvälja de element som särskilt väl är ägnade att ge just den svenska industrin möjligheter att hävda sig i konkurrensen. För den svenska industrin gäller det dessutom att genom produktionsinriktning och nyskapande åstadkomma förutsättningar för att i någon mån utjämna de nackdelar som föreligger t. ex. i kostnadshänseende.

Det pågår ständigt ett rationaliseringsarbete inom de enskilda företagen inom branschen, och det är givet att man på företagarhåll oavbrutet har uppmärksamheten riktad på dessa problem. Utredningen vill emellertid ta upp några frågor där en diskussion av lämpliga åtgärder kan vara av värde.

Begränsning av sortimentet

Från många håll har understrukits att en av de avgörande orsakerna till textil- och beklädnadsindustrins svårigheter är att många företag har ett

alltför differentierat sortiment. Det har sålunda pekats på att av de varutyper eller mönster, som ingår i ett företags tillverkningsprogram, den större delen av kollektionen svarar för en mycket liten del av produktionen. Det har nämnts att en vanlig andel skulle vara att 80 procent av kollektionen svarar för 20 procent av produktionen.

Ur produktionssynpunkt har en långt differentierad kollektion stora nackdelar. Tillverkningsserierna blir i många fall alltför korta, och det uppstår betydande kostnader vid omställningarna från ett mönster till ett annat. Även kostnaderna för utmönstring o. d. stiger.

Ur försäljningssynpunkt gäller det emellertid att bjuda återförsäljarna en rikhaltig sortering. Konkurrensen inom konfektionsindustri och handel driver fram krav på allt mer differentierade mönster. För vissa företag inom konfektionsindustrin och handeln är det ett starkt önskemål att få s. k. solo-mönster för att därigenom få garanti för en selektiv försäljning.

Frågan om differentiering av sortimentet blir alltså en svår avvägningsfråga. Fördelar, som vinnes på produktionssidan, kan ofta uppvägas av nackdelar på försäljningssidan.

I de rationellt drivna företagen ägnas givetvis stor uppmärksamhet åt dessa problem. Man strävar sålunda att genom en koncentration av mönster eller artiklar få ett så effektivt utnyttjande av produktionsapparaten som möjligt. Man söker hålla utmönstringskostnader o. d. nere på en rimlig nivå, och samtidigt söker man genom standardisering av råvaror, garner och halvfabrikat förbilliga produktionen så mycket som möjligt.

I samband med diskussionerna av textilindustrins kostnadsproblem har utredningen även införskaffat material som belyser utmönstringskostnadernas storlek. Såsom framgår av redogörelsen i bilaga 4 beräknas dessa kostnader när det gäller ylle- och bomullsväverier icke överstiga 3 å 4 procent av omsättningen, medan kostnaderna i trikåindustrin varierar mellan 0,5 och 2,5 procent.

Det bör emellertid uppmärksammas att dessa uppgifter gäller stora och välrationaliserade företag. Inom mindre rationellt drivna företag kan kostnaderna vara större. Detta torde ofta ha föranletts av en strävan att hålla produktionen i gång. Man har i sådana företag i vissa fall sökt motverka en minskad försäljning genom att utöka kollektionerna, vilket i sin tur endast fått till följd att lönsamheten blivit ännu sämre.

Enligt utredningens mening bör frågorna om sortimentets differentiering inom de olika företagen ägnas en ökad uppmärksamhet. Det gäller framför allt att få en sådan planering av försäljningen att en effektiv uppläggning av produktionen möjliggöres.

Ökad andel skiftarbete inom den egentliga textilindustrin

I Sverige är nattarbete inom textilindustrin i princip förbjudet. Dispens kan erhållas, men medgives i regel endast för begränsad tid och under förut-

sättning av godkännande av vederbörande lokala fackorganisation. Storbritannien har ungefär samma arbetstidslagstiftning som den svenska, men i flertalet andra länder gäller mindre restriktiva regler beträffande rätt till tillverkning med skiftarbete.

Såsom förut nämnts har utredningen sökt göra en beräkning av de ekonomiska fördelar, som kan vinnas genom en utvidgad tillämpning av skiftarbete. Beräkningarna har grundats på de kalkyler, som utredningen införskaffat för att belysa olika aspekter av industrins kostnadsproblem. Beräkningarna förutsätter att en utökning av skiftarbetet sker endast inom de avsnitt i produktionen, där detta ansetts praktiskt lämpligt med hänsyn till önskvärdheten av ett bättre utnyttjande av det investerade kapitalet. En redogörelse för beräkningarna återfinnes i bilaga 4.

De gjorda beräkningarna visar att tillverkningskostnaderna för ylletyger skulle minska med 7 à 9 procent, räknat på hela varuvärdet, och för bomullstyger med 8 à 13 procent. För trikåvaror i allmänhet blir minskningen 5 à 12 procent, medan minskningen blir störst för cottonstrumpor eller med ca 19 procent. De anförda siffrorna gör icke anspråk på att vara exakta utan avser endast att ge en uppfattning om storleksordningen av de möjliga kostnadsminskningarna.

Kostnadsminskningen sammanhänger med sänkta fasta kostnader, i första hand kapitalkostnader, och får givetvis sin största betydelse för produktionsgrenar, som är särskilt kapitalkrävande (t. ex. tillverkningen av damnylonstrumpor).

En ökad skiftkörning skulle härutöver innebära minskade kostnader för investeringar i maskiner etc. och ett därav följande reducerat kapitalbehov, men skulle samtidigt utgöra ett incitament till ökade investeringar. Härigenom skulle möjligheterna till rationalisering av produktionen öka. Skiftkörningen möjliggör vidare en snabbare avskrivning av maskinutrustningen, varigenom man bättre kan följa med i den tekniska utvecklingen. Skiftkörningen kan även verka serielängdsbefrämjande, t. ex. genom att tillverkningen av en viss artikel kan läggas på ett mindre antal vävstolar än som eljest skulle erfordras för att klara korta leveranstider.

Det är givet att betydande sociala olägenheter är förenade med skiftarbete. Ur den anställdes synpunkt måste skiftarbete alltid vara ett sämre alternativ än dagtid. I många länder har emellertid utvecklingen visat att dessa olägenheter kan fördras om tillräcklig kompensation erbjudes t. ex. genom högre lön och förkortad arbetstid och om de problem som sammanhänger med låg bostadsstandard kan lösas. I Sverige har skiftkörning eller kontinuerlig drift under senare tid fått en ökad tillämpning, bland annat inom cellulosaindustrin och den kemiska industrin. Även inom textilindustrin har skiftarbete kommit till ökad användning. Som exempel kan nämnas, att ett större företag för tillverkning av damnylonstrumpor håller på att övergå till kontinuerlig drift i samband med att nya effektivare maskiner installeras.

Inom den svenska textilindustrin uppgick 1958 volymen skiftarbete till ca 33 procent av samtliga arbetstimmar, därav drygt 31 procent i tvåskiftarbete och endast ca 2 procent i treskiftarbete eller kontinuerlig drift. Att den totala skiftarbetsvolymen icke är ännu större torde i betydande grad bero på svårigheterna att erhålla erforderlig arbetskraft för skiftarbete på orter med god tillgång till andra arbetstillfällen. I och för sig är det ju också naturligt att arbetskraften i första hand söker sig till de områden av näringslivet, som kan erbjuda de bästa villkoren i fråga om löner, arbetstid och arbetstidsförläggning.

Enligt utredningens mening torde ett bättre kapacitetsutnyttjande vara en viktig förutsättning för att svensk textilindustri skall kunna bestå i den allt mera hårdnande konkurrensen om kunder, kapital och arbetskraft och i den situation som uppkommer, när en större europeisk marknad upprättas. En ökad övergång till skiftarbete och i vissa fall kontinuerlig drift kan ge möjligheter till ett ännu bättre utnyttjande av produktionsapparaten och därmed för rationella och modernt utrustade företag betydligt öka konkurrens- och lönebetalningsförmågan. En annan fördel med ökat skiftarbete är att investeringsbehovet blir mindre. Utredningen får därför rekommendera att arbetsgivare och arbetstagare upptager överläggningar om möjligheterna att få en ökad tillämpning av skiftarbete.

I likhet med partsutredningen har textilutredningen utgått från att företag, vilka eftersträvar en ökad skiftvolym, skall vara lika angelägna om att förbättra sitt konkurrensläge genom rationaliseringsåtgärder inom produktion, administration och distribution. Det bör vara ett gemensamt intresse för företagen och dess anställda, att sådana villkor i fråga om arbetstid, ersättning m. m. kan överenskommas, att arbetare frivilligt vill åtaga sig den obekväma arbetsform, som dylikt skiftarbete måste anses utgöra.

Tullfrihet för textil- och konfektionsmaskiner, som icke tillverkas inom landet

Den produktion av textil- och konfektionsmaskiner, som finnes i Sverige, är av relativt begränsad omfattning. Ett stort antal maskiner är överhuvudtaget icke föremål för tillverkning inom landet. Industrin är därför i stor utsträckning hänvisad till import vid sina inköp av maskiner.

Tullen för textil- och konfektionsmaskiner i allmänhet utgör för närvarande 10 procent. Enligt utredningens mening skulle tullfrihet för de importerade specialmaskinerna verksamt kunna främja förverkligandet av de investeringsplaner som föreligger. I det läge, som den svenska textil- och konfektionsindustrin för närvarande befinner sig, är det även av andra skäl angeläget att industrins inköp av maskiner icke fördras.

En undersökning i början av år 1959 för ett antal företag inom den egentliga textilindustrin, vilka svarar för ca 70 procent av textilindustrins arbetarantal, visade, att maskininköpen år 1958 uppgick till ca 32 milj. kr. och att

ca 23 milj. kr. därav avsåg importerade maskiner. De erlagda tullbeloppen beräknades till drygt 2 milj. kr. De berörda företagen planerade för år 1959 och den närmaste tiden därefter inköp av textilmaskiner för ca 70 milj. kr., varav ca 57 milj. kr. avsåg importerade maskiner. De tullbelopp, som skulle komma att erläggas, uppgick till ca 5,5 milj. kr.

Den anpassningsprocess, som pågår inom textilindustrin, har ställt ökade krav på rationalisering av industrins produktionsapparat. För att stärka industrins konkurrenskraft har omfattande nyinvesteringar planerats. Såsom framgår av ovanstående uppgifter föreligger redan nu inom textilindustrin planer på investeringar av storleksordningen minst 70 milj. kr. För förverkligandet av investeringsplanerna är det självfallet av stor betydelse att de därmed förbundna kostnaderna blir så låga som möjligt.

Under hänvisning till dessa synpunkter hemställde textilutredningen i en skrivelse den 23 mars 1959 till chefen för handelsdepartementet att till 1959 års riksdag proposition måtte framläggas angående införande av bestämmelser om tullfrihet för sådana textil- och konfektionsmaskiner, som inte tillverkas inom landet.

Såvitt textilutredningen funnit torde det ej vara förenat med större svårigheter att avgöra, när ifrågavarande maskiner inte tillverkas i Sverige och tullfrihet således bör kunna medgivas. Utredningen förutsätter, att 1952 års tulltaxekommittés förslag om tullfrihet för varor, som icke tillverkas inom landet — vilket i fråga om maskiner överensstämmer med det förslag, som framlagts av nordiska ekonomiska samarbetsutskottet — snarast upptages till en positiv prövning.

I detta sammanhang kan erinras om att den nyligen beslutade allmänna varuskatten skall utgå även för importerade textil- och konfektionsmaskiner. Av samma skäl, som anförts för tullfrihet för här i landet ej tillverkade maskiner, vill textilutredningen ifrågasätta huruvida ej även befrielse från varuskatt vid importen bör övervägas.

Åtgärder på exportsidan¹

Enligt utredningens åsikt får man i framtiden räkna med en ökad import till Sverige, i synnerhet när de föreliggande planerna på en ökad integration i Västeuropa förverkligas. Samtidigt som importkonkurrensen hårdnar kommer det för svensk textil- och konfektionsindustri att bli ett ökat behov av att få avsättning på export, både inom en större västeuropeisk marknad och till länder utanför en sådan marknad.

Av den redogörelse för den hittillsvarande exporten, som lämnas i bilaga

¹ I Bilaga 5 lämnas en redogörelse för den svenska exporten av textil- och konfektionsvaror samt för erfarenheter av organiserad samverkan vid export.

5, framgår att det fordras stor uthållighet hos industrin och mycket kostnadskrävande investeringar för att upparbeta en kommersiellt lönsam exportmarknad.

Heminredningsbranschen torde vara den bransch som hittills haft lättast att hävda sig på exportmarknaderna. Man kan konstatera att det i dag finns en svensk produktion av gardiner, möbeltyger och mattor, som både från tekniska och konstnärliga synpunkter präglas av hög kvalitet och som kan vinna intresse hos en kräsen utländsk publik.

För att genomföra en dylik export fordras noggrann kännedom om de presumtiva köparnas önskemål och smak samt en effektiv försäljningsorganisation. De större företagen inom branschen har också gjort dylika undersökningar och åtskilliga har dessutom inrättat avdelningskontor i andra länder, främst i övriga nordiska länder, men även i exempelvis Västtyskland och USA. Den export som hittills ägt rum av exempelvis tryckta bomullsvävnader går i första hand till våra nordiska grannländer, men försäljningen är numera spridd på en mängd europeiska och utomeuropeiska länder.

De synpunkter, som framförts i samband med exporten av heminredningstextilier, gäller i allmänhet även för export av trikåvaror och konfektion. Dessa varor kan dock sägas ha ett handikap i det att de icke i samma utsträckning kan utnyttja en bärande svensk stil av den mera varaktiga karaktär som förekommer på heminredningsområdet. Å andra sidan har man exempelvis vid försäljningar i USA av jerseyklänningar och yttertrikå — ett pionjärarbete som visat sig vara förenat med stora kostnader — sökt tillvarata beteckningen "Swedish" som ett argument i reklamen. Men publiksmaken skiftar snabbt när det gäller kläder, och en ständig förnyelse, som både skall visa särprägel och följsamhet till rådande allmänna modeströmningar, är särskilt nödvändig vid export av modeplagg.

Den största stötstenen, då det gäller att få till stånd en mer omfattande svensk export av konfektion, har varit att industrin i gemen visat sig vara för litet exportminded. Även om detta omdöme fortfarande är berättigat, synes konfektionsindustrin under intryck av diskussionerna om genomförandet av en större västeuropeisk marknad under den senaste tiden ha fått upp ögonen för nödvändigheten av att åstadkomma en ökad avsättning för sina produkter utomlands. Man har emellertid ännu inte fått tillräckligt klart för sig att exportarbetet är något som dels fordrar ett planmässigt och konsekvent uppföljande av en gång utstakade arbetslinjer, dels i vissa fall drar betydande kostnader, vilka först efter åtskilliga år kan väntas betala sig. Det sker tyvärr alltför ofta att en fabrikant, som vid sin första många gånger ganska ytliga kontakt med en utländsk marknad icke anser sig ha fått den framgång i försäljningshänseende han väntat, tror sig icke ha någon chans på den ifrågavarande marknaden utan ger upp. Man menar ofta att man hellre vill lägga ner de kostnader, ett uppföljande av exportansträngning-

arna skulle dra, på att försöka stärka sin ställning på den inhemska marknaden. Det finns emellertid svenska konfektionsföretag, som genom ett utomordentligt målmedvetet och rätt skött exportarbete lyckats upparbeta en betydande export. Det är av största intresse att taga del av de erfarenheter dessa företag gjort under uppbyggnaden av sina exportmarknader, hur kundkontakter skapats, hur kollektionerna fått anpassas efter de olika marknaderna såväl vad gäller storlekar, passform, dessiner och kvaliteter, vilken tid allt detta tagit och vilka resultat som därefter kunnat uppnås sedan man väl kommit till rätta med initialsvårigheterna.

Bland de många faktorer, som enligt gjorda erfarenheter spelar en mycket viktig roll vid uppbyggnaden av en exportmarknad, må här särskilt framhållas angelägenheten av att få en fullgod representant som är väl inarbetad på marknaden ifråga. De större exportintresserade företagen inom trikå- och konfektionsindustrin har i vissa fall öppnat filialkontor i andra länder men i regel sökt ordna sin representation genom agenter. Anskaffandet av goda agenter har ofta visat sig vara en av de största svårigheterna i exportarbetet, och från branschföreningarnas sida nedlägges mycket arbete på att hjälpa företagen härutinnan. God medverkan har som regel kunnat erhållas från våra beskickningar, konsulat och handelskamrar i respektive länder, men ännu mer kan kanske göras i denna viktiga fråga. Av särskild betydelse torde här vara den verksamhet som utövas genom de nuvarande handelssekreterarna. Textilutredningen vill i detta sammanhang understryka behovet av flera handelssekreterare och av att representationen utsträcker till nya länder. Textilutredningen finner det vidare angeläget att det vid tillsättandet av handelssekreteraretjänster på marknader av stor vikt för textilexporten tages särskild hänsyn till att vederbörande har god kännedom om textilbranschen.

Kollektiv samverkan på exportområdet har hittills förekommit endast i viss utsträckning. Ett område, där man möjligen kunde överväga att försöka intensifiera de kollektiva ansträngningarna, är på publicitets- och reklamområdet. Det har gång på gång omvittnats, att vetenskapen utomlands om att vi i Sverige har en mycket högtstående textil- och konfektionsindustri är obefintlig på många håll. Det har framhållits att en effektiv upplysning och information, riktad till såväl detaljhandeln som konsumenterna i utlandet, skulle bidra till att underlätta fabrikanternas introduktionsarbete.

Ett område där en samverkan mellan flera företag visat sig vara möjlig utgör marknadsundersökningar av mera allmän karaktär. Erfarenheten understryker emellertid behovet av att det enskilda företaget dessutom särskilt prövar sina egna produkter.

Gemensamma försäljningsorgan har även diskuterats i samband med exportförsäljning. Det har emellertid visat sig vara förenat med betydande svårigheter att praktiskt realisera sådana planer. Samverkan på försäljningsområdet ställer nämligen utomordentligt stora krav på deltagarna och

innehåller frö till en mängd konflikter dem emellan. Stora företag anser därför vanligen det vara bättre att lägga ned större kostnader för egen del än att med mindre kostnader deltaga i ett samarbete som binder deras egen handlingsfrihet.

Å andra sidan kan man givetvis tänka sig att flera företag, som vart och ett för sig är stort på sitt område, sluter sig samman för export. De grundläggande förutsättningarna synes vara

- 1) att deltagande företag har samma kundkrets (exempelvis varuhus)
- 2) att företagens varusortiment kompletterar varandra på ett sätt som omöjliggör direkt konkurrens företagen emellan.

Det är naturligtvis icke otänkbart att flera mindre företag skulle kunna samarbeta på export även om de tillverkar samma slags varor. De problem, som uppstår i samband med fördelning av inkomna gemensamma order, fordrar emellertid en effektiv reglering, som måste få karaktär av ovillkorligt bindande avtal.

På grund av vårt relativt höga kostnadsläge ligger rena standardvaror, som icke är på något sätt särpräglade och som tillverkas på samma sätt hela världen runt, icke särskilt väl till för export från Sverige. Större möjligheter till export torde emellertid finnas i fråga om varor, som genom hög kvalitet i tekniskt utförande, formgivning och mönstergivning kan motivera ett högre pris. Produktionen av sådana varor utgör för närvarande endast en mindre del av den totala textilproduktionen. Gränserna mellan de två varukategorierna är emellertid icke helt klara, och utvecklingen kan göra att många varor som tidigare betraktats som standardvaror ges en alltmer specialiserad karaktär.

Det torde dock vara klart att det för svensk textil- och konfektionsindustri gäller att inrikta sig på export av "annorlunda" varor. Samtidigt måste exportansträngningarna göras mer aktiva. Det torde sålunda vara nödvändigt att de svenska exportörerna söker upptäcka eller t. o. m. skapa nya konsumtionsbehov på de utländska marknaderna.

Enligt textilutredningens åsikt kommer det därför att bli av allt större betydelse att industrins exportansträngningar samordnas och intensifieras. Det torde därvid vara nödvändigt att finna former för samverkan för att på bästa sätt kunna utnyttja de tillgängliga resurserna.

Även om de försök till samverkan, som hittills gjorts inom branschen, endast givit begränsade resultat, torde den framtida utvecklingen kräva att nya försök göres. Det kan i detta sammanhang pekas på de goda erfarenheter man haft av organiserad samverkan vid textilexport t. ex. i Danmark och Schweiz.

Textilutredningen vill därför förorda att man inom textil- och beklädnadsbranschen inrättar särskilda exportkontor. Det torde bli nödvändigt att skilda exportkontor upprättas för textilindustrin och för konfektionsindustrin. Inom ramen för dessa exportkontor kan det vara lämpligt att ta upp

ett gruppsamarbete, exempelvis mellan två eller flera företag, som kompletterar varandra och ej tillverkar konkurrerande produkter.

Exportkontoren avses skola bedriva marknadsundersökningar i allmänhet och även försöka aktivt bidra till att lansera svenska varor och till att skapa en marknad för svenska varor och ett behov av svensk kvalitet. Det bör enligt utredningens åsikt finnas goda möjligheter att i utlandet lansera de "annorlunda" varorna bland svenska textil- och konfektionsprodukter.

Exportkontoren skulle kunna ge idéer, som sedan diskuteras inom kontorets styrelse och hembjudes olika svenska företag. Kontoren bör även på den inre fronten verka för att göra den svenska produktionen mera exportinriktad. Kontoren bör stå i spetsen för mässor och visningar i utlandet.

Exportkontorens verksamhet torde i första hand komma att vara till nytta för de små företagen, men detta utesluter icke att exportkontoren kan vara av värde även för de stora företagen bland annat genom de nya idéer som kontorets verksamhet kan ge.

Kontoren bör icke själva svara för försäljning utan verksamheten bör vara servicebetonad. Det kan emellertid visa sig lämpligt att inrätta en särskild avdelning för småföretagen, inom vilken en grupp försäljning skulle kunna organiseras.

Exportkontorens verksamhet bör kunna få räkna på samma stöd och samma positiva intresse från statsmakternas sida, som i skilda sammanhang lämnats exportverksamhet. I samband därmed bör de möjligheter utnyttjas som ligger i de exportkreditgarantier som lämnas av exportkreditnämnden. Därutöver kunde det vara önskvärt att det upprättades en fond, som kunde ge långfristigt kreditstöd t. ex. när det gäller att öppna marknader i avlägsna och underutvecklade länder.

Textilutredningen finner det naturligt att inrättandet av de föreslagna exportkontoren ankommer på företagen inom de olika branscherna, och utredningen har därför icke ansett det nödvändigt att i detta sammanhang närmare diskutera exportkontorens organisation.

Åtgärder på försäljnings- och distributionssidan

För textil- och beklädnadsindustrin är det ett livsvillkor att de av industrin producerade varorna kommer konsumenterna tillhanda på det mest effektiva sättet. Försäljningen och distributionen måste därför ha en så rationell utformning som möjligt.

Praktiskt taget hela den svenska textilproduktionen passerar genom den svenska detaljhandeln, antingen direkt eller via grosshandeln. Textil- och beklädnadsindustrin har därför ett starkt intresse av att detaljhandelns försäljningsorganisation är välorganiserad och effektiv. Endast därigenom kan

ett gott försäljningsresultat uppnås, samtidigt som förutsättningar skapas för en rationell produktionsplanering inom industrin.

Det gäller att få en så intim kontakt som möjligt mellan produktions- sidan och distributionssidan. Av särskild betydelse blir här producenternas möjligheter att utnyttja de fördelar som närheten till marknaden och kunderna innebär. I detta ligger nämligen ett medel att delvis uppväga de nackdelar som vårt lands höga kostnadsläge medför. Utnyttjandet av dessa möjligheter blir speciellt angeläget i en större europeisk marknad.

I det följande diskuteras åtgärder som kan göra distributionen effektivare, bland annat genom samverkan mellan olika led i distributionen, åtgärder som kan underlätta planeringen både för industri och handel samt åtgärder som kan bidra till en större försäljning av textilvaror.

Nya distributionsformer

Under tiden efter andra världskriget har distributionen inom textilbranschen undergått en snabb utveckling. Såsom partsutredningen framhöll har under 50-talet en utveckling emot stordrift även i det textila handelsledet kommit igång i Sverige. De stora kedjeaffärerna har starkt ökat sitt textila varusortiment, i enlighet med sin allmänna prispolitik främst i lägre prislägen. Varuhuskedjor (med ett betydande textilt sortiment) samt specialiserade kedjor av textilföretag har snabbt tillvuxit. Inom den fristående detaljhandeln har på vissa håll organiserats inköpsgrupper med mindre företag som medlemmar. Utvecklingen av dessa stordriftsformer inom textil- detaljhandeln innebär att specialisering och produktion i långa serier kan underlättas, om man därigenom gentemot industrin kan fullgöra en viss grossistfunktion.

De stora varuhusen och kedjeaffärerna köper i stor utsträckning direkt från industrin, och utvecklingen har därför medfört att det inom grosshandeln mest blir försäljning till de mindre och medelstora företagen. I detta sammanhang bör dock påpekas att distributionen på vissa områden redan tidigare skett direkt från industri till detaljhandel. Detta gäller t. ex. all tyngre konfektion och i viss utsträckning även lättare konfektion.

Även inom grossistledet har man kunnat konstatera en fortlöpande tendens mot större företagsenheter. Detta har dock hittills icke ägt rum genom sammanslagningar eller fusioner utan främst genom att ett betydande antal mindre grossistföretag lagts ned efter krigsslutet 1945 i den allt mer hårdnande konkurrensen. Det torde uppskattningsvis röra sig om ca 10—15 procent av det totala antalet textilgrossister, vilka var verksamma åren efter krigsslutet.

Det är beträffande grosshandelns roll inom textildistributionen att märka att enligt den omsättningsstatistik, som föres av branschens organisationer, medlemsföretagen väsentligt ökat sin försäljningsvolym under senare år.

Det kvantitetsindex, som framräknats på grundval av gällande partiprisindex, utvisar nämligen en volymmässig omsättningsstegring på 18 procent från 1952 till 1958 för de till organisationerna anslutna grossistföretagen.

På samma sätt kan man inom den textila fackdetaljhandeln märka en tendens till övergång till allt större enheter. Företagen måste nämligen vara av en viss storleksordning för att kunna hålla ett tillräckligt sortiment och uppnå en effektiv försäljning. Många små detaljaffärer med stort sortiment för därför i dag en tynande tillvaro. Distributionen i textildetaljhandeln kommer väl även inom en överskådlig framtid att domineras av enskilda mindre företag. Det gäller emellertid för dessa företag att söka bibehålla sin konkurrenskraft genom specialisering och ökad service.

Den nu pågående utvecklingen innebär vissa fördelar för industrin. Om många små företag köper isolerat, leder detta till större krav på differentiering av sortimenten med därav följande sämre möjligheter för industrin att få en rationell produktionsuppläggning. Större detaljhandelsföretag kan däremot göra större köp, och detsamma gäller de inköpskedjor som blir allt vanligare inom detaljhandeln.

Samverkan mellan väverier och konfektionsföretag

Stora fördelar kan vinnas genom ett samarbete mellan vävare-konfektionär. Såsom även partsutredningen framhållit kräver vissa problem ett så nära samarbete att geografisk närhet blir en betydande tillgång. Plaggets utformning sker hos konfektionären, men väsentliga element i varans slutkaraktär utformas av vävaren. Ett samarbete långt utöver den normala säljare-kundrelationen kan här ge ökad konkurrenskraft för båda parterna. Liknande gäller om de egenskaper hos väven som är grunden för konfektionärens rationalisering av sin tillverkningsprocess.

Genom tidigare inköp kan konfektionsindustrin hjälpa de svenska väverierna att utjämna produktionen i säsongskarvarna. Tidiga inköp är möjliga i varje fall när det gäller stapelvaror.

För mera modebetonade varor föreligger särskilda problem. Den allt starkare modeinriktningen gör att både konfektionsföretag och detaljhandelsföretag söker få en så stor exklusivitet som möjligt för sina mönster. Detta har resulterat i en stor splittring i väveriernas produktion.

Inom konfektionsindustrin lägger olika företag ned mycket varierande arbete på plaggen, vilket givetvis inverkar på priset. Som exempel har nämnts att tillverkningskostnaderna (inkl. tillbehör) för en kostym i ett förstklassigt utförande kan ligga nära 50 kronor högre än för en kostym av samma typ i det enklaste utförandet. Resultatet blir att det i handeln kan komma plagg med samma tyg men till mycket olika priser beroende på sömnadskvaliteten. Det är för konsumenten nästan omöjligt att bedöma varans värde vid inköpstillfället, och ofta är det först efter en tids användning som

den sämre kvaliteten kan konstateras. För att undgå jämförelse strävar man därför både inom konfektionsindustrin och detaljhandeln att få exklusiva mönster — solomönster — och detta tvingar väverierna att splittra sin tillverkning med därav följande mindre rationell drift. Önskemålen om exklusiva varor kan ofta bättre tillgodoses genom köp av importerade varor, och de svenska tillverkarna kommer härigenom i en sämre ställning.

Inom textilutredningen har diskuterats olika möjligheter att få en bättre ordning på detta område. Därvid har diskuterats ett förslag till samarbete i vissa fall mellan ylleindustrin och herrkonfektionsindustrin i inköps-hän-seende.

En grundförutsättning för en överenskommelse av här ifrågasatt slag är att en kvalitetsklassificering av herrkonfektion av den typ, varudeklarations-nämnden föreslagit, kan genomföras. Skulle denna grundförutsättning i nå-gon form kunna uppfyllas, kan ett samarbete tänkas kunna komma till stånd enligt följande riktlinjer.

1. Ett ylleväveri gör upp en allmän kollektion av mindre omfattning, av-seende stapelvaror och ett mindre antal modevaror, vilken skall vara till-gänglig för alla köpare.

2. I samråd med respektive yllefabrikanter bildas inom herrkonfektions-industrin mindre grupper av företag, som skall samarbeta i inköps-hän-seende.

3. För envar av dessa grupper, som en yllefabrikant önskar samarbeta med, gör denne upp s. k. gruppsovaror, vilka offereras gruppen.

4. Därvid är förutsatt att alla företagen inom varje grupp gör sina inköp av provmaterial gemensamt ävensom att den kvantitet provmaterial, som sammanlagt köpes av varje grupp, uppgår till en kätting i varje dessin.

5. Vid leveransköp förutsätter ylleindustrin att inom gruppen köpes endast fulla kättingar av varje dessin.

Avsikten är att på detta sätt säkerställa en viss exklusivitet samtidigt som man ger industriföretagen bättre möjligheter till planering och jämnare pro-duktion.

Ökad integration av de olika leden i textildistributionen

Från textil- och konfektionsindustrins sida har vid olika tillfällen under-strukits att det på grund av detaljhandels inställning ofta inte varit möj-ligt att få ut ett högre pris motsvarande en högre kvalitet. Detta skulle bero på att detaljhandlarna vid sina inköp fäste alltför stort avseende vid pris-sättningen. Detaljhandlarna syntes vara betydligt mera prismedvetna än de slutliga konsumenterna.

Inom utredningen har mot denna bakgrund diskuterats fördelarna med detaljhandelsföretag, knutna till industrin. Industriägda butikskedjor fin-nes i viss utsträckning, men på många håll har denna distributionsform

befunnits olämplig och industriföretagens intressen har därför avvecklats. Detta torde sammanhånga med att produktionen måste splittras, om man skall tillfredsställa den egna butikskedjan, samtidigt som man riskerar att mista andra kunder.

Även om vissa fördelar skulle kunna vinnas genom en ökad vertikal integration av de olika leden i textildistributionen vill textilutredningen dock icke föreslå åtgärder som speciellt skulle uppmuntra bildandet av industriägda butikskedjor. I andra länder, t. ex. USA, har dock sådana distributionsformer fått en stor omfattning, och utvecklingen kan möjligen i framtiden leda till att de blir aktuella även i Sverige.

Inom branschen pågår en undersökning av distributionen som avses läggas till grund för en diskussion om nya former för samverkan mellan industri och handel i syfte att nedbringa distributionskostnaderna.

Bättre planering av försäljning och inköp

För industrins planering av produktion och försäljning är det av grundläggande betydelse att detaljhandelns inköp göres på ett rationellt sätt. Detta är emellertid icke genomförbart, om icke handeln å sin sida kan göra en rationell planering av inköp och försäljning.

Det ligger i detaljhandelns eget intresse att få en riktig inköps- och säljplanering. För detaljhandeln är det t. ex. en belastning att man har för många leverantörer och med hänsyn härtill verkar man inom branschen för en bättre inköpsplanering. Ett medel härför har man i det system för lagerkontroll och inköpsplanering, som upplagts inom Sveriges textilhandlareförbund och som i allt större utsträckning användes av medlemsföretagen. Inköpsplaneringen syftar till att minska antalet leverantörer, att koncentrera inköpen och att åstadkomma en större effektivitet i omsättningen.

Såsom i det följande kommer att närmare beröras har från textildetaljhandelns sida framhållits att de nuvarande förhållandena i fråga om utförsäljningar av tillfällighetskaraktär väsentligt försvårar en god inköpsplanering.

Industrins planering kan vidare underlättas genom en lämplig uppläggning av statens och kommunernas inköp. Om dessa placeras i god tid kan tillverkningen läggas på ett sådant sätt att säsongskarvarna utjämnas och därmed ett rationellare utnyttjande av produktionsapparaten uppnås. När det gäller statens inköp begränsas ofta möjligheterna att göra beställningarna i god tid genom att anslagen löper per budgetår. Då dessutom anslagen i allmänhet är begränsade, kommer besluten om inköp ofta att koncentreras till budgetårsskiftet. Budgettekniken inrymmer emellertid möjligheter för de beställande myndigheterna att göra sina beställningar i förväg. Enligt textilutredningens åsikt bör de statliga myndigheterna vid sina beställningar hos industrin i största möjliga utsträckning beakta önskemålen om att de

görs i så god tid som möjligt. Motsvarande gäller även vid landstingens och kommunernas inköp. Vid statens och kommunernas inköp bör vidare i likhet med vad som sker i de flesta andra länder inhemska varor ges företräde i den utsträckning detta är möjligt inom ramen för gällande internationella förpliktelser.

I detta sammanhang kan understrykas att industrins planering skulle underlättas av en standardisering av de olika varutyper och kvaliteter, som är föremål för inköp från statens och kommunernas sida. Vidare är det önskvärt att de olika inköpande instanserna i så stor utsträckning som möjligt i förväg fastställer kvalitetsnormer o. d. för leveranserna.

För såväl industrins som handelns planering fordras en god överblick över marknadsförhållandena. En sådan överblick kan fås genom bearbetning av tillgängligt statistiskt material eller framskaffande av nytt material.

Det behövs sålunda en närmare kartläggning av konsumtionsbehovet på olika områden. Denna kartläggning måste ske fortlöpande och bör lämpligen göras inom de enskilda företagen eller grupper av företag. Kartläggningen kan t. ex. syfta till att åstadkomma en lämpligare distriktsindelning för försäljningen och kan ske med uppdelning på olika tidningsspridningsområden samt under hänsynstagande till antalet hushåll och till inkomstfördelningen.

En annan metod att få ökad kännedom om marknadsförhållandena är genom utbyte av erfarenheter i grupper av företag eller inom hela branscher. Uppläggnings- och gemensamma redovisningssystem kommer att underlätta kostnadsjämförelser mellan olika företag och därigenom ge impulser till rationaliseringsåtgärder av olika slag.

Även den statliga statistiken kan vara ett värdefullt medel vid denna planering. Den statistik, som finnes för produktion och utrikeshandel, har numera getts en sådan utformning att den kan vara till god hjälp. Statistiken för detaljhandeln är däremot otillräcklig för att kunna läggas till grund för en närmare analys av marknadsförhållandena. I följande avsnitt framlägger utredningen ett förslag till förbättring av denna statistik.

Detaljhandelsstatistiken på textil- och konfektionsområdet

Möjligheterna att erhålla detaljerade, regelbundna och *snabba* uppgifter om utvecklingen beträffande försäljningen av textilvaror är av stor betydelse för en rationell planering såväl av industrins produktion och försäljning som av detaljhandelns egna inköp. Med hänsyn härtill är det viktigt att få en riktigt upplagd detaljhandelsstatistik på textil- och konfektionsområdet.

De uppgifter, som bör ingå i en sådan statistik, kan avse dels utvecklingen av detaljhandelsomsättningen inom olika butikstyper och omfattningen av försäljningen av olika slag av textilvaror, dels lagerförändringarna inom handeln, såväl grosshandeln som detaljhandeln.

När det gäller motsvarande uppgifter beträffande produktion och lagerhållning hos industriföretagen lämnar kommerskollegii kvartalsstatistik på textil- och beklädnadsområdet rätt fullständiga upplysningar. Kvartalsstatistiken brukar föreligga cirka två månader efter kvartalsskiftet. Statistiken publiceras för närvarande icke, men branschföreningarna delger uppgifterna till medlemsföretagen. Handelsstatistiken, d. v. s. uppgifter angående införsel och utförsel, erhålles månatligen. Uppgifterna föreligger i regel inom cirka tre veckor efter månadsskiftet och publiceras sedan i kommerskollegii månadsstatistik över handeln, som i regel utkommer cirka fem veckor efter den månad uppgifterna avser. Enskilda företag har möjlighet att redan dessförinnan erhålla upplysningar ur statistiken. Efter den 1 januari 1959 lämnas uppgifterna för både produktion och utrikeshandel enligt i stort sett samma nomenklatur, och god jämförbarhet kan därför i regel erhållas.

När det gäller försäljningen av textilvaror inom handelsleden föreligger däremot icke motsvarande detaljerade statistik.

På den statliga statistikens område föreligger endast den periodiska statistik över omsättningen inom detaljhandeln som publiceras av socialstyrelsen. Denna statistik baseras på uppgifter som lämnas av företag en gång i kvartalet. Urvalet av uppgiftslämnande företag inom den enskilda detaljhandeln har skett ur två inom styrelsen upprättade register, det ena över firmor och det andra över butiker och försäljningsställen. Urvalstyperna är tre till antalet, nämligen

- 1) företag i firmaregistret med 15 eller flera årsarbetare, med urvalskvot $\frac{1}{1}$;
- 2) företag i firmaregistret med 10—14 årsarbetare, med urvalskvot $\frac{1}{2}$;
- 3) företag i butiksregistret (d. v. s. i regel företag med mindre än 10 årsarbetare), med urvalskvot $\frac{1}{40}$.

Antalet tillfrågade företag brukar uppgå till ca 700, medan antalet bearbetade uppgifter brukar röra sig om drygt 500.

I statistiken lämnas indextal för de kvartalsvisa förändringarna i omsättningen (försäljningens värde) under de senaste åren. Vidare göres en jämförelse med dels närmast föregående kvartal, dels motsvarande kvartal året före. Uppgifterna redovisas uppdelade på branschgrenar. Denna statistik brukar föreligga i tryck i Meddelanden från socialstyrelsens byrå för löne- och sysselsättningsstatistik drygt tre månader efter kvartalsskiftet och i Sociala meddelanden fyra till fem månader efter kvartalsskiftet.

När det gäller konsumtionsföreningarnas försäljning grundas statistiken på uppgifter från ett urval av konsumtionsföreningar och kooperativa varuhus. Någon uppdelning på branscher lämnas dock för närvarande icke, då Kooperativa Förbundets försäljningsstatistik hittills icke varit så upplagd att detta varit möjligt.

I fråga om lagerförändringarna inom detalj- och grosshandel erhålles uppgifter genom den lagerinventering som sker en gång om året. Denna inven-

tering grundas på de uppgifter beträffande förändringar i värdena för inne-
liggande lager, som av kommerskollegium infordras från ett urval av företag.
Samtidigt erhålles uppgifter om företagens årliga omsättning. Genom kom-
merskollegii försorg sammanställs även en månatlig inköpsstatistik, som
grundas på uppgifter från ett urval av företag, såväl inom industrin som
inom detalj- och grosshandeln, om deras inköp av textila färdigvaror från
OEEC-området.

Uppgifter om omsättningsutvecklingen inom textildetaljhandeln lämnas
månatligen i en rapport av Företagsekonomiska forskningsinstitutet vid
handelshögskolan i Stockholm. Rapporten grundar sig på uppgifter, som
lämnas av ca 120 företag, och redovisar omsättningsutvecklingen i jäm-
förelse med motsvarande månad föregående år. Redovisningen sker dess-
utom med fördelning på olika branschgrenar och landsdelar. Med hänsyn till
att uppgifterna inhämtas från ett så begränsat antal och i regel större före-
tag är det ovisst om denna statistik kan anses vara rättvisande.

Liknande uppgifter insamlas även av Sveriges textilhandlareförbund från
vissa av förbundets medlemmar. Insamlingen sker genom den verksamhet
med erfarenhetsutbyte inom grupper av företag, som äger rum i förbundets
regi under benämningen Erfagrupsverksamheten. Ca 180 medlemsföre-
tag lämnar här månatliga uppgifter om försäljning och kostnader. Efter be-
arbetningen inom förbundet delges statistiken till de medlemsföretag som
deltar i verksamheten. Härigenom får den enskilde detaljisten möjligheter
att jämföra det egna företaget med andra företag. Av särskilt intresse i
detta sammanhang är att de deltagande företagen på herrbeklädnadsom-
rådet varje månad lämnar uppgifter om antalet försålda plagg, fördelat på
olika varuslag.

Den officiella statistik om detaljhandelns omsättning, som nu står till
buds, är i många fall otillräcklig för att kunna vara av större värde för de
enskilda företagens planering av produktion, försäljning och inköp. Vär-
det av statistiken minskas ytterligare genom att så lång tid förflyter, innan
materialet föreligger tillgängligt i bearbetat skick. Det är därför enligt textil-
utredningens mening nödvändigt att få en förbättrad detaljhandelsstatistik
på textilområdet.

Antalet detaljhandelsföretag inom textilbranschen beräknades enligt 1951
års företagsräkning uppgå till över 9.500. Med hänsyn härtill torde det icke
vara möjligt att få en statistik, som i likhet med produktions- och utrikes-
handelsstatistiken är långt specificerad och täcker hela fältet. Särskild vikt
måste vidare läggas vid att statistiken kan erhållas inom en relativt kort
tidrymd.

Från textil- och konfektionsindustrins sida har önskemål framförts om
dels en månatlig snabbstatistik över omsättningen med angivande av värde-
uppgifter för olika delbranscher, dels en månatlig statistik över antalet för-
sålda enheter av olika viktigare produktslag. Om uppgifter om förändringar-

na i omsättningen hos textildetaljhandeln kunde erhållas relativt snabbt, anser industrin att de skulle vara till god hjälp vid företagets planering av kommande produktion och råvaruinköp. Detsamma gäller en statistik över antalet försålda enheter som närmast skulle syfta till att belysa den relativa utvecklingen av olika varuslag, t. ex. i fråga om försäljningens fördelning på yllekappor och andra kappor, på hela kostymer och udda plagg etc.

En månatlig statistik beträffande omsättningens storlek synes lämpligen böra utformas på grundval av den statistik, som för närvarande kvartalsvis sammanställs av socialstyrelsen. Vid en omläggning av statistiken bör givetvis de tillämpade urvalsprinciperna och bearbetningsmetoderna prövas för att säkerställa tillförlitlighet och snabb publicering. Även uppdelningen på branscher bör omprövas.

En statistik över antalet försålda enheter kan icke erhållas genom en utbyggnad av nuvarande statistik utan ett helt nytt system måste uppläggas. Vid denna uppläggning synes det lämpligt att utnyttja de erfarenheter som vunnits i samband med den förut nämnda statistiken beträffande antalet försålda plagg på herrbeklädnadsområdet, som för närvarande sammanställs inom Sveriges textilhandlareförbund. Eftersom det här närmast rör sig om förändringar i omsättningens inriktning på olika varuslag, förefaller det rimligt att antaga, att förändringarna går i samma riktning såväl i större som i mindre affärer. Det skulle med andra ord vara möjligt att begränsa uppgiftslämnandet i denna del till de större företagen, vilka dessutom bör ha största möjligheten att lämna dylika uppgifter. Särskilt gäller detta de företag, som använder det system för lagerkontroll och inköpsplanering, som utarbetats inom Sveriges textilhandlareförbund. Det torde dock vara av värde att med ett något längre mellanrum, t. ex. vart tredje eller fjärde år, kunna bearbeta uppgifter från ett större antal företag. Vidare bör uppgiftsinsamlingen om möjligt uppläggas så att man vid bearbetningen kan få en bild av utvecklingen i olika delar av landet.

En utvidgning av statistiken på sätt ovan angivits kommer att medföra ökade kostnader för statsverket och samtidigt ökat besvär för uppgiftslämnarna. Enligt textilutredningens mening bör emellertid stort avseende fästas vid de fördelar som en utvidgad och förbättrad statistik skulle innebära för industrins del. Med hänsyn härtill vill textilutredningen föreslå att en närmare undersökning med det snaraste göres om de lämpliga formerna för en sådan statistik. Denna undersökning bör lämpligen ske inom en arbetsgrupp med representanter för berörda statistiska myndigheter och för de olika distributionsleden inom textil- och konfektionsbranschen. Undersökningen bör även avse detaljhandelsföretagens möjligheter att lämna de begärda uppgifterna. Det torde vara motiverat att genom arbetsgruppens försorg låta verkställa prov rörande den utvidgade statistiken på vissa begränsade områden, innan slutgiltig ställning togs till den lämpliga utformningen av statistiken.

Utförsäljningar av tillfällighetskaraktär, speciella utförsäljningar och säsongrealisationer

Från textildetaljhandelns sida har vid olika tillfällen understrukits att en effektiv inköpsplanering icke kan komma till stånd om det icke blir möjligt att råda bot på de missförhållanden som enligt handelns åsikt uppkommit genom de utförsäljningar av tillfällighetskaraktär, som på senare tid fått en allt större omfattning och som på ett allvarligt sätt säges störa den normala verksamheten inom branschen.

I en skrivelse till Konungen den 30 oktober 1958 hemställde Sveriges textilhandlareförbund, Textilgrossisternas riksförbund, Handelsanställdas förbund, Konfektionsindustriföreningen, Svenska beklädnadsarbetareförbundet, Textilrådet och Svenska textilarbetareförbundet att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder i syfte att åstadkomma dels restriktivare tillämpning av bestämmelserna i 9 § 3 mom. näringsfrihetsförordningen, dels en lagstadgad reglering av de tillfälliga utförsäljningar och säsongrealisationer som förekommer inom textilbranschen. I skrivelsen anfördes bl. a. följande.

Sålunda förekommer tillfällighetsförsäljningar, där en ofta icke branschkundig person i någon tillfällig lokal, såsom en danssalong, sommarrestaurang eller dylikt, under några dagar efter en braskande annonskampanj med huvudvikten lagd på prissidan, utförsäljer tillfällighetspartier, som han kommit över på ett eller annat sätt med mer eller mindre reducerade priser. Den köpande allmänheten, konsumenten, lockas lätt av dessa underprisutbud men har mycket små möjligheter att kontrollera bruksvärdet och kvaliteten hos de utbudna varorna. Något renommé att försvara har ju dessa tillfällighetsförsäljare icke, än mindre något ansvar inför sin kundkrets, då han ju nästkommande vecka förmodligen har en liknande utförsäljning i en helt annan del av landet. För att dessa varor skall komma till sitt rätta bruksvärde hos konsumenten fordras som regel många gånger en långt gående service och branschkunskap från försäljarens sida för att varorna rätt skall kunna nyttjas av konsumenten. Någon sådan service varken vill eller kan dessa tillfällighetsförsäljare prestera, utan deras enda intresse är att köpa ett parti varor så billigt som möjligt och på kortast möjliga tid utfå största möjliga profit för egen del. Genom att i sin som regel stort uppslagna annonskampanj rubricera dessa tillfällighetsförsäljningar som utförsäljning, konkursrealisation, fyndpris etc. vill man söka bibringa den mindre nogräknade konsumenten uppfattningen, att här finns ett alldeles speciellt tillfälle till goda inköp. Tyvärr är det som regel den mest godtrogna delen av konsumenterna som faller för dessa reklamtrick, alltså den grupp av köpare, som bäst skulle behöva branschmannens råd och service vid sina inköp för att få bästa möjliga valuta.

För att få mesta möjliga effekt av tillfällighetsförsäljningarna förläggas dessa med förkärlek till den reguljära detaljhandelns normala säsongförsäljningar, vilket haft förödande verkan för dennas försäljning. För att möta dessa företeelser har man i dagens trängda läge även inom detaljhandeln frestats till mer eller mindre reguljära realisationer, vilket nära nog åstadkommit kaos på marknaden. Dessa förhållanden har tvingat detaljhandeln till en synnerligen restriktiv och försiktig inköpspolitik, då man aldrig vet om en tillfällig utförsäljning i grannskapet kan

förstöra hela säsongen. Detta har medfört att textildetaljhandeln icke kan planera och verkställa sina inköp som tidigare utan nödgats minska sina fasta order till leverantören. Till åskådliggörande härav må nämnas, att medan det inom exempelvis dambeklädnadsbranschen tidigare varit vanligt, att detaljhandels fasta order för vår- resp. höstsäsongen uppgick till omkring 60 % av omsättningen, har antalet fasta order numera nedgått till c:a 40 %. För herrbeklädnadsbranschen utgjorde motsvarande procentsiffror förr 70 och nu 50 %. Angivna förhållanden har i sin tur medfört, att konfektionsindustrien saknar det stöd, som den fasta orderstocken utgör för dess planering av tillverkningen. Denna minskning av den fasta orderstocken som sålunda ägt rum har för konfektionsindustriens del medfört en förlängning och accentuering av de så kallade säsongskarvarna. Man har hittills sökt överbrygga dessa säsongskarvar genom lagertillverkning, som dock alltid blir av mer eller mindre spekulativ art. Erfarenheten visar emellertid, att dessa lagertillverkade varor ofta måste säljas till priser, som icke tillnärmelsevis täcker tillverkningskostnaderna. Med hänsyn härtill och det förhållandet, att företagens ekonomiska situation icke medger dem att fortsätta på detta sätt, får man tyvärr räkna med en tilltagande tendens att möta säsongskarvproblemet med permitteringar. Dessa företeelser inom konfektionsindustrien återverkar i sin tur på textilindustrien, som även den ser den fasta orderstocken nedgå och därför har svårt att verkställa en ekonomisk planering av sin produktion.

För att komma till rätta med de missförhållanden, som sålunda är för handen inom textildetaljhandeln, är enligt vår övertygelse en omläggning av den statliga politiken på området nödvändig. Att uppmärksamma är, att missförhållandena ifråga delvis är en följd av den liberala politik på detta område, som av samhällets organ tillämpas i fråga om tillståndsgivningen till s. k. realisation enligt 9 § mom. 3 näringsfrihetsförordningen. Myndigheterna har sålunda de senaste åren satt den behovsprövning ur spel, som ursprungligen var syftet med ifrågavarande bestämmelse och lämnat fältet fritt för en tämligen ohämmad tillfällighetsförsäljning, något som i praktiken inneburit, att vederbörande endast behövt till länsstyrelsen i länet anmäla försäljningen för att alla formaliteter skolat vara uppfyllda.

Vad som enligt vår mening i förevarande situation i första hand bör ske, är en återgång till den tidigare behovsprövningen kompletterad med en föreskrift, att tillstånd till tillfällighetsförsäljning av textilvaror icke må givas utan att alldeles särskilda skäl är för handen, samt att i intet fall sådana tillstånd må lämnas för försäljning å annan tid än den som av textildetaljhandeln på orten tillämpas för säsongrealisationer. Därjämte bör polismyndigheterna åläggas att skärpa kontrollen över bestämmelsernas efterlevnad.

Det står emellertid för oss klart, att de av oss sålunda ifrågasatta åtgärderna i dagens krisläge icke är tillfyllest, i det att erfarenheterna givit vid handen, att möjligheterna att kringgå bestämmelserna ifråga är ganska stora. Sålunda kan mindre nogräknade personer anlita bulvaner eller öppna proformakontor i den ort, där utförsäljningen avses att bedrivas, för att därmed fylla lagstiftningens formella krav. Som redan nämnts finns även företrädare för den bofasta handeln som i dagens läge icke kan motstå frestelsen att i konkurrenssyfte tillgripa utförsäljning under pågående säsong.

För att komma till rätta med de rådande förhållandena erfordras enligt vår uppfattning, att man lagstiftningens vägen reglerar detaljhandels realisationer. Vi vill erinra om att en sådan lagstiftning icke innebär någon nyhet internationellt sett. Åtskilliga av de västeuropeiska staterna med en lika högt utvecklad industri och handel som vår har funnit denna väg vara den mest rationella att reglera realisationssystemet och hålla borta osunda avarter av detsamma.

Vi vill på intet sätt genom vårt förslag vända oss mot realisationerna som sådana. Dessa fyller ett legitimt behov inom en så modebetonad bransch som textilbranschen. Vår avsikt är endast att söka åstadkomma en begränsning av realisationstiderna i syfte att hålla de reguljära försäljningssäsongerna fria från realisationer och utförsäljningar. Realisationstiderna bör begränsas till två perioder om året, vardera om 30 dagar. Tidpunkten för dessa bör förslagsvis fastställas av Kommerskollegium i samråd med berörda näringsorganisationer. Dessa tidsbegränsningar bör icke utgöra hinder för utförsäljning, som verkställs av ett företag på grund av dess fullständiga upphörande eller sammanhänger med flyttning, ombyggnad eller uppkomna skador på något varuparti. För utförsäljning av nu angivna orsaker bör fordras tillstånd av länsstyrelse.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer vi, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder i syfte att åstadkomma

dels restriktivare tillämpning av bestämmelserna i 9 § mom. 3 näringsfrihetsförordningen i enlighet med vad som ovan anförts;

dels en lagstadgad reglering av de tillfälliga utförsäljningar och säsongrealisationer som förekommer inom textilbranschen.

Näringsfrihetsrådet framhöll i utlåtande över skrivelsen den 12 februari 1959 att åtgärder av den natur som ifrågasatts i skrivelsen innefattade inskränkningar i näringsfriheten och att de föreslagna åtgärderna ur de synpunkter näringsfrihetsrådet hade att företräda icke kunde tillstyrkas. Enligt näringsfrihetsrådets mening bottnade textilbranschens svårigheter i andra omständigheter än de i skrivelsen angivna företeelserna.

I beslut den 6 mars 1959 fann Kungl. Maj:t, under erinran om tillsättandet av textiltutredningen, framställningen icke föranleda någon Kungl. Maj:ts vidare åtgärd.

Frågan om realisationer och tillfälliga utförsäljningar behandlades även i två motioner till 1959 års riksdag (I: 168, II: 221). I motionerna hemställdes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa att Kungl. Maj:t måtte låta skyndsamt utreda problemet om tillfälliga utförsäljningar och realisationer i hela dess vidd. Såsom skäl härför anfördes i stort sett samma synpunkter som i den förutberörda skrivelsen.

Andra lagutskottet påpekade i sitt utlåtande över motionerna att olika aspekter av hithörande problem var föremål för utredning dels av 1958 års näringsrättssakkunnige, dels av varumärkes- och firmautredningen. Enligt utskottets mening torde de rådande svårigheterna inom textilbranschen ha sin huvudsakliga orsak i andra förhållanden än dem, som åberopats i motionerna. Då önskemålen om utredning av frågan syntes vara tillgodosedda, hemställde utskottet att motionerna icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd, vilket även blev riksdagens beslut.

De förslag som framförts i organisationernas skrivelse samt motionerna rörande tillfälliga utförsäljningar och realisationer berör tre spörsmål. I första hand avses en begränsning av möjligheterna att anordna sådana tillfälliga utförsäljningar, som åsyftas i bestämmelserna i 9 § 3 mom. närings-

frihetsförordningen. Det andra spørsmålet avser speciella utförsäljningar i samband med konkurs, likvidation, brandskador, ombyggnad etc. För det tredje är det fråga om detaljhandelns säsong- och regelmässiga utförsäljningar inom de olika företagens egna butikslokaler.

Jämlikt nyssnämnda bestämmelser i näringsfrihetsförordningen får *tillfälliga utförsäljningar* å annan ort än där vederbörande har kontor av stadigvarande beskaffenhet icke anordnas utan tillstånd av länsstyrelse. Om tillstånd meddelas, är vederbörande skyldig att efter länsstyrelsens bestämmande erlägga avgift, som skall tillkomma kommunen, där försäljningen sker. Avgiften skall bestämmas till mellan 25 och 500 kronor. Någon särskild reglering av tillfälliga utförsäljningar eller säsongrealisationer på ort, där vederbörande inrättat kontor, finnes icke.

Frågan om i vilken utsträckning tillfälliga utförsäljningar bör tillåtas har ingående behandlats av näringsrättsutredningen i dess år 1957 avlämnade betänkande. Utredningens förslag är för närvarande föremål för överarbetning av 1958 års näringsrättssakkunnige.

Utförsäljningar av tillfällighetskaraktär, som flyttas från ort till annan och har kort varaktighet, har under de senaste åren fått en allt större omfattning. Enligt vad som framförts från textilbranschens samtliga organisationer har detta medfört allvarliga konsekvenser för hela branschen.

Utvecklingen säges sålunda ha bidragit till sysselsättningssvårigheterna för såväl industri som grosshandel och försvårat rationalisering av detaljhandelns distributionsverksamhet. Den tillfälliga utförsäljningsverksamheten under ordinarie säsonger har enligt organisationernas åsikt icke blott varit ägnad att reducera säsongförsäljningen utan även försvårat en långsiktig planering av detaljhandelns inköp, vilket anses ha medfört att inköpsverksamheten omlagts på ett både ur handelns och industrins synpunkter mindre rationellt sätt.

Det kan konstateras, att omfattningen av fasta order från detaljhandeln till dess leverantörer under de senaste åren blivit väsentligt mindre än tidigare. Konfektionsindustrin har därigenom kommit att sakna det stöd för sin egen planering och tillverkning som en fast orderstock utgör. Förhållandena inom konfektionsindustrin har sedan i sin tur påverkat textilindustrin, som även den sett den fasta orderstocken minska.

Förekomsten av de tillfälliga utförsäljningarna har icke varit den enda orsaken till denna utveckling. Enligt textilutredningens uppfattning måste man dock räkna med dem som en betydande faktor i sammanhanget. Även om de tillfälliga utförsäljningarna icke torde svara för någon större del av den totala omsättningen av textilvaror, torde desamma dock haft en psykologiskt mycket störande inverkan på marknaden.

Enligt textilutredningens åsikt synes det vara uppenbart att de förhållanden som nu råder försvårar detaljhandelns möjligheter till en rationell in-

köpsplanering, som — enligt vad utredningen i det föregående framhållit — är av betydelse för industrins produktionsplanering och därmed dess möjligheter till en konkurrenskraftig produktion.

Textil- och konfektionsindustrins svårigheter sammanhänger visserligen även med andra omständigheter, men då lösningen av dessa svårigheter icke kan sökas på ett enda håll, måste flera olika vägar till förbättring av branschens möjligheter prövas. Textilutredningen anser därför att det skulle vara av stor betydelse om en bättre ordning på sätt som angivits i organisationernas ovannämnda skrivelse kunde åstadkommas när det gäller tillfälliga utförsäljningar.

Speciella utförsäljningar äger ofta rum i samband med att ett företag upphör som följd av konkurs e. d., försäljes eller flyttar, eller i samband med att lokalerna ombygges. Vidare kan det bli aktuellt med försäljningar av exempelvis skadade varor. Sådana försäljningar fyller ett legitimt behov, men det finns exempel på att vanliga försäljningar missvisande betecknas som konkursrealisationer, försäljning av brandskadade varor e. d. för att ge allmänheten intryck av större prisreduktion än den som i verkligheten tillämpas.

Enligt textilutredningens mening bör lagstiftningen om illojal konkurrens utformas så att det finns möjligheter att ingripa i sådana fall. Frågan om effektivisering av denna lagstiftning ingår i det utredningsuppdrag som anförtratts varumärkes- och firmautredningen.

Textilutredningen vill dock understryka att näringslivets egna organ har en uppgift att fylla när det gäller att sanera förhållandena på förevarande område. Det synes bl. a. vara möjligt att den reguljära handeln genom egna åtgärder ser till att avvecklingen av konkurslager o. d. sker på ett sätt som icke stör den vanliga försäljningen.

Det tredje slaget av utförsäljningar som bör beaktas i detta sammanhang är de *säsongrealisationer*, som ingår såsom ett naturligt led i detaljhandels försäljningsverksamhet. Dessa realisationer förlägges i regel till vår- och höstsäsongens slut och avser i regel en begränsad tid. I viss utsträckning finns det lokala överenskommelser inom textildetaljhandeln som reglerar tiden för dessa realisationer. Från textilbranschens sida har föreslagits att lagbestämmelser beträffande dessa realisationer skulle införas. I flertalet andra länder, bl. a. övriga nordiska länder, finns redan nu bestämmelser som reglerar tiderna för realisationer.

I detta sammanhang kan speciella problem uppkomma i samband med genomförande av en friare västeuropeisk marknad. Det förhållandet att Sverige saknar reglering på detta område kommer att medföra att den svenska marknaden ligger helt öppen för en försäljningsoffensiv med restpartier från andra länder, medan de svenska tillverkarna icke har samma möjligheter på de övriga marknaderna.

Textilutredningen har icke tagit ställning till vilka konkreta åtgärder som bör vidtagas på lagstiftningens område. Olika aspekter av problemet är föremål för övervägande i två utredningar, nämligen varumärkes- och firmautredningen och 1958 års näringsrättssakkunnige. Det bör dock påpekas att frågan om eventuella lagbestämmelser för detaljhandelns reguljära säsongrealisationer icke torde innefattas i de frågor som överlämnats till dessa utredningar. Enligt textilutredningens åsikt skulle det emellertid vara lämpligt att hithörande frågor behandlades i ett sammanhang. Textilutredningen vill därför föreslå att samtliga hithörande frågor överlämnas till en av dessa kommittéer för behandling och såvitt utredningen kan bedöma lämpligen till 1958 års näringsrättssakkunnige och att den sakkunniges uppdrag utvidgas till att skyndsamt framlägga förslag i ärendet.

Andra möjligheter att främja försäljningen av textilvaror

Textilmässor, förhandsvisningar o. d.

Detaljhandelns planering kan vidare underlättas genom en bättre överblick av marknadsläget och modeutvecklingen, och olika vägar har prövats i syfte att ge en sådan överblick.

År 1954 anordnades sålunda på initiativ av Sveriges textilhandlareförbund (dåvarande Sveriges beklädnads- och manufakturhandlareförbund) den första inköpsmässan för textilbranschen. Liknande mässor hade med stor framgång genomförts på kontinenten. Genom mässan kunde textilhandlarna få en bättre överblick över kollektionerna för den kommande försäljningssäsongen. Ytterligare sex mässor ordnades fram till år 1957 och vann en stor uppskattning. Man har emellertid sedan funnit det lämpligt att tills vidare göra ett uppehåll i anordnandet av dylika textilmässor.

I stället har man valt att branschvis genomföra gemensamma förhandsvisningar. Dessa visningar har i princip samma uppgift att fylla som mässorna, d. v. s. att ge en överblick av modeutvecklingen. Dylika visningar har anordnats i fråga om dam- och barnkonfektion.

På herrkonfektionsområdet har man gjort försök med en annan typ av förhandsvisningar. Här inbjudes textilhandlarna att besöka de enskilda industriföretagen, innan de senares försäljningssäsong börjar, för att därmed få en överblick över kollektionerna för säsongen.

Inom herrbeklädnadsbranschen har dessutom bildats ett särskilt organ, Herrmoderådet, som bl. a. har till uppgift att i god tid lämna textildetaljhandeln information om nästa säsonges kollektioner i vad avser modeller, färger, mönster m. m.

Textilutredningen vill för sin del understryka värdet av åtgärder som kan ge textildetaljhandeln en god överblick över marknadsläget och information om kommande modeväxlingar. Det är angeläget att ansträngningarna på detta område fortsättes och intensifieras.

Reklam

Enligt textilutredningens åsikt bör efterfrågan på textilvaror kunna stimuleras genom en lämpligt utformad reklam. Den reklamkampanj, som för närvarande genomföres av Herrmoderådet, synes vara upplagd på ett föredömligt sätt. Det har visat sig att märkesreklamen icke ger större resultat när det gäller den tyngre herrkonfektionen, och en kollektiv annonsering i likhet med Herrmoderådets är därför att föredraga.

Man bör även arbeta på att höja den svenska varans anseende i Sverige. Under innevarande år har en sådan kampanj inletts på triksåmrådet, och en motsvarande kampanj planeras på bomullssidan.

Varudeklarationer

Svensk produktion måste i framtiden i stor utsträckning inriktas på kvalitetsprodukter. Varornas kvalitetsegenskaper måste då få göra sig gällande även vid den slutliga försäljningen till konsumenten, och ett viktigt medel för detta är att varornas egenskaper redovisas i varudeklarationer. En svårighet i detta sammanhang har varit att finna mätmetoder för sådana egenskaper hos varan, som är av betydelse för konsumenterna vid den kommande användningen. Så länge dylika metoder icke åstadkommits föreligger det stor risk för att användandet av varudeklarationer endast skulle innebära en kostnadsmässig belastning för producenten utan motsvarande nytta för konsumenten. Ett omfattande forskningsarbete pågår emellertid på detta område. Liknande synpunkter gäller de tvättningsanvisningar som erfordras för varorna.

Enligt textilutredningens åsikt är det viktigt att det arbete som bedrivs inom Varudeklarationsnämnden i samarbete med branschföreningarna och Textilforskningsinstitutet fortsättes och intensifieras.

Såsom nämnts i det föregående torde en förutsättning för genomförandet av textilutredningens förslag om s. k. gruppsolemonster vara att enighet kan uppnås om normer för varudeklarationer på konfektionsområdet. Arbetet härmed har stött på vissa svårigheter, men det är textilutredningens förhoppning att det kan bli möjligt att uppnå resultat på detta område.

Butiksstängningslagen

I gällande butiksstängningslag finns föreskrifter om den vanliga affärstiden för butiker. Enligt lagens huvudregel är den medgivna affärstiden mellan kl. 8 och 19 å vardagar; en vardag i veckan får tiden dock utsträckas till kl. 20.

Jämlikt samma lag äger kommun rätt att besluta om att den vanliga affärstiden enligt huvudregeln inskränkes eller förlägges till annan tid än som sägs i huvudregeln (t. ex. tidigare stängningstid än kl. 19 eller tid för lunchstängning). Kommunalt beslut om avvikelse får dock inte hindra butik att hålla öppet till kl. 20 en kväll i veckan. Inom den av kommunen fast-

ställda tidsramen äger företag eller deras organisationer rätt att frivilligt överenskomma om tiderna för öppethållandet. De lokala köpmannaorganisationerna har också i stor utsträckning utnyttjat denna möjlighet.

Dessutom kan överståthållarämbetet i Stockholm eller länsstyrelse efter särskild ansökan därom medgiva ett företag tillstånd till utsträckt affärstid. Så har t.ex. fruktaffärer med sortiment, som föreskrives i lagen, erhållit medgivande att hålla öppet till kl. 22. Samma gäller butikerna vid Hötorgets tunnelbanestation i Stockholm.

Erfarenheterna av medgivande om öppethållande utöver den vanliga affärstiden är sådana, att det enligt textiltutredningen är lämpligt att fortsätta på den inslagna vägen att medgiva tillstånd till längre öppethållande. Ett utsträckt öppethållande vissa dagar — antingen genom omfördelning av veckoarbetstiden eller genom anlåtande av deltidsanställd arbetskraft — kommer nämligen enligt utredningens mening att stimulera till ökade inköp av textilvaror.

Forskning och utbildning

Forskningen

Mot bakgrunden av den senare tidens snabba utveckling på det tekniska området är det naturligt att frågor som berör forskningen inom industrin ägnas ett allt större intresse. Ett aktivt drivet forsknings- och utvecklingsarbete torde vara en av förutsättningarna för att textil- och beklädnadsindustrin på längre sikt skall kunna hävda sig gentemot den utländska konkurrensen. Endast få företag i Sverige har emellertid sådana resurser att de på egen hand effektivt kan tillgodogöra sig den utländska forskningens vinningar eller driva något eget forskningsarbete av nämnvärd betydelse. Nödvändigheten av en samverkan mellan företagen på detta område torde vara uppenbar.

I likhet med vad som sker inom ett antal andra branscher samarbetar staten sedan några år med näringslivet i fråga om det textiltekniska forskningsarbetet. Verksamheten är förlagd till Svenska textilforskningsinstitutet (TEFO) i Göteborg och huvudman förutom staten är Stiftelsen Svensk textilforskning, som representerar ett betydande antal företag inom textilindustrin. Institutets arbete består till ungefär 60 procent av forskning, till 25 procent av utåtriktat arbete och till 15 procent av provningsverksamhet.

Forskningsprogrammen görs upp i intimt samarbete med textil- och konfektionsindustrin med företrädare åt sådana uppgifter som har bred basis och som kan ge resultat inom överskådlig tid. Alla grenar av textil verksamhet täckes, såsom spinning, vävning, färgning, beredning och sömnad. Särskild uppmärksamhet ägnas produktutformningen, sedd ur synpunkten av konsumenternas och konfektionärernas önskemål. Institutet medverkar vi-

dare i undervisningen i textila ämnen vid Chalmers tekniska högskola och ordnar kurser, konferenser och seminarier med industrins tekniker. Kontinuerliga informationer både från det egna och det utländska forskningsfältet delges de anslutna företagen, och institutet fungerar som centralt kontaktorgan när det gäller att följa utvecklingen inom den internationella forskningen. En omfattande provningsverksamhet äger slutligen rum inom institutet, varvid de olika uppdragsgivarna betalar kostnaderna.

Av institutets årsbudget på omkring en miljon kronor satsar textil- och konfektionsindustrin 450.000 kronor och staten inemot 200.000 kronor. Den avgiftsbelagda provningsverksamheten inbringar ca 125.000 kronor om året. Resten av utgifterna täckes från fonder och särskilda forskningsanslag.

Det vetenskapliga arbete som bedrivs vid institutet anses stå på en hög nivå och har givit institutet ett mycket gott internationellt anseende. Institutets övriga funktioner som centralt tekniskt serviceorgan för industrin och som debattforum i tekniska frågor torde knappast kunna överskattas. Emellertid har dagens ansträngda läge inom textilindustrin satt i fara de bidrag som hittills utgått från företagen till institutets verksamhet. En viss begränsning av arbetsuppgifterna har redan inträtt. Å andra sidan är det mer angeläget än någonsin att industrin i dag är tekniskt progressiv och kan begagna sig av det stöd som ligger i institutets verksamhet. Under erinran om den avgörande betydelse som tillgången till inhemsk forskning äger för den svenska textil- och beklädnadsindustrins framtida utveckling, har textiltutredningen i en under hand överlämnad promemoria den 29 april 1959 till chefen för handelsdepartementet understrukit vikten av att verksamheten vid textiltforskningsinstitutet upprätthålles i åtminstone samma utsträckning som hittills. Utredningen är emellertid även övertygad om att en utvidgning av institutets verksamhet till att omfatta sådana angelägna uppgifter, som nu måste uteslutas ur arbetsprogrammen på grund av bristande resurser, skulle vara av största gagn för industrin. Ett ökat ekonomiskt stöd kommer med all sannolikhet att i framtiden ge ett förhållandevis ännu större utbyte.

Utbildningen

Det ligger i sakens natur att den skärpta konkurrensen och den ökade rationaliseringen inom textilindustrin liksom inom andra industrier har skapat ett ökat krav på bättre yrkesskicklighet hos den kvarvarande arbetskraften. I Sverige har på senare år utbildningen av anställda i de olika branschgrenarna inom textil- och konfektionsindustrin vidgats och även intensifierats. Såväl Sveriges Textilindustriförbund som Sveriges Konfektionsindustriförbund har gjort betydelsefulla insatser i dessa hänseenden. Vid dessa förbund finns särskilda byråer för utbildningsfrågor, inom vilka ett ganska omfattande och även kvalificerat arbete bedrivs. Sålunda har läroböcker ut-

arbetats för flertalet textila arbetsprocesser, kortare kurser inom aktuella tekniska och ekonomiska ämnen anordnas fortlöpande och vidare tillhandahåller förbunden konsulenter och experter som på uppdrag av de enskilda företagen lokalt ordnar utbildning av instruktörer. Förbunden utövar denna verksamhet i nära samarbete med berörda yrkes- och verkstadsskolor.

Vid sidan av den statliga bidragsgivningen till driften av yrkes- och verkstadsskolorna förekommer statligt stöd till de särskilda anstalter för yrkesundervisning på textilområdet, som Textilinstitutet i Borås och Lennings Textiltekniska Institut i Norrköping utgör. I dessa institut bedrivs i första hand lägre utbildning av textiltekniker men successivt har undervisningen även anpassats efter nya utbildningsbehov och byggts ut med olika specialkurser. Undervisningen i Norrköping är främst inriktad på ylle, medan i Borås tonvikten mera ligger på bomull. Troligen som en följd av den försämrade situationen för textilbranschen i landet har elevantalet vid nämnda institut under senare år gått ned avsevärt. Enligt vad som anmäls i årets statsverksproposition kommer därför frågan om storleken av det statliga bidraget i fortsättningen att tas upp till närmare prövning. Ur de synpunkter Textiltredningen har att företräda bör frågan om en ändring av det statliga bidragets storlek få anstå tills klarhet vunnits, huruvida elevantalets nedgång är en bestående företeelse.

Enligt Textiltredningens mening är det i Sverige väl sörjt för den tekniska utbildningen inom hela textilbranschen. Detta gäller speciellt den högre tekniska utbildningen. Vanligen leds fabrikationen inom de större textilföretagen av personer med civilingenjörsexamen och grundlig textilpraktik ofta förvärvat i utlandet.

Den samverkan och det erfarenhetsutbyte mellan företagen i utbildningshänseende, som etablerats, har utfallit mycket väl. Textiltredningen finner det vara av betydelse, att detta arbete fortsättes och intensifieras och att även i fortsättningen de områden bevakas där industrin kan vara betjänt av en förbättrad yrkeskunskap hos de anställda.

Om man beträffande den tekniska utbildningen inte kan påvisa några bristfälligheter, kan detsamma tyvärr inte sägas om den merkantila utbildningen inom textil- och konfektionsindustrin. Även under senare tid, då konkurrensen skärpts, synes företagsledningarna i allmänhet ha fortsatt med att lägga huvudvikten vid produktionssidan och ägnar föga intresse, tid och ansträngningar åt att öka kvalifikationerna hos försäljningspersonalen. I partsutredningens betänkande har särskilt understrukits att den framtida marknaden av industrin kräver en intensiv och kunnig försäljning.

Vad beträffar utbildningen av försäljningspersonal inom handeln måste denna betecknas såsom alltför obetydlig och högst otillräcklig. Sedan åtskilliga år föreligger också brist på kompetent arbetskraft särskilt inom textildetaljhandeln. Det svaga intresse som finns hos textildetaljhandelns försäljningspersonal för en grundlig och planmässig utbildning torde inte enbart

ha sin orsak i den goda sysselsättningen utan mera bero på avsaknaden av utbildningstradition inom detaljhandeln.

Eftersom handelsundervisningen vid de kommunala yrkesskolorna till övervägande del avser kontorsarbete bidrager denna undervisning föga till att förbättra försäljningspersonalens kvalifikationer. Den för textildetaljhandeln specialiserade utbildningen vid yrkesskolorna har mycket ringa bredd. Undervisningen vid Sveriges Köpmannaförbunds utbildningsanstalt (Köpmannainstitutet) och Kooperativa Förbundets Vår Gård är visserligen till större delen inriktad på detaljhandelsutbildning, men den når, särskilt då det gäller förvärvande av mera djupgående kunskaper, endast en tämligen liten del av detaljhandelns utövare och deras medhjälpare och avser närmast sådan personal som beräknas nå ledande befattningar i framtiden.

Frågan om samarbete i yrkesutbildningsfrågan har under senare år vid flera tillfällen diskuterats mellan handelns organisationer. Samarbetet skulle främst kunna inriktas på att befrämja och utveckla yrkesutbildningen inom handeln. I början av innevarande år konstituerades också Handelns Ykeresråd. I rådet, som är en motsvarighet på handelns område till Arbetsmarknadens Ykeresråd inom industrin, ingår Handelsanställdas Förbund, Sveriges Köpmannaförbund, Sveriges Grossistförbund, Kooperativa Förbundet, Kooperations Förförhandlingsorganisation samt Handelns Arbetsgivareorganisation.

Organisationerna inom handeln har sedan en längre tid tillbaka framfört önskemål om en förbättring av utbildningsförhållandena. Detta gäller såväl korttids- som långtidsplaneringen av yrkesutbildningen.

Textilutredningen anser sig inte ha anledning att här framlägga direkta och konkreta förslag till förbättrade utbildningsförhållanden inom parti- och detaljhandeln, men finner det angeläget att framhålla vikten av att en breddning av den merkantila yrkesutbildningen genomföres inom textilhandeln, vilket med all säkerhet skulle bidra till att skapa en gynnsammare situation för hela textilbranschen.

Sammanfattning

Någon statlig utredning av förhållandena inom textil- och konfektionsindustrin har tidigare icke gjorts. Däremot har industrins problem ingående diskuterats i olika utredningar, som igångsatts på initiativ av branschens organisationer. Textilutredningen har i hög grad baserat diskussionerna på det material, som framkommit under dessa tidigare utredningar.

Några mera omfattande grundutredningar har därutöver icke ansetts påkallade utan utredningens arbete har koncentrerats på en konkret genomgång av branschens praktiska problem och på att pröva de olika åtgärder, som skulle kunna bidra till en förbättring av textil- och konfektionsindustrins läge. Det är självklart, att det icke är möjligt att finna snabba engångslösningar på alla de problem som textil- och konfektionsindustrin står inför. De förslag, som utredningen framlägger, får bedömas mot denna bakgrund.

Enligt direktiven skulle utredningens arbete icke inriktas på statliga stödåtgärder utan på egna saneringsåtgärder inom branschen. Huvuddelen av utredningens förslag har därför formen av rekommendationer till branschens företag och organisationer. Dessa olika rekommendationer kan tillsammans betraktas som ett handlingsprogram för textil- och konfektionsindustrin.

Textilutredningen har icke funnit det erforderligt att föreslå vidtagandet av särskilda åtgärder i speciellt syfte att påskynda den pågående krympningen av industrin. Det synes emellertid ej heller lämpligt att söka förhindra den självsanering som pågår, men det är nödvändigt att se till att denna anpassning kan ske så lugnt och smidigt som möjligt.

Genomförandet av ett frihandelsområde mellan de sju kommer enligt utredningens mening att medföra ett skärpt konkurrensläge på den svenska marknaden för den svenska industrin, men samtidigt kommer den svenska textil- och konfektionsindustrin att få tillgång till en avsevärt större hemmamarknad än tidigare. Med tanke härpå gäller det för industrin att med olika åtgärder förbereda sig för den nya situationen.

Textil- och konfektionsindustrins svårigheter måste ses som ett långsiktigt strukturellt problem, som existerar oberoende av korttidsfluktuationerna i konjunkturen. Enligt textilutredningens mening torde den allmänna konjunkturförbättring, vilken under det senaste året icke minst kommit textilbranschen till del, icke kunna anses innebära att textilproblemet därmed fått

sin lösning. Industrin bör med all kraft och skyndsamhet sträva efter en sådan strukturrationalisering av branschen, som ger den nödvändiga konkurrenskraften för framtiden. Av särskild betydelse är det härvidlag att en intim samverkan kan åstadkommas såväl mellan olika företag inom industrin som mellan de olika leden inom produktion och distribution.

Åtgärder på produktionsidan

En utökad samverkan mellan olika företag inom branschen synes vara ett viktigt medel att underlätta den saneringsprocess, som för närvarande pågår, och åstadkomma en större konkurrenskraft inom industrin. Inom enskilda företag och inom branschen som helhet bör därför undersökas alla möjligheter till samverkan mellan olika företag för att åstadkomma en rationalisering av branschens struktur.

Det är enligt utredningens uppfattning angeläget att man är försiktig när det gäller att förhindra nedläggelse av textilföretag. Man måste så långt som möjligt undvika åtgärder som upprätthåller överkapaciteten t. ex. särskilda åtgärder såväl från statens eller kommunernas sida som från bankernas sida.

Finansieringsfrågan och kreditgivningens inriktning, när det gäller textil- och konfektionsindustrin, bör bli föremål för ökad uppmärksamhet, särskilt med tanke på den situation som uppkommer när en större europeisk marknad etableras.

Det bör inom textil- och konfektionsindustrin undersökas på vilka områden en ytterligare koncentration av produktionen kan vara lämplig att genomföra i syfte att öka industrins konkurrenskraft. Frågan om sortimentets differentiering inom de olika företagen i textil- och konfektionsindustrin bör vidare ägnas en ökad uppmärksamhet.

Ett bättre kapacitetsutnyttjande torde vara en viktig förutsättning för att svensk textilindustri skall kunna bestå i den allt mera hårdnande konkurrensen. En ökad övergång till skiftarbete och i vissa fall kontinuerlig drift kan ge möjligheter till ett ännu bättre utnyttjande av produktionsapparaten och dessutom medföra minskat investeringsbehov. Utredningen rekommenderar att arbetsgivare och arbetstagare upptager överläggningar om möjligheterna att få en ökad tillämpning av skiftarbete.

Utredningen föreslår vidare, att tullfrihet införes för sådana textil- och konfektionsmaskiner som inte tillverkas inom landet.

Åtgärder på exportsidan

Samtidigt som textil- och konfektionsindustrin kommer att utsättas för en växande importkonkurrens i en större marknad, måste den söka finna en ökad avsättning på exportmarknaderna. Industrins exportansträngningar måste därför samordnas och intensifieras. Det torde vara nödvändigt att finna former för samverkan för att på bästa sätt kunna utnyttja de tillgängliga resurserna. Textilutredningen förordar att man inom textil- och konfek-

tionsindustrin inrättar särskilda exportkontor, som bland annat skall ha till uppgift att bedriva marknadsundersökningar i allmänhet och dessutom försöka aktivt bidra till att lansera svenska varor och till att skapa en marknad för svenska varor och ett behov av svensk kvalitet. De föreslagna exportkontoren torde komma att vara till nytta speciellt för de små företagen. Utredningen understryker vidare önskvärdheten av att det upprättas en fond som kan ge långfristig exportkreditstöd.

Åtgärder på försäljnings- och distributionssidan

När det gäller försäljning och distribution av textil- och konfektionsvaror är det ett livsvillkor för industrin att dess produkter kommer konsumenterna tillhanda på det mest effektiva sättet. Vidare är det av betydelse att en så intim kontakt som möjligt skapas mellan produktionssidan och distributionssidan, särskilt med hänsyn till producenternas möjligheter att utnyttja de fördelar, som närheten till marknaden och kunderna innebär.

Stora fördelar kan vinnas genom ett intimt samarbete mellan vävare och konfektionär. I detta sammanhang framlägger utredningen ett förslag till samarbete mellan ylleindustrin och herrkonfektionsindustrin i inköps hänseende. Förslaget avser att säkerställa en viss exklusivitet för konfektionsindustriföretagen samtidigt som man ger väverierna bättre möjligheter till planering och jämnare produktion.

Det är vidare av grundläggande betydelse för industrins planering av produktion och försäljning att detaljhandelns inköp göres på ett rationellt sätt. Detta förutsätter emellertid att handeln å sin sida gör en rationell planering av inköp och försäljning.

Industrins planering kan underlättas genom en lämplig uppläggning av statens och kommunernas inköp. Om dessa planeras i god tid kan tillverkningen läggas på ett sådant sätt att säsongskarvarna utjämnas och därmed ett rationellare utnyttjande av produktionsapparaten uppnås.

För att åstadkomma en god överblick över marknadsförhållandena behövs en kartläggning av konsumtionsbehovet på olika områden. Denna kartläggning bör ske fortlöpande och lämpligen göras inom de enskilda företagen eller grupper av företag. Ett utbyte av erfarenheter i grupper av företag eller inom hela branscher kan ge ökad kännedom om marknadsförhållandena. Även den statliga statistiken kan vara ett värdefullt medel vid industrins planering. Den nuvarande statliga försäljningsstatistiken för detaljhandeln är emellertid ofullständig, och utredningen föreslår därför att en närmare undersökning göres om de lämpliga formerna för en utvidgad och förbättrad statistik på detta område.

Det är enligt textilutredningens åsikt uppenbart att de förhållanden, som nu råder i fråga om utförsäljningar av tillfällighetskaraktär, försvårar detaljhandelns möjligheter till en rationell inköpsplanering. Med hänsyn härtill skulle det vara av stor betydelse om en bättre ordning kunde åstadkommas

när det gäller tillfälliga utförsäljningar. Lagstiftningen om illojal konkurrens bör vidare utformas så att det finns möjligheter att ingripa t. ex. när det gäller försäljningar som felaktigt betecknas som konkursrealisationer e. d. När det gäller textildetaljhandelns reguljära säsongrealisationer finnes i flertalet andra länder, bland annat de övriga nordiska länderna, bestämmelser som reglerar tiderna för realisationer. Enligt utredningens uppfattning kan speciella problem uppkomma i samband med genomförandet av en friare västeuropeisk marknad med hänsyn till att Sverige saknar reglering på detta område. Textilutredningen har icke tagit ställning till vilka konkreta åtgärder, som bör vidtagas på lagstiftningens område, eftersom olika aspekter av problemet är föremål för utredningar. Textilutredningen anser det lämpligt att hithörande frågor behandlas i ett sammanhang, och utredningen föreslår att frågorna överlämnas till 1958 års näringsrättssakkunnige för skyndsamt framläggande av förslag i ärendet.

Alla möjligheter att främja försäljningen av textilvaror bör tillvaratas. Åtgärder, som kan ge textildetaljhandeln en god överblick över marknadsläget och information om kommande modeväxlingar, t. ex. anordnandet av textilmässor, förhandsvisningar o. d., kan här vara av stort värde. Efterfrågan på textilvaror bör kunna stimuleras genom en lämpligt utformad reklam. Man bör vidare arbeta på att höja den svenska varans anseende i Sverige. Det är av vikt att det arbete med utformningen av varudeklarationer, som bedrivs inom Varudeklarationsnämnden i samarbete med branschföreningarna och Textilforskningsinstitutet, fortsättes och intensifieras. Ett utsträckt öppethållande inom textildetaljhandeln skulle kunna stimulera till ökade inköp av textilvaror.

Forskning och utbildning

De frågor, som berör forskningen inom industrin, bör ägnas ett allt större intresse, eftersom ett aktivt drivet forsknings- och utvecklingsarbete torde vara en av förutsättningarna för att textil- och konfektionsindustrin på längre sikt skall kunna hävda sig gentemot den utländska konkurrensen. Det är på detta område nödvändigt med en samverkan mellan de olika företagen.

Utredningen understryker vidare vikten av att verksamheten vid Textilforskningsinstitutet upprätthålles i åtminstone samma utsträckning som hittills.

När det gäller den tekniska utbildningen inom textil- och konfektionsindustrin bör den samverkan och det erfarenhetsutbyte, som etablerats mellan företagen i utbildningshänseende, fortsättas och intensifieras.

I fråga om utbildningsförhållandena inom parti- och detaljhandeln är det av betydelse att en breddning av den merkantila yrkesutbildningen genomföres, då detta skulle bidra till att skapa en gynnsammare situation för hela textilbranschen.

Reservation av herr Wetterlind

Frågan i vad mån tillfälliga utförsäljningar bidragit till textilbranschens svårigheter har prövats i ett flertal instanser, bl. a. Näringsfrihetsrådet, utan att något samband av nämnvärd betydelse ansetts föreligga. Det oaktat har utredningen särskilt betonat det faromoment som anses ligga i dessa tillfälliga utförsäljningar. Enligt min mening synes utredningen ha tillagt verkningarna av de tillfälliga utförsäljningarna alltför stor vikt. På grund härav reserverar jag mig på denna punkt, under framhållande, att den översyn, som 1958 års näringsrättssakkunnige ägnar frågan om tillfälliga utförsäljningar, bör vara tillfyllest.

BILAGA 1

Statistiska uppgifter beträffande produktion och utrikeshandel med textil- och konfektionsvaror

Källor:

Tabell 1. Kungl. kommerskollegium och Industriens utredningsinstitut.

Tabell 2—10. Kungl. kommerskollegium: Statistiska byrån

” ” Industri
” ” Handel

Tabell 1. *Textil- och konfektionsindustrins produktionsvolym*

(Index 1935 = 100)

År	Hela svenska industrin	Textil- och konfektionsindustri		
		Textilindustri	Konfektionsindustri	Totalt
1948	183	144	206	171
1949	190	146	210	174
1950	197	152	212	178
1951	206	153	222	183
1952	202	127	187	153
1953	204	148	204	172
1954	213	147	197	169
1955	226	140	204	167
1956	234	144	210	173
1957	241	148	208	175
1958	241	140	194	164

Tabell 2 a. *Produktion, import och export av yllevävnader (1 000 ton)*

År	Produktion	Import	Export	Produktion + import — export	Svensk produktions- andel %
1936/38	9,5	2,3	0,4	11,4	83
1950	11,5	4,1	0,1	15,5	74
1951	10,3	5,6	0,2	15,7	66
1952	7,9	2,5	0,5	9,9	80
1953	9,7	4,9	0,4	14,2	68
1954	8,1	4,9	0,4	12,6	64
1955	7,8	5,6	0,4	13,0	60
1956	7,8	6,3	0,5	13,6	57
1957	7,1	7,4	0,4	14,1	50
1958	6,2	5,8	0,4	11,6	53

Anm.

1. I siffrorna ingår icke maskinfilt, mattor och filter.

2. Siffrorna för produktionen innefattar även vävnader med inblandning av rayonull o. d. fibrer samt vävnader, helt bestående av rayonull o. d. fibrer, som tillverkats inom ylleindustrin.

3. I importstatistiken redovisas rena ullvävnader för sig, medan vävnader med inblandning av rayonull o. d. föres tillsammans med vävnader helt av rayonull. Av dessa senare vävnader har i ovanstående uppgifter medtagits vävnader med en vikt av över 200 g, vilka i regel antas vara av sådan typ som tillverkas i yllefabriker, medan vävnader under 200 g förts till bomullsvävnader (jfr tabell 3 a).

Tabell 2 b. *Produktion och lagerförändringar för yllevävnader*

År	Produktion		Medelvikt g/m	Lagerförändring ¹ milj. m
	1 000 ton	milj. m		
1950	11,5	24,3	473	+ 0,2
1951	10,3	21,7	474	+ 1,3
1952	7,9	15,8	500	- 1,1
1953	9,7	18,7	520	+ 0,3
1954	8,1	15,9	513	+ 0,3
1955	7,8	15,1	519	+ 0,1
1956	7,8	15,1	517	± 0
1957	7,1	13,4	529	± 0
1958	6,2	11,5	527	- 0,3

¹ Avser väveriernas lager; uppgifter i ton saknas.

Tabell 3 a. *Produktion, import och export av bomullsvävnader (1 000 ton)*

År	Produktion	Import	Export	Produktion + import - export		Svensk produktions- andel %
				1936/38	20,0	
1950	26,4	10,1	0,3	36,2	73	
1951	26,6	15,9	0,8	41,7	64	
1952	24,3	5,4	1,1	28,6	85	
1953	24,1	9,2	0,9	32,4	74	
1954	24,9	8,9	0,9	32,9	76	
1955	24,5	9,5	1,0	33,0	74	
1956	24,1	9,4	1,4	32,1	75	
1957	25,2	10,4	1,3	34,3	73	
1958	24,5	12,6	1,3	35,8	68	

Anm. Siffrorna för produktionen innefattar även vävnader, helt eller delvis av rayonull o. d. fibrer, tillverkade inom bomullsindustrin (jfr anm. till tabell 2 a).

Tabell 3 b. *Produktion och lagerförändringar för bomullsvävnader*

År	Produktion		Medelvikt g/m	Lagerförändring ¹ milj. m
	1 000 ton	milj. m		
1950	26,4	146,6	180	+ 2,4
1951	26,6	146,7	181	+ 7,0
1952	24,3	130,4	186	- 0,5
1953	24,1	130,8	184	+ 3,3
1954	24,9	135,3	184	- 0,6
1955	24,5	132,4	185	- 1,7
1956	24,1	126,2	191	+ 1,2
1957	25,2	129,0	195	+ 0,8
1958	24,5	124,2	197	+ 2,2

¹ Avser väveriernas lager; uppgifter i ton saknas.

Tabell 4 a. *Produktion, import och export av silkevånader* (1 000 ton)

År	Produktion	Import	Export	Produktion		Svensk produktions- andel %
				+ import	- export	
1936/38	2,4	0,3	0,0	2,7		89
1950	4,0	0,8	0,1	4,7		85
1951	4,2	0,9	0,1	5,0		84
1952	2,7	0,7	0,2	3,2		84
1953	3,5	1,1	0,1	4,5		78
1954	3,2	1,2	0,1	4,3		74
1955	3,1	1,0	0,2	3,9		79
1956	3,2	1,1	0,2	4,1		78
1957	3,0	1,2	0,3	3,9		77
1958	2,7	1,1	0,2	3,6		75

Anm. I siffrorna ingår vånader av rayonsilke och syntetsilke samt natursilke. Cordsilkeväv ingår icke.

Tabell 4 b. *Produktion och lagerförändringar för silkevånader*

År	Produktion		Medelvikt g/m	Lagerförändring ¹ milj. m
	1 000 ton	milj. m		
1950	4,0	27,9	143	+ 0,3
1951	4,2	27,9	150	+ 1,0
1952	2,7	17,6	152	- 1,2
1953	3,5	23,7	148	+ 0,4
1954	3,2	21,3	150	+ 1,0
1955	3,1	20,8	149	- 1,0
1956	3,2	20,9	153	- 0,2
1957	3,0	19,2	157	- 0,1
1958	2,7	16,7	161	- 0,6

¹ Avser väveriernas lager; uppgifter i ton saknas.

Tabell 5. *Produktion, import och export av strumpor och andra trikåvaror* (1 000 ton)

År	Produktion	Import	Export	Produktion		Svensk produktions- andel %
				+ import	- export	
1936/38	7,2	1,0	0,0	8,2		88
1950	8,7	0,7	0,2	9,2		95
1951	8,9	1,1	0,1	9,9		90
1952	6,7	0,6	0,1	7,2		93
1953	8,0	1,3	0,0	9,3		86
1954	7,3	1,7	0,1	8,9		82
1955	6,6	1,8	0,1	8,3		80
1956	6,8	1,8	0,1	8,5		80
1957	7,3	2,2	0,1	9,4		78
1958	6,8	2,1	0,1	8,8		77

Tabell 6. Tillförsel och förbrukning av vissa viktigare vävnader inom konfektionsindustrin (milj. m)

År	Svenska vävnader	Utländska vävnader	Summa tillförsel	Andel svenska i %	Förbrukning	Lagerförändring
<i>Yllevävnader</i>						
1950	14,4	3,8	18,2	79	16,3	+ 1,7
1951	11,8	5,1	16,9	70	16,2	+ 0,7
1952	10,8	3,0	13,8	78	14,5	- 0,7
1953	12,3	5,1	17,4	71	16,3	+ 1,1
1954	10,5	4,5	15,0	70	16,0	- 1,0
1955	10,1	5,1	15,2	66	15,8	- 0,6
1956	10,1	6,0	16,1	63	16,1	- 0,1
1957	9,7	6,8	16,5	59	15,7	+ 0,9
1958	8,0	4,7	12,7	63	12,5	+ 0,2
<i>Bomullsvävnader</i>						
1950	56,6	22,5	79,1	72	74,1	+ 5,0
1951	49,3	27,3	76,6	64	74,4	+ 2,2
1952	41,9	12,5	54,4	77	61,8	- 7,4
1953	46,5	25,4	71,9	65	69,9	+ 2,0
1954	42,4	17,5	59,9	71	65,2	- 5,3
1955	40,4	19,6	60,0	67	62,8	- 2,8
1956	40,6	22,4	63,0	64	65,9	- 2,9
1957	41,6	21,3	62,9	66	69,6	- 6,7
1958	47,3	23,2	70,5	67	68,5	+ 2,0
<i>Vävnader av rayonull o. d. fibrer</i>						
1950	3,3	1,1	4,4	74	3,4	+ 1,0
1951	3,0	1,4	4,4	69	3,8	+ 0,6
1952	2,7	0,8	3,5	76	3,7	- 0,2
1953	2,9	1,7	4,6	64	3,9	+ 0,7
1954	2,5	2,5	5,0	51	3,9	+ 1,1
1955	1,9	1,7	3,6	53	3,6	± 0
1956	2,0	2,0	4,0	49	4,1	- 0,1
1957	2,3	1,9	4,2	55	3,9	+ 0,3
1958	2,3	1,8	4,2	56	3,5	+ 0,7
<i>Natur- och rayonsilkevävnader (inkl. charmeuse)</i>						
1950	13,6	2,7	16,3	84	16,0	+ 0,3
1951	13,6	2,7	16,4	83	15,9	+ 0,4
1952	10,1	1,7	11,8	86	13,7	- 1,9
1953	12,9	2,4	15,3	84	15,2	+ 0,1
1954	10,9	2,2	13,1	84	14,2	- 1,1
1955	11,0	1,8	12,9	86	13,1	- 0,2
1956	10,4	1,8	12,2	85	12,4	- 0,2
1957	9,4	1,6	11,0	86	11,7	- 0,7
1958	8,9	2,0	11,0	82	11,2	- 0,2
<i>Vävnader av nylon</i>						
1950	—	0,3	0,3	—	0,2	+ 0,1
1951	0,1	0,7	0,8	8	0,5	+ 0,3
1952	0,3	0,9	1,2	23	1,1	+ 0,1
1953	1,1	1,4	2,5	44	2,1	+ 0,4
1954	1,4	1,7	3,1	46	2,9	+ 0,3
1955	1,9	1,4	3,3	57	3,2	+ 0,1
1956	2,2	1,2	3,4	66	3,0	+ 0,4
1957	2,2	1,0	3,2	68	3,0	+ 0,1
1958	2,7	0,9	3,6	75	3,2	+ 0,4

Tabell 7. Produktionen av vissa yllekonfektionsvaror 1950—1958

	Antal tillverkade plagg, 1 000 styck										Index 1958 (1950=100)
	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958		
<i>Herr kostymer</i>	1 040	1 188	999	991	874	900	883	824	726	70	
" sportkostymer	166	144	89	79	60	42	38	36	24	14	
" blazer	65	87	117	178	236	229	267	281	308	474	
" överplagg	304	316	289	343	298	270	256	253	190	63	
" långbyxor	701	818	745	811	1 020	1 010	1 123	1 202	1 075	153	
<i>Dam kappor</i>	1 133	929	723	799	734	710	630	600	567	50	
" dräkter	304	337	347	484	460	458	410	351	296	97	
" klänningar	601	696	631	713	751	664	854	858	816	136	
" kjolar	232	258	326	403	464	441	702	550	520	224	
" långbyxor	101	164	190	142	143	143	168	230	160	158	
<i>Flick kappor</i>	172	160	215	306	276	242	197	157	150	87	
" långbyxor	37	65	116	158	210	286	354	509	317	856	
<i>Goss och yngling kostymer</i>	272	249	215	275	253	162	130	101	95	35	
" långbyxor	249	225	337	395	545	643	639	713	608	244	
" sportjackor	66	89	159	186	135	227	194	199	94	142	
Summa	5 443	5 725	5 498	6 263	6 459	6 427	6 845	6 864	5 946		

Tabell 8. Produktionen av vissa bomulls- och konfektionkonfektionsvaror 1950—1958

	Antal tillverkade plagg, 1 000 styck										Index 1958 (1950=100)
	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1958 (1950=100)	
<i>Herr</i> poplinrockar	245	264	296	380	273	281	329	318	297	121	
" dagskjortor (inkl. sport)	4 536	4 589	4 351	4 158	4 063	3 477	3 160	3 638	3 431	76	
" arbetsskjortor	2 043	2 093	1 641	1 728	1 744	1 540	1 529	1 491	1 438	70	
<i>Dam</i> poplinkappor	165	219	261	249	244	312	371	368	328	199	
" klänningar	783	867	722	902	1 001	920	1 074	999	998	127	
" kjolar	32	41	94	169	164	194	301	343	430	1 343	
" städrockar	813	956	906	1 070	1 093	943	1 154	1 072	1 184	146	
<i>Flick</i> poplinkappor	0,7	1	8	22	35	48	107	95	115	16 429	
" klänningar	58	66	63	114	96	112	135	139	147	253	
<i>Goss och yngling</i> långbyxor	145	164	181	387	431	326	529	658	597	412	
" dagskjortor (inkl. sport)	512	702	992	654	849	967	768	710	796	155	
" sportjackor	154	192	161	187	125	105	196	158	214	139	
<i>Barn</i> overaller	110	145	139	143	127	74	71	86	70	64	
" klänningar	45	41	31	42	42	40	41	48	48	107	
<i>Arbetskläder</i> av blåtyg	3 261	2 596	2 668	2 734	2 689	2 820	2 663	2 630	2 430	75	
<i>Herr</i> dagskjortor, konstfiber						740	480	418	523		
<i>Dam</i> klänningar, konstfiber	344	334	326	336	374	362	262	213	199	58	
Summa	13 247	13 268	12 840	13 275	13 350	13 261	13 170	13 384	13 245		

Tabell 9. Produktionsvolymen inom konfektions- och sömnadsindustrin beräknad efter 1945 års fabrikspriser (milj. kr.)

År	Herr- och pojkkonfektion	Dam- och flickkonfektion	Barnkonfek- tion	Diverse konfek- tionsartiklar	Totalt
1945	207,3	142,6	13,0	92,1	455,0
1946	233,5	162,7	14,8	106,8	517,8
1947	245,3	189,8	15,2	113,5	563,8
1948	279,4	201,6	14,7	134,5	630,2
1949	269,2	212,5	15,2	135,3	632,2
1950	242,1	226,9	12,2	125,5	606,7
1951	264,6	229,4	11,4	130,5	635,9
1952	246,7	223,1	11,2	111,5	592,5
1953	269,7	268,2	16,4	122,6	676,9
1954	256,9	260,5	14,1	115,4	646,9
1955	250,7	257,3	11,9	116,5	636,4
1956	260,3	265,0	13,1	117,9	656,3
1957	260,3	254,8	16,5	123,6	655,2
1958	223,1	236,9	12,0	116,2	588,2

Tabell 10. Produktion, import och export av konfektion (1 000 ton)

År	Produktion	Import	Export	Produktion + import - export	Svensk produktions- andel %
1936/38	15,5	0,6	0,0	16,1	96
1950	22,5	0,5	0,1	22,9	98
1951	22,9	0,6	0,2	23,3	98
1952	20,2	0,4	0,2	20,4	99
1953	22,7	0,9	0,1	23,5	97
1954	21,6	1,2	0,2	22,6	96
1955	20,9	1,4	0,2	22,1	95
1956	21,5	1,8	0,2	23,1	93
1957	21,6	2,2	0,4	23,4	92
1958	19,3	2,4	0,4	21,3	91

P. M. ang. lönsamhetsutveckling, driftsnedläggelser etc. inom textil- och konfektionsindustrin

Utredningar om lönsamheten inom textil- och konfektionsindustrin

Den egentliga textilindustrin

Inom partsutredningen verkställdes en utredning om lönsamhetsutvecklingen för den egentliga textilindustrin för åren 1951—1955. Utredningen begränsades av praktiska skäl till de företag som lämnat uppgifter till Statistiska centralbyråns vinststatistik, vilka företag dock representerar större delen av industrins arbetarantal. I undersökningen ingick sålunda 120 företag med 35.000 anställda arbetare år 1955 eller ca 80 procent av hela textilindustrins arbetarantal (jfr tabell 11).

Tabell 11. *Arbetarantalet och omsättningen i undersökta företag år 1955*

	Antal företag	Antal arbetare	Omsättning milj. kr.
Bomullsindustri	18	8 427	283,2
Ylleindustri	32	6 434	208,7
Trikåindustri	27	5 469	162,1
Linne-, hamp- och juteindustri	6	3 562	129,4
Komb. textilföretag ¹	9	6 901	211,7
Övriga textilföretag ²	28	4 175	163,0
	120	34 968	1 158,1
Hela textilindustrin	ca 600	45 000	1 477,8
Undersökta företag i % av hela textilindustrin	20	78	78,5

¹ Dessa företag är bl. a. kombinationer av ylle- och bomullsfabriker resp. bomulls- och konfektionsföretag.

² I denna grupp ingår främst fristående sidenväverier och beredningsverk, möbeltygillverkare och bandfabriker.

De minst lönsamma företagen torde inte ha kommit med, vilket bland annat sammanhänger med att företag som upphört med verksamheten under åren 1951—1955 inte ingått i undersökningen. Alla förekommande storleksgrupper var dock företrädade bland undersökningens företag.

Räknat för perioden 1951—1955 redovisade de företag, som ingick i undersökningen, i sina offentliga bokslut nettovinster med totalt ca 165 milj. kr. Då det sålunda redovisade resultatet icke ansetts ge en rättvisande

bild av läget, gjordes i undersökningen korrigeringar för bland annat framtagning av dolda reserver i varulager med sammanlagt nära 200 milj. kr. och för otillräckliga avskrivningar med 140 milj. Efter denna korrigering beräknades de sammanlagda förlusterna ha uppgått till ca 185 milj. kr. Av hela det i textilindustrin arbetande egna kapitalet utgjorde denna förlust i det närmaste 10 procent.

För att få så stor jämförbarhet som möjligt mellan olika företag och delbranscher har som lönsamhetsmått vinsten plus betalda räntor även beräknats i procent av *hela* det i företagen arbetande kapitalet. Beräkningen av detta kapital har skett på så sätt, att bokförda värden för fastigheter samt maskiner och inventarier ersatts med dessa tillgångars brandförsäkringsvärden. Vidare har det redovisade värdet för varulager ersatts med varulagrets anskaffningsvärde. Denna beräkning av lönsamheten har givit till resultat att de beräknade förlusterna för de i undersökningen ingående företagen sammanlagt uppgick till drygt 5 procent av det totala i företagen arbetande kapitalet (jfr tabell 12).

Denna bild av lönsamheten rymmer emellertid stora olikheter mellan delbranscherna. För perioden 1951—1955 utgjorde sålunda underskotten i ylleindustrin 65 milj. kr. och i den kombinerade textilindustrin, i vilken ylleindustri till stor del ingår, 60 milj. kr. Båda dessa grupper svarar därmed för större delen av textilindustrins totala förluster sedan 1951. Även bomullsindustrin drabbades av tämligen stora förluster — nära 40 milj. kr. — medan trikåindustrin, linne-, hamp- och juteindustrin samt ”övrig textilindustri” hade ganska obetydliga förluster — sammanlagt i alla tre delbranscherna drygt 20 milj. kr.

Såsom framgår av tabell 12 utgjorde ylleindustrins förluster i förhållande till hela det i företagen arbetande kapitalet drygt 11 procent och bomullsindustrins nära 4 procent. I genomsnitt under femårsperioden har lönsamheten varit negativ i samtliga delbranscher utom trikåindustrin samt linne-, hamp- och juteindustrin, som haft en svag positiv lönsamhet (0,5 resp. 1,0 procent).

Tabell 12. Lönsamhetsutvecklingen 1951—1955 enligt partsutredningens undersökning

	Beräknat resultat efter skatt plus utgiftsräntor i % av det totala beräknade kapitalet						Genomsnitt per år
	1951	1952	1953	1954	1955	1951—1955	
Bomullsindustri	0,6	./2,5	0,4	./0,8	./1,4	./3,8	./0,7
Ylleindustri/2,3	./3,2	./1,0	./2,2	./2,7	./11,3	./2,3
Trikåindustri	0,8	./1,1	0,7	./0,3	0,4	0,5	0,1
Linne-, hamp- och juteindustri ...	1,8	0,6	0,3	./0,8	./0,7	1,0	0,2
Kombinerade textilföretag/1,1	./3,5	./0,7	./3,3	./2,5	./10,9	./2,2
Övriga textilföretag	1,5	./2,3	0,5	./0,3	./0,5	./ 1,3	./0,3
Samtliga delbranscher	0,0	./2,3	0,0	./1,7	./1,4	./ 5,2	./1,0

En tendens till försämring av lönsamheten under den senare delen av perioden kunde spåras i flertalet branscher. Särskilt märkbart var detta i linne-, hamp- och juteindustrin, som dock genomsnittligt under perioden haft den bästa lönsamheten.

I lönsamhetsutredningen gjordes även en analys av spridningen i lönsamhet mellan olika individuella företag. Man finner av denna analys att spännvidden mellan de bästa och sämsta företagen i de olika delbranscherna varit stor. Räknat för hela femårsperioden varierade lönsamheten, uttryckt som vinst plus utgiftsräntor i procent av det totala i företaget arbetande kapitalet, mellan + 14,6 % för det bästa företaget och — 27,8 % för det sämsta företaget inom bomullsindustrin, mellan + 17,5 % och — 33,6 % i ylleindustrin, mellan + 26,4 % och — 34,1 % i triksåindustrin, mellan — 1,0 % och — 26,6 % i den kombinerade industrin, mellan + 5,8 % och — 13,0 % i linne-, hamp- och juteindustrin samt mellan + 11,6 % och — 34,3 % i gruppen övriga textilföretag. De mest extrema värdena gällde för de små och medelstora företagen, medan de största företagen låg tämligen väl samlade kring den genomsnittliga lönsamheten i respektive delbranscher.

I partsutredningens lönsamhetsutredning har även diskuterats, om det förelegat något klart samband mellan lönsamheten och en eller flera mätbara faktorer, t. ex. företagets storlek, omsättningsförändringen och kapitalintensiteten.

Företagsstorleken. Något klart samband mellan företagets storlek och lönsamheten har inte kunnat konstateras. Däremot förefaller det som om spridningen varit kraftigare bland de mindre företagen än bland de större företagen.

För bomullsindustrin har man konstaterat att gruppen större företag haft en bättre lönsamhet än gruppen smärre företag under 1951, 1953 och 1954. Förhållandet var det motsatta under bottenåret 1952. Detta har satts i samband med antagandet att en hastigt inträdande avsättningskris av den art, som förekom år 1952 efter Koreakrisen, skapar större svårigheter för de större, ofta högmekaniserade företagen med avsevärda fasta kostnader än för de mindre företagen.

Inom ylleindustrin har inget dylikt samband kunnat spåras. De större företagen synes i denna bransch i genomsnitt t. o. m. ha haft ett något sämre räntabilitetsläge än de smärre företagen.

I övriga branscher har det inte varit möjligt att bedöma om det förelegat någon skillnad i det allmänna lönsamhetsläget för stora och små företag.

Omsättningsutveckling. Omsättningsutvecklingen under perioden 1951—1955 har varit mycket olikartad i skilda företag. Partsutredningen ansåg att det fanns starka skäl att som en hypotes räkna med ett ömsesidigt samband mellan lönsamhet och omsättningsutveckling. Med det material, som varit

tillgängligt för undersökningen, var det dock inte möjligt att finna ett klart samband.

Kapitaliseringsgrad. Något entydigt samband mellan företagens kapitaliseringsgrad och lönsamhet under olika år kunde inte heller spåras. Inom ylleindustrin hade de mindre kapitalintensiva företagen i motsats till vad man skulle väntat haft en genomsnittligt högre lönsamhet än de mest kapitalintensiva företagen. Bomullsindustrin, trikåindustrin och gruppen 'övriga textilföretag' visade däremot en tendens till stigande lönsamhet vid ökad kapitaliseringsgrad.

"Typiska" ylle- och bomullsföretag. Med hänsyn till att den stora spridningen mellan företagens lönsamhet i de olika delbranscherna möjligen skulle kunna förklaras med ytterlighetsvärden för vissa specialfabriker gjordes en speciell undersökning för ett antal företag, utvalda med tanke på att de kunde anses utgöra typiska bomulls- eller ylleföretag. Denna undersökning gav vid handen att den genomsnittliga lönsamheten inom den mindre gruppen företag inte varit bättre än för hela gruppen. Däremot var spridningen av lönsamheten mellan företagen mindre utpräglad, varför en del av den konstaterade lönsamhetsspridningen ansågs kunna förklaras av förekomsten av specialföretag.

Lönenivå. Av en undersökning av sambandet mellan företagens räntabilitet och löneläge framgick, att det inte förelegat något utpräglat samband mellan dessa förhållanden (t. ex. att högräntabla företag skulle betala högre löner eller motsatsen, att de företag, som betalar de högsta lönerna, som en följd härav skulle få sin lönsamhet försämrad). Enligt partsutredningen var det i varje fall fullt klart att de lågräntabla företagen icke i genomsnitt betalat högre löner än de högräntabla. Tendensen syntes snarare vara att löneläget legat något högre i de mest lönsamma företagen, men detta kunde dock inte klart verifieras.

Partsutredningen konstaterade att lönsamheten varit sämst under 1952 samt under 1954—1955. Under 1953 hade skett en viss återhämtning, men den hade visat sig vara endast tillfällig. Partsutredningen konstaterade vidare, att det syntes vara berättigat att tala om en allmän lönsamhetskris inom ylleindustrin och de kombinerade företagen. Man pekade på att det i dessa branscher fanns ett antal företag, som ej förmått att med influtna intäkter täcka ens de löpande kostnaderna.

Partsutredningens undersökning avsåg 1951—1955, men Sveriges textilindustriförbund och Svenska textilarbetareförbundet har genom auktoriserade revisorer låtit företa en undersökning för de därpå följande åren 1956 och 1957, varvid använts samma principer för beräkningen av resultatet som i partsutredningens undersökning. Vissa mindre företag ingår

emellertid icke i den nya utredningen, och i viss utsträckning har dessutom klassificeringen av företag på olika delbranscher ändrats. Resultaten av den nya undersökningen är därför icke fullt jämförbara med de av partsutredningen framlagda. En sammanställning av lönsamheten för de nu ingående företagen även för åren 1951—1955 visar dock en relativt god överensstämmelse med tidigare siffror.

I tabell 13 har sammanställts uppgifter om den beräknade vinsten plus betalda räntor i procent av hela det i företagen arbetande kapitalet.

Tabell 13. Lönsamhetsutvecklingen 1951—1957 enligt den nya utredningen

	Beräknat resultat efter skatt plus utgiftsräntor i % av det totala beräknade kapitalet						
	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957
Bomullsindustri	0,4	./2,6	0,1	./1,4	./1,5	./0,6	0,9
Ylleindustri/2,2	./3,3	./0,5	./2,6	./2,5	./2,4	./1,6
Trikåindustri	1,1	./1,0	0,8	./0,3	0,8	1,3	1,7
Övriga textilföretag	1,5	0,2	0,6	./0,4	./1,1	./0,2	./0,4

Resultaten av den nya utredningen synes enligt uttalanden av de auktoriserade revisorer, som svarat för undersökningen för de olika branscherna, ge vid handen, att inom ylleindustrin den dåliga lönsamheten obetydligt förbättrats under åren 1956 och 1957 och att inom övriga berörda branscher lönsamheten successivt väsentligt förbättrats under dessa år.

Konfektionsindustrin

En motsvarande utredning om lönsamheten på konfektionsområdet verkställdes av branscutredningen inom konfektionsindustrin. Utredningen omfattade totalt 134 större och medelstora företag, vilka sysselsatte drygt 50 procent av konfektionsindustrins arbetarantal. Lönsamhetsutredningen avsåg åren 1953 och 1954 och gjordes i princip efter samma metoder som för utredningen inom den egentliga textilindustrin.

Utredningen gav till resultat, att förlusterna övervägde i samtliga delbranscher, ehuru förlustbeloppen var obetydliga. Vinst med tillägg för utgiftsräntor i procent av det totala i företagen arbetande kapitalet angavs till följande.

	1953	1954
	%	%
Herrkonfektionsfabriker (43 företag)	-1,0	-1,4
» , diverse (33 företag)	+2,1	-2,5
Damkonfektionsfabriker (35 företag)	-0,3	-0,8
Diverse konfektionsföretag (23 företag)	-1,2	-1,6

Spridningen i lönsamhet mellan de individuella företagen var betydande. Avkastningen på det totala i företaget investerade kapitalet varierade mellan + 6 % och - 20 % bland herrkonfektionsfabrikerna, mellan + 18 %

och — 20 % i damkonfektionsfabrikerna och mellan + 7 % och — 20 % i gruppen diverse konfektionsföretag. Bland herrkonfektionsfabrikerna fördelade sig företagen tämligen jämnt mellan + 6 % och — 10 %, medan en stark koncentration mellan + 6 % och — 5 % förekom inom gruppen damkonfektionsföretag. Det har icke varit möjligt att på basis av tillgängligt material ge en förklaring till dessa avvikelser.

Driftsnedläggelser och minskat antal arbetare

Den egentliga textilindustrin

I tabell 14 lämnas uppgifter om redovisat antal arbetsställen och arbetarantal inom den egentliga textilindustrin enligt industristatistiken.

När det gäller antal arbetsställen uppvisar ylleindustrin en minskning från 114 år 1950 till 87 år 1958. Inom bomullsindustrin har antalet arbetsställen minskat från 76 till 64. För övriga delbranscher är siffrorna missvisande bl. a. genom att antalet redovisade företag ökats med företag "upptäckta" genom 1951 års företagsräkning.

Den egentliga textilindustrins arbetarantal mellan 1950 och 1958 har minskat från ca 53.000 till ca 38.000 eller netto med ca 15.000 personer. Arbetarantalet inom ylleindustrin minskades under denna period från 14.100 till drygt 8.400 eller med 5.700 arbetare. Bomullsindustrins arbetarantal minskade under samma tid från 17.100 till 11.900 arbetare eller med ca 5.200. Linne-, hamp- och juteindustrins arbetarantal minskades med endast 400 arbetare eller från 2.700 till ca 2.300. Sidenindustrin minskade från 1.700 till 700. Trikåindustrins arbetarantal minskade slutligen från 10.100 till 8.200.

Tabell 14. *Antal arbetsställen och arbetare inom den egentliga textilindustrin 1950 och 1955—1958*

	Antal arbetsställen ¹					Antal arbetare ¹				
	1950	1955	1956	1957	1958	1950	1955	1956	1957	1958
Ylleindustri	114	102	97	91	87	14 107	10 673	10 311	9 419	8 378
Bomullsindustri	76	73	68	67	64	17 143	13 346	12 661	12 357	11 894
Linne-, hamp- och juteindustri	11	15	15	14	14	2 669	2 519	2 425	2 416	2 298
Sidenindustri	27	17	17	16	14	1 700	920	834	719	682
Trikåindustri	240	228	208	203	195	10 113	8 747	8 771	8 932	8 223
Övrig textilindustri ² . . .	183	272	260	219	206	6 968	7 885	7 294	6 651	6 536
	651	707	665	610	580	52 700	44 090	42 296	40 494	38 011

Källa: Kommerskollegii industriberättelser

¹ Siffrorna för 1955—1958 inkluderar sådana företag som »upptäckta» genom 1951 års företagsräkning. I regel var nytillskottet ringa, men för trikåindustrin tillkom 17 arbetsställen med ca 200 arbetare och för övrig textilindustri 22 arbetsställen med ca 350 arbetare.

² Omfattande repslagerier och bindgarnsfabriker, snörmakerier, band- och gardinfabriker, självständiga färgerier, blekerier och impregneringsverk, paraply- och rullgardinsfabriker, fabriker för tillverkning av markiser, presenningar o. d. samt diverse fabriker för annan textilframställning och sömnad. Genom omläggning 1952 av den statistiska klassificeringen är siffrorna för år 1950 icke jämförbara med de senare åren.

I partsutredningen har man beräknat att av minskningen i arbetarstammen fram till och med år 1957 kunde ca 40 procent förklaras med driftsnedläggelser och knappt 60 procent med en sammankrympning av arbetarstammen i bestående företag. Den sistnämnda minskningen ansågs i sin tur kunna förklaras med dels minskad produktion, dels rationaliseringsåtgärder i arbetskraftsbesparande syfte.

Partsutredningen har på grundval av uppgifter för åren 1952—1957 visat att antalet driftsnedläggelser varit störst inom ylleindustrin med ca 40 anläggningar och drygt 2.000 arbetare. Därefter kommer bomullsindustrin med drygt 20 anläggningar och ca 1.400 arbetare, medan drygt 40 anläggningar med ca 1.000 arbetare nedlagts inom trikåindustrin och drygt 25 anläggningar med ca 800 arbetare i övriga textilbranscher.

Konfektionsindustrin

I tabell 15 lämnas uppgifter om det antal arbetsställen och antal arbetare som redovisas i industristatistiken för konfektions- och sömnadsindustrin.

Tabell 15. Antal arbetsställen och arbetare inom konfektionsindustrin 1950 och 1955—1958

År	Antal arbetsställen	Antal arbetare
1950	637	40 452
1955	787	40 223
1956	763	40 350
1957	737	38 657
1958	703	36 071

Siffrorna för 1955—1958 inkluderar genom 1951 års företagsräkning "upptäckta" företag; nytillskottet utgjorde 110 arbetsställen med ca 2.000 arbetare. Med hänsyn härtill och till att en omläggning av klassificeringen av företagen (i förhållande till den egentliga textilindustrin) skett år 1952, kan en jämförelse med siffrorna för år 1950 icke göras.

Om man ser på de senaste åren kan konstateras att antalet arbetsställen minskat med 84 från år 1955 till 1958. Antalet arbetare har under samma tid minskats med ca 4.000.

P. M. ang. den textila konsumtionen

Föreliggande promemoria utgör i huvudsak en sammanfattning av den undersökning angående den textila konsumtionen, som utförts inom partsutredningen för textilindustrin och branschutredningen för konfektionsindustrin (J. Ekström: Den textila konsumtionen. Partsutredningen, 1958). Viss komplettering har skett på basis av den överarbetning, som f. n. sker inom Industriens Utredningsinstitut.

Konsumtionen av textilvaror i Sverige uppgick år 1958 till 3,5 miljarder kr. Räknat i löpande priser har konsumtionen under 1950-talet ökat tämligen sakta. Textilvarornas andel av den privata konsumtionen har under denna tid successivt minskat från de höga siffrorna under åren närmast före 1950, då andelen var omkring 15 procent, till ca 12 procent år 1955. Såsom framgår av tabell 16 låg andelen före kriget vid 11 à 12 procent och konsumtionsandelen har alltså nu underskridit även denna siffra.

Priserna för textilvarugruppen har emellertid, såsom framgår av tabell 17, under 1950-talet släpat efter i förhållande till övriga varugrupper. Detta

Tabell 16. Privat konsumtion i Sverige i löpande priser

År	Total privat-konsumtion milj. kr.	Textilvaror milj. kr.	Andel i %
1931/35	6 129	679	11,1
1936/40	7 934	946	11,9
1941/45	11 097	1 332	12,0
1946/50	17 186	2 556	14,9
1951/55	24 965	3 249	13,0
1946	14 886	2 225	15,0
1947	16 092	2 363	14,7
1948	17 642	2 704	15,3
1949	17 944	2 668	14,9
1950	19 368	2 822	14,6
1951	21 965	3 122	14,2
1952	24 109	3 292	13,7
1953	24 958	3 265	13,1
1954	26 225	3 231	12,3
1955	27 570	3 333	12,1
1955 ¹	27 610	3 110	11,3
1956 ¹	29 813	3 267	11,0
1957 ¹	31 354	3 428	10,9
1958 ¹	33 140	3 513	10,6

Källa: J. Ekström: Den textila konsumtionen. Partsutredningen 1958.

Textilvaror i denna tabell omfattar garnar, tyger, trikåvaror, konfektion, skrädderiarbete och heminredningstextilier.

¹ Komplettering på grundval av Konjunkturinstitutets beräkningar; i dessa har för senare år skett en kalkylmässig sänkning med ca 200 milj. kr av nivån för den textila konsumtionen (jfr de dubbla siffrorna för 1955).

innebär att siffror för omsättningen i löpande priser och i utgiftsandelens ger en felaktig bild beträffande utvecklingen av textilkonsumtionen. Sammanställningen i tabell 18, där hänsyn tagits till prisutvecklingen, visar sålunda att textilkonsumtionen reellt sett under åren 1955—1958 ökat med ca 10 procent eller något snabbare än totalkonsumtionen.

Tabell 17. *Prisutveckling för vissa konsumtionsvarugrupper 1950—1958 (Index 1955 = 100)*

År	Textilvaror	Livsmedel	Bostad	Total konsumtion
1950	91	71	80	77
1951	111	83	88	90
1952	104	92	94	96
1953	103	94	95	97
1954	101	96	96	98
1955	100	100	100	100
1956	99	105	110	105
1957	101	108	117	108
1958	103	113	122	112

Tabell 18. *Volymutveckling för vissa konsumtionsvarugrupper 1955—1958 (Index 1955 = 100)*

År	Textilvaror				Livsmedel	Bostad	Total konsumtion
	Totalt	Trikå	Konfektion	Heminrednings-textilier			
1955	100	100	100	100	100	100	100
1956	107	118	106	101	102	104	104
1957	109	123	107	110	101	103	105
1958	110	126	104	108	101	110	108

Tabell 19. *Konsumtionen av textilvaror per capita i Sverige*

År	Bomull	Ull	Rayon-silke	Rayon-ull	Nylon o. likn.	Andra material	Samtliga
	kg	kg	kg	kg	kg	kg	kg
1931/35	4,9	1,9	0,3	0,1	—	0,6	7,9
1936/40	5,9	2,3	0,5	0,5	—	0,7	9,8
1941/45	3,2	1,0	0,7	1,8	—	0,4	7,4
1946/50	5,9	3,0	1,0	1,3	—	0,3	11,5
1951/55	5,6	1,9	1,0	1,3	0,3	0,5	10,6
1946	5,0	2,4	0,9	1,3	—	0,3	9,7
1947	7,0	3,5	1,1	1,2	—	0,2	12,9
1948	5,7	3,5	1,0	1,1	—	0,5	11,8
1949	6,1	2,7	1,0	1,3	—	0,3	11,5
1950	5,8	2,8	0,9	1,3	0,1	0,3	11,4
1951	6,7	2,2	1,1	1,8	0,2	0,6	12,6
1952	4,4	1,6	0,8	1,0	0,2	0,4	8,4
1953	5,4	2,2	1,1	1,3	0,3	0,5	10,8
1954	5,7	1,8	1,1	1,3	0,3	0,4	10,6
1955	5,6	1,9	1,0	1,4	0,3	0,5	10,7
1955 ¹	5,5	2,2	2,1		.	.	.
1956 ¹	5,8	2,2	2,2		.	.	.
1957 ¹	6,1	2,5	2,2		.	.	.

¹ Uppgifter enligt FAO:s beräkningar, vilka metodiskt något skiljer sig från de av partsutredningen redovisade.

En sammanställning av textilkonsumtionens storlek, räknad i kilogram per invånare (tabell 19), visar att konsumtionen var särskilt hög under senare delen av 1940-talet och att toppen nåddes år 1951 med 12,6 kg per capita. Under senare år har konsumtionen hållit sig vid 10,6 å 10,8 kg per capita vilken kvantitet ligger ca 1 kg över förkrigsårens genomsnittssiffra.

När det gäller olika fibermaterial har konsumtionen av bomull hållit sig väl uppe med 5,6 kg per capita i genomsnitt för åren 1951/55 jämfört med 5,9 kg i genomsnitt för åren 1946/50. Under 1956 och 1957 har den ökat ytterligare. Konsumtionen av ull har däremot minskat betydligt från 3,0 kg åren 1946/50 till 1,9 kg åren 1951/55. Konsumtionen av rayonsilke och rayonull har hållit sig i stort sett oförändrad under ifrågavarande tidsperioder vid 1,0 resp. 1,3 kg per capita. Konsumtionen av de nya syntetiska fibrerna (nylon och liknande) uppgick under åren 1951/55 till 0,3 kg per capita. Jämfört med tiden före kriget har konsumtionen av konstfibrer mer än fördubblats och konsumtionen av bomull i stort sett varit oförändrad, medan förbrukningen av ull minskats.

Av den för partsutredningen utförda undersökningen om textilkonsumtionen framgår, att ett nära samband finnes mellan textilkonsumtionen och inkomstens tillväxt. I Sverige har sålunda den totala textilkonsumtionen under de senaste 25 åren tillväxt i en takt om ca 14 procent vid en inkomstökning av 10 procent. Konfektionskonsumtionens tillväxt vid samma inkomstökning har varit ca 19 procent.

Utredningen pekar i detta sammanhang på att i Sverige de senaste decennierna främst karakteriserats av sömnadens industrialisering. Varor, som tidigare färdigställdes i hem och hantverk, köpes nu färdigkonfektionerade i en omfattning, som för betydande varuområden är 100 procent. En stor del av konsumtionsökningen ligger således i ökad manufakturering efter det stadium varorna lämnat den egentliga textilindustrin. En annan del ligger i en successiv förskjutning mot varor av högre kvalitet, vilket i betydande grad gäller i plaggen ingående vävnader och däri inarbetat råmaterial.

I partsutredningen konstateras vidare att en viss stagnation ägt rum i textilkonsumtionen under 1950-talet. Detta måste emellertid ses mot bakgrunden av en under den första efterkrigstiden onormal ökning i konsumtionen, särskilt kvantitetsmässigt sett. Denna ökning var betingad av stora eftersatta behov för lager- och garderobspåfyllnad samt av ett stort spelrum för textilvaror gentemot andra varaktiga varor. Enligt partsutredningen finnes det inga bärande skäl att antaga att något brott i utvecklingen skulle ha inträffat, enär bilden under dessa år är densamma i länder med vitt skilda inkomstlägen och på helt olika konfektioneringsnivå.

Partsutredningens slutsats är att den totala textilkonsumtionen även under överskådlig tid kommer att växa. Denna slutsats är betingad av två förutsättningar: att realinkomstens tillväxt fortsätter och att konkurrens

och marknadsföring är så ordnad, att utbudet till inriktning, form och kvalitet smidigt anpassas efter en mera växlande och differentierad efterfrågan.

Enligt en av partsutredningen gjord prognos för textilkonsumtionen år 1965 bör — under förutsättning av bland annat en 2 % årlig inkomstökning och en sänkning av den relativa prisnivån med 10 % — den totala textilkonsumtionen, som år 1955 uppgick till 3,3 miljarder kronor, öka till 4,2 miljarder kronor år 1965 eller med ca 25 % (jfr tabell 20). Textilkonsumtionens andel av den totala konsumtionen skulle därigenom i huvudsak kvarstå vid nuvarande 12 %.

Tabell 20. Textilkonsumtionen i Sverige 1955 och 1965

	1955		1965		Värdeändring i % i förh. till 1955
	Värde i milj. kr	Utgifts- andel i %	Värde i milj. kr	Utgifts- andel i %	
Konfektion	1 600	5,8	2 250	6,5	+ 41
Trikå	530	1,9	660	1,9	+ 25
Garner, tyger, skrädderiarbeten	670	2,4	620	1,8	- 7
Heminredningstextilier ..	525	1,9	690	2,0	+ 31
Samtliga textilvaror	3 325	12,0	4 220	12,2	+ 27

I kvantitet räknat väntas enligt denna prognos den totala avsättningen av vävnader öka med ca 15 % i jämförelse med 1955 års nivå. Den alldeles övervägande delen av denna ökning ligger på vävnader för konfektionsindustrin, som totalt sett kan väntas öka med ca 25 %. Metervaror över handeln kommer att öka tämligen obetydligt i kvantitet men en stark förskjutning kommer att ske från varor för beklädnadsändamål till varor för heminredningsändamål.

Trikåkonsumtionen väntas öka i samma takt som den totala textilkonsumtionen eller med ca 25 %.

Konfektionskonsumtionen beräknas under tioårsperioden 1955—65 visa en fortsatt rent kvantitativ ökning med ca 30 %. Samtidigt väntas en så betydande kvalitativ ökning att den totala konsumtionsökningen beräknas uppgå till ca 50 %. Därvid väntas konsumtionen vad avser sömnaden växa kvantitativt med ca 40 % mot endast ca 25 % vad avser vävnadsförbrukningen.

Under den nu förflutna delen av prognosperioden har trikåvaror och heminredningstextilier utvecklats i stort sett enligt prognosen, medan för konfektion utrymmesutvecklingen hittills varit svagare än beräknat. Den huvudsakliga skillnaden mellan prognos och utfall ligger emellertid på prisidan. Den priskörskjutning om tio procent som antagits för 1965 har redan nära nog helt realiserats.

P. M. ang. textilindustrins kostnadsproblem

Vårt lands höga kostnadsläge anges ofta vara en grundläggande orsak till textilindustrins svårigheter. Det har därför ansetts lämpligt att framskaffa material, som kan belysa olika aspekter av industrins kostnadsproblem.

Materialet har bl. a. lagts till grund för en beräkning av de ekonomiska fördelar, som kan vinnas genom en utvidgad tillämpning av skiftarbete. En schematisk jämförelse har vidare gjorts med kostnaderna för motsvarande produktion i utlandet.

I anslutning härtill har upplysningar inhämtats beträffande utmönstringskostnader och administrations- och försäljningskostnader.

Analys av produktionskostnaderna

Kalkylinsamlingen

I syfte att belysa betydelsen av de olika kostnadsfaktorerna har genom Textiltrådets försorg införskaffats kostnadskalkyler för olika textila tillverkningar. Materialet och de beräkningar som gjorts på grundval härav har sedan granskats inom pris- och kartellnämnden.

Kalkylerna har lämnats av ett antal stora och välrationaliserade företag och har grundats på de tillfrågade företagens egna kostnadsberäkningar för den budgeterade produktionen för år 1959. Enligt uppgift har denna produktion beräknats motsvara ett normalt utnyttjande av anläggningarna.

För beräkningarna har utvalts sådana enskilda varuslag, som kan anses representativa för respektive bransch. I vissa fall avser kalkylerna hela företaget eller avdelningar inom företaget.

I det följande redovisas hur kalkylinsamlingen skett på de olika varuområdena.

Kalkylerna avser ett typpföretag inom vardera ylle-, bomulls- och trikåsektorn. Inom yllesektorn avser kalkylerna fem tyger i olika viktklasser. Som material har i kalkylerna räknats tops, d. v. s. kammad ull.

Inom bomullssektorn avser kalkylerna dels en representativ enkel vara (lakansväv), dels en mera högförädlad vara (tryckt klänningspoplin), dels hela företaget som en enhet. För de enskilda artiklarna har som material räknats råbomull, medan i kalkylen för hela företaget de faktiskt använda råvarorna ingår, d. v. s. såväl råbomull som inköpt garn och i vissa fall inköpt råväv.

Kalkylerna inom trikåsektorn avser de huvudgrupper av tillverkningar som finns

inom trikåsektorn, nämligen damstrumpor av nylon (cottonstrumpor), herrstrumpor o. d., underkläder samt modetrikå. Kalkylen för cottonstrumpor avser en hel fabriksenhet, medan kalkylerna för de andra huvudgrupperna avser vissa typplagg. Som material har räknats garn.

I bifogade tabeller (*bilaga A* sid. 98) redovisas kalkylerna med angivande av de procentuella andelarna för de olika kostnadsposterna. Tabellerna anger vidare de beräknade förändringarna av kostnadsandelarna vid övergång till treskift eller kontinuerlig drift. Slutligen göres en jämförelse med andra länder på basis av beräknade skillnader i lönenivå. Dessa två frågor behandlas i särskilda avsnitt.

De olika kostnadsposterna

Det insamlade kalkylmaterialet kan givetvis icke ge en exakt redovisning av de olika kostnadsposterna, men det torde dock kunna ge en allmän bild av förhållandena.

De olika kostnadsposternas andelar varierar för de olika varorna, men några framträdande skillnader mellan de olika branscherna föreligger i regel icke.

Materialkostnaden utgör i ylletyger 35—53 procent, i bomullstyger 29—42 procent och i trikåvaror 42—54 procent.

Kapitalkostnaderna utgör i ylletyger 8—13 procent, i bomullstyger 17—20 procent och i trikåvaror 6—15 procent.

Lönerna utgör 26—36 procent för ylletyger, 28—33 procent för bomullstyger och 29—37 procent för trikåvaror. Lönerna utgöres i genomsnitt till $\frac{1}{3}$ av tjänstemannalöner.

Övriga kostnader utgör 13—18 procent för ylletyger, 12—18 procent för bomullstyger och 8—11 procent för trikåvaror.

De siffror, som här angivits för trikåvaror, innefattar inte cottonstrumpor. För dessa ger kalkylen en helt annan bild. Materialkostnaderna utgör här endast 21 procent, medan kapitalkostnaderna stiger till 30 procent. Lönerna svarar för 37 procent och övriga kostnader för 12 procent.

Kostnadsminskning genom ökat skiftarbete

De upprättade kalkylerna avser även att belysa de ekonomiska konsekvenserna av en utvidgad tillämpning av skiftarbete.

Vid beräkningen av rationaliseringsvinsten vid utvidgad tillämpning av skiftarbete har i princip förutsättningen endast varit ett effektivare utnyttjande av redan befintlig maskinpark och följaktligen icke en utökning av de fasta anläggningarna. De olika kalkylerna har sedan omarbetats med utgångspunkt från det nya produktionsläget. En bedömning har där-

vid skett av hur de olika kostnadsslagen skulle förändras allt efter respektive kostnadsslags karaktär av fast eller rörlig kostnad.

De beräkningar, som gjorts i kalkylerna, baseras på en utökning av skiftarbetet endast inom de avsnitt i produktionen, där detta ansetts praktiskt lämpligt med hänsyn till önskvärldheten av ett bättre utnyttjande av det investerade kapitalet. För ylle- och bomullsindustrin förutsättes sålunda i kalkylerna treskift för spinneri- och väveriavdelningarna, tvåskift för väsentliga delar av beredningsavdelningarna och dagskift för lagningsavdelningen o. d. För trikåindustrin förutsättes kontinuerlig drift för stickningsavdelningarna, medan sömnadsavdelningarna förutsättes gå i tvåskift eller dagskift och övriga avdelningar (beredning, paketering etc.) i dagskift. Vid beräkningarna har hänsyn tagits bl. a. till den höjning av lönekostnaderna som blir följd av skifttillägg o. d. Hänsyn har vidare tagits till att omläggningen till skiftarbete i vissa fall föranleder övergång från kvinnlig till manlig arbetskraft.

Kalkylerna visar att tillverkningskostnaderna för ylleytyger skulle minskas med 7 å 9 procent, räknat på hela varuvärdet, och för bomullstyger med 8 å 13 procent. För trikåvaror i allmänhet blir minskningen 5 å 12 procent, medan minskningen blir störst för cottonstrumpor eller 19 procent. I förhållande till manufaktureringkostnaderna, d. v. s. varuvärdet med avdrag för materialkostnaderna, blir minskningen för ylleytyger 12—16 procent, för bomullstyger 14—18 procent, för trikåvaror i allmänhet 11—21 procent samt för cottonstrumpor 24 procent,

Kostnadsminskningen sammanhänger med minskade fasta kostnader, i första hand kapitalkostnader, och får den största betydelsen för produktionsgrenar, som är särskilt kapitalkrävande (t. ex. tillverkningen av cottonstrumpor).

Jämförelse med kostnaderna i utlandet

I fråga om textilindustrins råvaror gäller, att dessa i stor utsträckning är föremål för internationell handel. Fraktkostnaderna är vidare små i förhållande till råvarans värde. Den svenska industrin har därför i allmänhet tillgång till råvaror på samma villkor som industrierna i övriga länder.

Från denna huvudregel finns för närvarande vissa undantag. För vissa råvaror förekommer sålunda tullar vid export eller subventioner för inhemsk förbrukning som fått till följd en dubbel prissättning. Detta gäller t. ex. jute och mjuk hampa.

De svenska *textilarbetarlönerna* är för närvarande högre än i flertalet andra länder utom USA och Canada. En bild i stora drag av de aktuella löneskillnaderna kan man få genom en inom Svenska arbetsgivareföreningen verkställd jämförelse beträffande lönekostnaderna för vuxna arbetare inom

vissa industrigrenar i västeuropeiska länder år 1957. Jämförelsen har grundats på en undersökning, som ILO låtit utföra ifråga om kostnadsläget år 1955. Siffrorna har sedan framskrivits till 1957 på basis av den i den officiella lönestatistiken redovisade förtjänststegringen, som ägt rum mellan dessa år. Vad Sverige beträffar har uppgifterna erhållits dels från Socialstyrelsens officiella lönestatistik för 1957, dels från SAF:s personalkostnadsundersökning 1952.

I lönekostnaderna har inräknats hel- och semesterlön o. d., naturaför- måner, gratifikationer, kostnader för social trygghet, kostnader för yrkes- utbildning, fritidsverksamhet etc. Hänsyn har däremot icke kunnat tas till de sociala kostnader, som t. ex. i Sverige genom den direkta inkomstbeskatt- ningen belastar företagen.

Textilindustrin representeras i undersökningen av bomullsindustrin. En- ligt de gjorda beräkningarna får man följande löneindex.¹

Sverige	100
Belgien	74
Storbritannien	71
Frankrike	67
Väst-Tyskland	61
Italien	55
Nederländerna	44
Japan	25

De angivna siffrorna avser förhållandena beträffande arbetarlönerna. För tjänstemän finnes ingen motsvarande jämförelse, men erfarenhets- mässigt vet man, att skillnaden mellan lönerna i Sverige och lönerna i de ovan berörda länderna är större för tjänstemannalönerna än när det gäller arbetarlönerna.

I *övriga kostnader* ingår bland annat kostnader för bränsle, emballage, frakter, förbrukningsmateriel och reservdelar. I fråga om dessa kostnader skall här endast anmärkas, att även de påverkas av den högre lönenivån. Det gäller i synnerhet för sådana kostnader som frakt- och byggnadskost- nader, som till betydande del innefattar lönekostnader. Det är dock omöjligt att beräkna hur stora skillnaderna är för de kostnadsposter som ingår i denna grupp.

Med utgångspunkt från upprättade genomsnittskalkyler, som avser de svenska förhållandena, har tillverkningskostnaderna beräknats för vissa andra länder. Beräkningarna har skett under den förutsättningen att va- rorna tillverkas under exakt samma förhållanden i de olika länderna. Löne- kostnaderna har därvid omräknats efter det löneindex som angivits i det

¹ Nederländerna och Japan ingår icke i ILO:s undersökning. De angivna siffrorna har beräknats på grundval av tillgängligt material.

föregående. Övriga kostnader, inklusive material- och kapitalkostnader, har förutsatts vara desamma som i Sverige.

Hänsyn har vidare tagits till de olika ländernas möjligheter att utnyttja sina anläggningar genom skiftarbete. I Sverige är nattarbete inom textilindustrin i princip förbjudet. Dispens kan erhållas, men beviljas i regel endast för begränsad tid, och godkännande av vederbörande lokala fackorganisation erfordras i allmänhet. England har ungefär samma arbetstidslagstiftning som den svenska. I flertalet andra länder har man en liberalare inställning till skiftarbete.

I kalkylerna har förutsatts, att engelsk textilindustri arbetar i två skift och övriga länder i tre skift (eller kontinuerlig drift). För Sveriges del har, såsom framgår av redogörelsen i tidigare avsnitt, beräkningar gjorts dels för tillverkningskostnaderna under nuvarande förhållanden, dels för tillverkningskostnaderna i tre skift (eller kontinuerlig drift).

De enskilda kalkylerna har sammanställts i bilaga A (sid. 98).

Industrins utmönstringskostnader

I anslutning till införskaffandet av kostnadskalkylerna har upplysningar inhämtats om storleken av industrins utmönstringskostnader, d. v. s. kostnaderna för kollektionerna. Det har emellertid visat sig omöjligt att få exakta uppgifter bland annat med hänsyn till att kostnaderna i viss utsträckning icke kunnat särskiljas. Upplysningarna torde dock ge en rätt god bild av kostnaderna.

Eftersom sättet för utmönstringen varierar i de olika branscherna lämnas i det följande en sammanfattning av de kostnader som medtagits vid beräkningen.

Gemensamt för alla branscher gäller, att samtliga kostnader för skapandet av mönstren medräknats, d. v. s. närmast de kostnader som avser den konstnärliga sidan. Här ingår sålunda t. ex. löner till egna textilkonstnärer, kostnader för inköp av mönster från fristående konstnär, kostnader för resor till utlandet för inhämtande av nya idéer och impulser etc. Vidare ingår kostnader för den kontakt mellan mönsteravdelningen och de tekniska avdelningarna, som är nödvändig för att de tekniska synpunkterna skall bli tillgodosedda.

I *yllebranschen* är den normala arbetsgången att man i ett särskilt provväveri tillverkar stora schabloner, där de enskilda mönstren väves upp på en yta av ca 1 dm². I samarbete med produktions- och försäljningssidan sker sedan ett urval bland dessa mönster, och i regel torde 10 à 20 procent av mönstren i schablonerna utväljas för vidare produktion. Man framväver därvid för varje utvalt mönster ett styck (50 m). Från varje styck klipptes remsor, som sedan ingår i väveriets försäljningskollektion. Resten av varje provstyck säljes sedan till normalt vävpris, t. ex. för att av vederbörande konfektionsföretag användas i dess försäljningskollektion.

I de beräknade utmönstringskostnaderna ingår samtliga kostnader för prov-

väveriet med de faktiska beloppen. Kostnaderna för vävningen av provstyckena har beräknats efter normal vävkostnad. Avdrag har gjorts för inkomsterna vid försäljning av prover till kunderna.

För *bomullsbranschen* sker utmönstringen vid ett betydligt senare stadium i produktionen än för yllebranschen, i regel först vid tryckningen.

Vid tryckning med rouleau-maskiner, vilken metod är den dominerande, är arbetsgången följande. För varje utvalt mönster graveras tryckvalsar (en för varje färg och mönster), varefter en första tryckning sker i ett begränsat antal meter (t. ex. 2.000, 3.000, 4.000 meter). Från dessa klippes sedan de provremsor, som skall ingå i fabrikenas försäljningskollektioner. Resterande delar av den sålunda tryckta väven försäljes i vanlig ordning. Erfarenhetsmässigt vet man att av ett mönster som regel säljes åtminstone det begränsade antal meter, som ingår i den första tryckningen. För de mönster, som säljes i större kvantiteter, lägges val-sarna in i tryckmaskinerna för ny tryckning. Man beräknar att åtminstone 85 à 90 procent av alla i kollektionen ingående mönster tryckes på nytt. De mönster, som säljes i mindre kvantiteter och sålunda icke blir omtryckta, är ofta exklusiva mönster, som inte kan gå ut i hur stora kvantiteter som helst men som samtidigt ur försäljningssynpunkt är de mest intressanta.

I de beräknade utmönstringskostnaderna inkluderas samtliga arbetsmoment till och med tryckmaskinens färdigställande jämte kostnaderna för den väv, som ingår i företagets egen provkollektion.

För *trikåbranschen* har i utmönstringskostnaderna inräknats samtliga kostnader fram till färdigställandet av det antal plagg (t. ex. 10 st.), som bildar fabrikenas försäljningskollektion.

De beräkningar av utmönstringskostnaderna, som gjorts enligt de angivna riktlinjerna, ger följande resultat:

Ylleväverier	1,7—1,8	%
Bomullsväverier	3 —4	%
Trikåfabriker:	1,3	%
därav damstrumpor	0,45	%
herrstrumpor	0,7	%
underkläder	0,5	%
modetrikå	2,5	%

För ylleväverier har såsom framgått av den tidigare redogörelsen vävningen av provstycken endast kunnat beräknas enligt normalpris. Hänsyn har sålunda icke kunnat tas till att det vid den första vävningen uppstår fel eller att andra svårigheter måste lösas, och de verkliga kostnaderna ligger därför högre. En höjning av de angivna procentalen till det dubbla, d. v. s. ca 3,5 procent, torde ge en tillräcklig marginal för att täcka dessa icke kalkylerbara kostnader.

För bomullsväverier har kostnaderna för den första tryckningen icke medräknats, då dessa så gott som helt kan betraktas utgöra normala framställningskostnader för tyger.

I de angivna siffrorna har hänsyn icke tagits till det produktionsbortfall, som blir följden av att vissa enheter under viss tid endast producerar prov-

material. För trikåindustrin har detta produktionsbortfall beräknats i genomsnitt uppgå till ca 1 procent av produktionen, motsvarande ca 0,25 procent av varuvärdet.

Administrations- och försäljningskostnader

Vid bedömningen av administrations- och försäljningskostnadernas storlek måste man ta hänsyn till att dessa kan vara mycket varierande som följd av olikheter i distributionen. Vissa företag har sin försäljning i huvudsak inriktad på konfektionsföretag, andra företag säljer huvudsakligen på grosshandeln eller direkt till detaljhandlare.

Fördelningen av de olika kostnadsposterna kan även vara rätt olika i olika företag. Som exempel kan nämnas att kostnader för orderkontor o. d. i vissa företag räknas som administrationskostnader, i andra som försäljningskostnader. Om administrations- och försäljningskostnaderna räknas som en enhet blir skillnaderna dock icke så stora mellan de olika företagen.

Trots dessa reservationer torde de uppgifter, som inhämtats om kostnaderna hos vissa typföretag, ge en god bild av förhållandena.

För ett bomullsföretag utgör sålunda försäljningskostnaderna 4,6 procent och administrationskostnaderna 5,2 procent. För ett ylleföretag utgör kostnaderna 4,2 resp. 6,2 procent och för ett annat 2,7 resp. 7,8 procent. Försäljningskostnaderna inom ett trikåföretag beräknas utgöra 3,9 procent för cottonstrumpor, 3 procent för herrstrumpor, 4 procent för underkläder och 2,5 procent för modetrikåvaror. Administrationskostnaderna beräknas för hela trikåföretaget utgöra i genomsnitt ca 3,5 procent.

BILAGA A

Kostnadskalkyler för olika textila tillverknings

Kalkyl nr	Varuslag	Kalkyl nr	Varuslag
	<i>Ylletyger</i>		<i>Trikå</i>
1	Melerat kostymtyg, 495 g	9	Damstrumpor av nylon (cottonstrumpor)
2	Melerad tweed, 530 g	10	Herrstrumpor
3	Styckfärg, diagonal, 670 g	11	Interlock, herrbyx
4	Melerad velour, 850 g	12	Herrstrumpor
5	Jacquardfilt, 1 450 g	13	Modevaror (kräppbaddräkter)
	<i>Bomull</i>		
6	Helt företag		
7	Läkansväv		
8	Klänningspoplin non iron		

Kalkyl nr 1

Melerat kostymtyg — 495 g

Index: Två-skift Sverige = 100

Löneindex	Sverige		Övriga länder ¹						
	Två-skift	Tre-skift	Storbritannien	Belgien	Frankrike	Väst-Tyskland	Italien	Nederländerna	Japan
.....	100	100	71	74	67	61	55	44	25
Material	48	48	48	48	48	48	48	48	48
Kapitalkostnad	8	6	8	6	6	6	6	6	6
Löner	26 ²	23	18	17	15	14	13	10	6
Övriga kostnader	18	15	18	15	15	15	15	15	14
Tillverkningskostnad	100	92	92	86	84	83	82	79	74

¹ Storbritannien två-skift; övriga länder tre-skift.² Därav tjänstemannalöner ca 28 %.

Kalkyl nr 2

Melerad Tweed — 530 g

Index: Två-skift Sverige = 100

	Sverige										Övriga länder ¹							
	Två-skift		Tre-skift		Storbritannien		Belgien		Frankrike		Väst-Tyskland		Italien		Nederländerna		Japan	
	Två-skift	Tre-skift	Två-skift	Tre-skift	Två-skift	Tre-skift	Två-skift	Tre-skift	Två-skift	Tre-skift	Två-skift	Tre-skift	Två-skift	Tre-skift	Två-skift	Tre-skift	Två-skift	Tre-skift
Löneindex	100	100	71	74	67	61	55	44	25									
Material	53	53	53	53	53	53	53	53	53	53	53	53	53	53	53	53	53	53
Kapitalkostnad	8	5	8	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5
Löner	26 ²	23	19	17	16	14	13	10	6									
Övriga kostnader	13	11	13	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11
Tillverkningskostnad	100	92	93	86	85	83	82	79	75									

¹ Storbritannien två-skift; övriga länder tre-skift.

² Därav tjänstemannalöner ca 28 %.

Kalkyl nr 3

Styckfärgad diagonal — 670 g

Index: Två-skift Sverige = 100

	Sverige										Övriga länder ¹							
	Två-skift		Tre-skift		Storbritannien		Belgien		Frankrike		Väst-Tyskland		Italien		Nederländerna		Japan	
	Två-skift	Tre-skift	Två-skift	Tre-skift	Två-skift	Tre-skift	Två-skift	Tre-skift	Två-skift	Tre-skift	Två-skift	Tre-skift	Två-skift	Tre-skift	Två-skift	Tre-skift	Två-skift	Tre-skift
Löneindex	100	100	71	74	67	61	55	44	25									
Material	35	35	35	35	35	35	35	35	35	35	35	35	35	35	35	35	35	35
Kapitalkostnad	11	9	11	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9
Löner	36 ²	31	26	23	21	19	18	13	8									
Övriga kostnader	18	16	18	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16	16
Tillverkningskostnad	100	91	90	83	81	79	78	73	67									

¹ Storbritannien två-skift; övriga länder tre-skift.

² Därav tjänstemannalöner ca 28 %.

Kalkyl nr 4

Melerad velour — 850 g

Index: Två-skift Sverige = 100

	Övriga länder ¹									
	Sverige									
	Två-skift	Tre-skift	Storbritannien	Belgien	Frankrike	Väst-Tyskland	Italien	Nederländerna	Japan	
Löneindex	100	100	71	74	67	61	55	44	44	25
Material	44	44	44	44	44	44	44	44	44	44
Kapitalkostnad	10	8	10	8	8	8	8	8	8	8
Löner	29 ²	26	21	20	18	17	15	12	12	7
Övriga kostnader	17	15	17	14	14	14	14	14	14	14
Tillverkningskostnad	100	93	92	86	84	83	81	78	78	73

¹ Storbritannien två-skift; övriga länder tre-skift.² Därav tjänstemannalöner ca 28 %.

Kalkyl nr 5

Jacquardfit — 1.450 g

Index: Två-skift Sverige = 100

	Övriga länder ¹									
	Sverige									
	Två-skift	Tre-skift	Storbritannien	Belgien	Frankrike	Väst-Tyskland	Italien	Nederländerna	Japan	
Löneindex	100	100	71	74	67	61	55	44	44	25
Material	39	39	39	39	39	39	39	39	39	39
Kapitalkostnad	13	9	13	9	9	9	9	9	9	9
Löner	33 ²	31	23	23	21	19	17	14	14	8
Övriga kostnader	15	12	15	12	12	12	12	12	12	11
Tillverkningskostnad	100	91	90	83	81	79	77	74	74	67

¹ Storbritannien två-skift; övriga länder tre-skift.² Därav tjänstemannalöner ca 28 %.

Kalkyl nr 6

Bomullsföretag

Index: Två-skift Sverige = 100

	Sverige					Övriga länder ¹				
	Två-skift	Tre-skift	Storbritannien	Belgien	Frankrike	Väst-Tyskland	Italien	Nederländerna	Japan	
Löneindex	100	100	71	74	67	61	55	44	25	
Material	41	41	41	41	41	41	41	41	41	
Kapitalkostnad	18	12	18	12	12	12	12	12	12	
Löner	28 ²	27	20	20	18	16	15	12	7	
Övriga kostnader	13	10	13	10	10	10	10	10	10	
Tillverkningskostnad	100	90	92	83	81	79	78	75	70	

¹ Storbritannien två-skift; övriga länder tre-skift.

² Därav tjänstemannalöner ca 22 %.

Kalkyl nr 7

Lakansväv

Index: Två-skift Sverige = 100

	Sverige					Övriga länder ¹				
	Två-skift	Tre-skift	Storbritannien	Belgien	Frankrike	Väst-Tyskland	Italien	Nederländerna	Japan	
Löneindex	100	100	71	74	67	61	55	44	25	
Material	42	42	42	42	42	42	42	42	42	
Kapitalkostnad	17	12	17	12	12	12	12	12	12	
Löner	29 ²	29	21	21	19	18	16	13	7	
Övriga kostnader	12	9	12	9	9	9	9	9	9	
Tillverkningskostnad	100	92	92	84	82	81	79	76	70	

¹ Storbritannien två-skift; övriga länder tre-skift.

² Därav tjänstemannalöner ca 22 %.

Kalkyl nr 8

Klänningsstyg

Index: Två-skift Sverige = 100

	Sverige					Övriga länder ¹									
	Två-skift		Tre-skift		Storbritannien	Belgien		Frankrike		Väst-Tyskland		Italien	Nederländerna		Japan
	100	100	29	29		71	74	67	67	61	55		44	25	
Löneindex	100	100	29	29	71	74	67	67	61	55	44	25			
Material	29	29	13	13	29	29	13	13	29	29	29	29	29	29	
Kapitalkostnad	20	20	31	31	23	23	21	21	19	17	14	14	13	13	
Löner	33 ²	33 ²	18	18	18	14	14	14	14	14	14	14	14	9	
Övriga kostnader	18	14												14	
Tillverkningskostnad	100	87	90	90	79	79	77	77	75	73	70	70	65	65	

¹ Storbritannien två-skift; övriga länder tre-skift.² Därav tjänstemannalöner ca 26 %.

Kalkyl nr 9

Danstrumpor av nylon (cottonstrumpor)

Index: Två-skift Sverige = 100

	Sverige					Övriga länder ¹									
	Två-skift		Kontinuerligt		Storbritannien	Belgien		Frankrike		Väst-Tyskland		Italien	Nederländerna		Japan
	100	100	71	71		74	67	67	61	55	44		25		
Löneindex	100	100	21	21	71	74	67	67	61	55	44	25			
Material	21	21	18	18	21	21	18	18	21	21	21	21	21	21	
Kapitalkostnad	30	30	32	32	27	25	22	22	20	18	15	15	18	18	
Löner	37 ²	37 ²	12	12	12	10	10	10	10	10	10	10	10	8	
Övriga kostnader	12	10												10	
Tillverkningskostnad	100	81	90	90	74	74	71	71	69	67	64	64	57	57	

¹ Storbritannien två-skift; övriga länder kontinuerligt.² Därav tjänstemannalöner ca 24 %.

Kalkyl nr 10

Herrstrumpor (herrankelsock: kräpp)

Index: Två-skift Sverige = 100

	Sverige						Övriga länder ¹			
	Två-skift	Kontinuerligt	Storbritannien	Belgien	Frankrike	Väst-Tyskland	Italien	Nederländerna	Japan	
Löneindex	100	100	71	74	67	61	55	44	25	
Material	42	42	42	42	42	42	42	42	42	
Kapitalkostnad	15	10	15	10	10	10	10	10	10	
Löner	35 ²	29	25	22	20	18	16	13	7	
Övriga kostnader	8	7	8	7	7	7	7	7	7	
Tillverkningskostnad	100	88	90	81	79	77	75	72	66	

¹ Storbritannien två-skift; övriga länder kontinuerligt.

² Därav tjänstemannalöner ca 25 %.

Kalkyl nr 11

Interlock, herrbyx (kort modell)

Index: Två-skift Sverige = 100

	Sverige						Övriga länder ¹			
	Två-skift	Kontinuerligt	Storbritannien	Belgien	Frankrike	Väst-Tyskland	Italien	Nederländerna	Japan	
Löneindex	100	100	71	74	67	61	55	44	25	
Material	45	45	45	45	45	45	45	45	45	
Kapitalkostnad	9	7	9	7	7	7	7	7	7	
Löner	37 ²	33	26	24	22	20	18	14	8	
Övriga kostnader	9	8	9	8	8	8	8	8	8	
Tillverkningskostnad	100	93	89	84	82	80	78	74	68	

¹ Storbritannien två-skift; övriga länder kontinuerligt.

² Därav tjänstemannalöner ca 23 %.

Kalkyl nr 12

Herrstrumpor (yllefodrade, kräpp)

Index: Två-skift Sverige = 100

	Sverige								
	Två-skift	Kontinuerligt	Storbritannien	Belgien	Frankrike	Väst-Tyskland	Italien	Nederländerna	Japan
Löneindex	100	100	71	74	67	61	55	44	25
Material	44	44	44	44	44	44	44	44	44
Kapitalkostnad	14	10	14	10	10	10	10	10	10
Löner	34 ²	28	24	20	18	17	15	12	7
Övriga kostnader	8	7	8	7	7	7	7	7	7
Tillverkningskostnad	100	89	90	81	79	78	76	73	68

¹ Storbritannien två-skift; övriga länder kontinuerligt.² Därav tjänstemannalöner ca 25 %.

Kalkyl nr 13

Modevaror (kräppbaddräkter)

Index: Två-skift Sverige = 100

	Sverige								
	Två-skift	Kontinuerligt	Storbritannien	Belgien	Frankrike	Väst-Tyskland	Italien	Nederländerna	Japan
Löneindex	100	100	71	74	67	61	55	44	25
Material	54	54	54	54	54	54	54	54	54
Kapitalkostnad	6	5	6	5	5	5	5	5	5
Löner	29 ²	27	21	20	19	17	16	13	7
Övriga kostnader	11	9	11	9	9	9	9	9	9
Tillverkningskostnad	100	95	92	88	87	85	84	81	75

¹ Storbritannien två-skift; övriga länder kontinuerligt.² Därav tjänstemannalöner ca 35 %.

P. M. ang. exporten av textil- och konfektionsvaror samt
erfarenheter av organiserad samverkan vid export

Exportens storlek och sammansättning

Den svenska exporten av textil- och beklädnadsvaror uppgick år 1958 till 177,7 mkr., vilket motsvarar omkring 6 procent av det totala tillverkningsvärdet för dessa varugrupper. Den totala svenska textilvaruexporten har, såsom framgår av tabell 21, ökat ganska väsentligt under de senaste åren.

Tabell 21. *Exporten av textil- och konfektionsvaror åren 1953—1958*

År	Ton	Mkr
1953	22 355	109,6
1954	28 734	121,9
1955	33 046	129,6
1956	41 222	154,6
1957	43 052	171,5
1958	46 247	177,7

Exportens fördelning på huvudgrupper åren 1956—1958 framgår av tabell 22.

Den största huvudgruppen utgöres av spånadsämnen. Exporten av rayonull svarar för över hälften av exporten inom denna grupp (40,1 mkr. år 1958) eller ca 23 procent av den totala textilvaruexporten. Den näst största posten utgöres av lump och avfall (13,9 mkr. år 1958), som huvudsakligen exporteras till de övriga nordiska länderna, Västtyskland och Italien. Någon reguljär export av fårull förekommer icke. De officiella exportsiffrorna visar visserligen 6,6 mkr. under år 1958, men det torde här röra sig om utförsel av ull för lönkamning i bl. a. Storbritannien och Tyskland, vilken ull återinföres till Sverige efter bearbetningen.

Tabell 22. *Exporten av textilvaror åren 1956—1958 med fördelning på huvudgrupper*

	1956		1957		1958	
	%	Mkr	%	Mkr	%	Mkr
1. Spånadsämnen	41,0	63,5	36,2	62,0	37,7	67,0
2. Garn och tågvirke	8,0	12,4	7,9	13,6	8,5	15,1
3. Vävnader och filt	36,7	56,7	36,7	62,9	34,7	61,7
4. Trikävaror	2,6	4,0	2,7	4,7	2,2	3,9
5. Band och snören	1,9	2,9	2,0	3,5	2,0	3,6
6. Diverse sömnadsarbeten	2,0	3,1	2,3	4,0	2,6	4,7
7. Beklädnadsvaror	7,8	12,0	12,2	20,8	12,3	21,7
	100,0	154,6	100,0	171,5	100,0	177,7

Under huvudrubriken garner tar rayonsilke (7,8 mkr. år 1958) omkring hälften, varefter kommer garn av rayonull (1,8 mkr.) samt sytråd av bomull (1,6 mkr.). De två sistnämnda varuslagen exporteras huvudsakligen till Norge, Danmark och Finland, medan exporten av rayonsilke är spridd på ett stort antal länder.

Inom huvudgruppen vävnader och filt svarar tekniska vävnader och stam- pad filt för omkring en tredjedel av exporten (22,3 mkr. år 1958). Här åter- finnes pressduk och maskinfilt av ull (11,9 mkr.), lack- och plastöverdragna vävnader (3,0 mkr.), cordväv (5,9 mkr.) och vissa andra vävnader för tek- niskt bruk.

Den näst största posten utgöres av bomullsvävnader (18,8 mkr. år 1958) och bland dessa dominerar de flerfärgade och tryckta vävnaderna (11,2 mkr.). Denna export bygger i stor utsträckning på förädling av importerad råväv från Japan m. fl. länder.

Den övriga vävnadsexporten består huvudsakligen av ull- och rayonulls- vävnader (9,0 mkr.) samt rayonsilkevävnader (7,0 mkr.).

Exporten av trikåvaror (inkl. stickad konfektion) utgjorde år 1958 ca 7 mkr. och gick huvudsakligen till de övriga nordiska länderna. Omkring två tredjedelar av trikåexporten består av yttertrikå, d. v. s. jumpers, kardigans och liknande typer av ytterplagg samt jerseyklänningar vilka senare tull- tekniskt dock redovisas under stickad konfektion. Övrig export — även- ledes främst på den nordiska marknaden — består av strumpor, dels av nylon och dels av ylle. Någon export av underkläder förekommer icke.

Under huvudrubriken band, snören etc. (3,6 mkr. år 1958) ingår även spetsar och tyll, fisknät, driv- och transportremmar, slangar och vissa andra tekniska artiklar. Ingen av artiklarna kan sägas dominera exporten, som huvudsakligen är inriktad på de övriga nordiska länderna.

Under gruppen sömnadsarbeten faller slutligen scarves, näsdukar m. m. (2,6 mkr. år 1958) samt säckar (0,8 mkr.).

Den svenska exporten av beklädnadsvaror har mer än fördubblats under de senaste fem åren, nämligen från 9,7 mkr. år 1953 till 21,7 mkr. år 1958. Tyvärr är den hittills gällande statistiska varuförteckningen mycket brist- fällig på konfektionsområdet, och det är därför svårt att av den officiella exportstatistiken utläsa vilka artiklar som dominerar. Av tillgängliga upp- gifter framgår dock att yllekonfektionen svarar för drygt hälften av total- exporten. Inom denna grupp fördelar sig exporten med ungefär lika delar på herrkonfektion och annan konfektion, d. v. s. främst kappor, dräkter och klänningar. En relativ ökning har emellertid på senare år skett för damkon- fektionens del.

Exporten av bomullskonfektion har ökat relativt kraftigt under de sista åren, nämligen från 1,5 mkr. år 1953 till 6,4 mkr. år 1958. Ökningen ligger helt på damkonfektion, främst sportjackor och klänningar.

Den stickade konfektionen, framförallt klänningar av jersey, har även-

ledes ökat. Under år 1953 exporterades för 0,9 mkr. och under 1958 för 3,1 mkr.

Konfektionsexporten går i första hand till Norge och Danmark, men svensk konfektion har i ökad omfattning vunnit avsättning även i andra länder, främst Västtyskland, Storbritannien, Nederländerna och Schweiz. I tabell 23 redovisas den egentliga konfektionsexporten (exkl. stickad konfektion) åren 1955—1958, fördelad på avnämrländer.

Tabell 23. Sveriges export av egentlig konfektion 1955—1958 (mkr.)

Avnämrand	1955	1956	1957	1958
Norge	1,0	1,6	6,3	6,5
Danmark	4,1	2,6	2,9	2,5
Västtyskland	1,4	1,4	2,3	3,4
Nederländerna	0,5	1,4	1,3	0,8
Storbritannien	0,1	0,8	1,5	0,9
Frankrike	0,1	0,1	0,1	0,0
Schweiz	1,6	1,5	2,3	2,7
Canada	0,0	0,1	0,2	0,2
USA	0,2	0,3	0,7	0,7
Övriga länder	1,2	0,6	0,7	1,0
Samtliga länder	10,2	10,4	18,3	18,7

På vävnadsområdet utgör tryckta bomullsvävnader numera den dominerande gruppen. Orsaken till att en sådan export kan äga rum är tvåfaldig. Dels utgöres råvaran i allmänhet av importerad råväv, som alltså kan erhållas till billigare pris än den svenska, dels har man just på detta område lagt ned mycket arbete på en särpräglad mönstergivning. Modern svensk mönstergivning eller "Swedish modern design" har tilldragit sig ökat intresse både hemma och utomlands.

När det gäller export av övriga vävnader, d. v. s. diverse oblekta och blekta bomullsvävnader, enfärgade bomullsvävnader samt vävnader av rayonsilke, rayonull och ull m. m. av standardtyp, kan konstateras att exporten till största delen går till de övriga nordiska länderna, framförallt Norge. I allmänhet rör det sig här om en export av marginalproduktion till näraliggande marknader, där konkurrensen är mindre än på den övriga världsmarknaden.

Exporten av trikå — yttertrikå och jerseyklänningar — och konfektion har som framgår av tidigare redogörelse utvecklats relativt gynnsamt. I förhållande till det totala produktionsvärdet rör det sig dock om begränsade kvantiteter. Den export, som kommer till stånd, baserar sig även här i stor utsträckning på sådana varor som genom särpräglade modeller och originellt utförande kunnat komma utanför ordinarie priskonkurrens. Försäljningen har naturligt nog i första hand inriktats på större varuhus och specialaffärer. Den enskilda kundens köp blir under sådana förutsättningar förhållandevis litet. Förutom det risktagande som en produktion av starkt särpräglade eller modebetonade plagg alltid för med sig måste fabrikanterna därför räkna med stor osäkerhet i fråga om serielängden. För kon-

fektionens del fordras dessutom en särskilt stor insats i form av reklam, pressbearbetning och public relations, vilket gör att försäljningskostnaderna per enhet blir relativt stora. Det utgör därför för företagsledningen en svår avvägning, huruvida man överhuvudtaget skall våga sig på export. Det arbete, som under de senaste åren nedlagts av vissa konfektionsföretag, har emellertid resulterat i en utvidgning av exporten till nya marknader, exempelvis Nederländerna och Storbritannien samt Amerikas Förenta Stater. Samtidigt har också exporten på redan tidigare bearbetade marknader, exempelvis Schweiz och Västtyskland, kunnat ökas.

Den svenska konfektionen anses kännetecknad av god kvalitet i konfektionering och sömnad och vidare av ett gott bruksvärde för konsumenten, och det är främst på grundval av dessa egenskaper hos plaggen som försäljning har kunnat komma till stånd. Konfektionsindustrin i de länder, till vilka Sverige sålt, har emellertid undergått en i kvalitativt och kvantitativt hänseende snabb utveckling efter kriget, och numera möter den svenska konfektionen ökat motstånd även i fråga om kvalitetsvaror. En ökad konkurrens från exempelvis Italien, Schweiz och numera även Västtyskland gör sig gällande på de allra flesta marknaderna.

I fråga om de speciella varorna rayonull och maskinfilt, där en betydande export förekommer, är det delvis speciella förutsättningar, som gjort att industrin tillkommit och kunnat upparbeta en exportmarknad. Uppkomsten av en svensk rayonindustri bygger sålunda bl. a. på tillgången på svensk råvara, d. v. s. gransulfit för viskosmassa. Maskinfiltindustrin uppstod i samband med pappers- och cellulosaindustrins tekniska genombrott på 1860-talet och har till ändamål att förse denna industri med lämplig filt. Det ställes mycket höga krav på maskinfiltens kvalitet, och eftersom filtkostnaderna är relativt ringa i förhållande till pappersbrukens övriga framställningskostnader är priset av mera underordnad betydelse.

Svenska erfarenheter av organiserad samverkan vid textilexport

Textilindustrins branschorganisationer, d. v. s. Textilrådet för den egentliga textilindustrin och Konfektionsindustriföreningen för konfektionsindustrin, har bland annat till uppgift att till sina medlemmar vidarebefordra varuförfrågningar, som på olika sätt kommer organisationerna tillhanda. Dylika förfrågningar kommer ofta direkt från importörer i utlandet, men lika ofta genom förmedling av svenska beskickningar, konsulat och handelskamrar utomlands samt via Sveriges allmänna exportförening.

Branschorganisationerna söker vidare förmedla direkt kontakt mellan inköpare och andra representanter för utländska varuhus, importörer och agenter, som i samband med besök i Sverige önskar bilda sig en uppfattning om svenska textil- och konfektionsvaror.

Någon speciellt upplagd service för utländska köpare finnes icke inom de

svenska branschföreningarna. Däremot kan vanligen besök och visningar arrangeras efter överenskommelse med industriföretagens representanter antingen i Stockholm eller på respektive hemort.

I några fall har branschorganisationerna aktivt biträtt för att underlätta en kontakt på bred front mellan potentiella utländska köpare å ena sidan och svenska industriföretag å den andra. Ett exempel på sådan verksamhet är den samordnade visning av olika textilvaror, som i februari 1958 anordnades i gemensam lokal i Stockholm i samband med besök av en grupp inköpare från varuhuset Jordan March i Boston. Varje fabrikant disponerade ett eller flera rum i samma hotell och arrangemanget visade sig vara tekniskt lämpligt just i detta fall, då ett flertal fabrikanter under en begränsad tidrymd önskade visa individuella kollektioner för inköparna, men icke för varandra. Att det försäljningsmässiga resultatet för åtskilliga deltagare blev synnerligen ringa sammanhänger bland annat med deltagarnas brist på kännedom om den konservativa inriktningen av marknaden i New England, vilket i sin tur berodde på bristfällig marknadsanalys före inköparnas ankomst till Sverige. Värdet av denna samordnade visning kan således sägas ha varit, att de deltagande företagen fick upp ögonen för behovet av noggranna förundersökningar vid planerad export till en viss marknad. Det bör slutligen tilläggas att sådana företag, som redan tidigare skaffat sig exporterfarenhet, icke deltog i denna gemensamma visning, vilken redan från början förklarades vara avsedd som en form av förundersökning.

Ett gruppsamarbete av annorlunda uppbyggnad men med gemensamt ändamål att väcka intresse för svenska textilvaror utgör vandringsutställningen "Swedish Textiles Today". Fyra svenska företag, som alla företräder modern svensk stil på heminredningsområdet men vars sortiment kompletterar varandra (Almedahl, Kasthall, Stobo och NK:s textilkammare), står bakom denna utställning, som tillkommit på initiativ av bl. a. Svenska slöjdföreningen. Utställningen har visats på ett flertal platser i USA.

Av speciellt intresse i detta sammanhang är de olika försök till organiserad samverkan som gjorts på konfektionsområdet.

1949 beslöt sålunda Konfektionsindustriföreningen, därtill stimulerad av den inom handelsdepartementet arbetande exportberedningen, att låta verkställa en undersökning av avsättningsmöjligheterna för svensk konfektion i Västeuropa. Denna undersökning verkställdes av en delegation om tre fabrikanter jämte föreningens verkställande direktör, vilka genom direkta kontakter med inköpare i Västtyskland, Nederländerna, Belgien, Frankrike och Storbritannien erhöll en tämligen uttömmande bild av de olika svenska konfektionsartiklarnas konkurrensförmåga på respektive marknader. Denna undersökning redovisades i en rapport, som utsändes till föreningens samtliga medlemmar och som sedermera tjänade som underlag för de enskilda exportframstötare, som därefter gjordes av åtskilliga företag. Exportarbetet hindrades emellertid i hög grad av att inga exportkontingenter för konfek-

tion då fanns intagna i de med dessa länder gällande handelsavtalen. Dylika tillskapades emellertid åren därefter i ett flertal handelsavtal, t. ex. i avtalen med Västtyskland, Nederländerna och Frankrike. En viss export kom också till stånd men i blygsam omfattning.

Som allmänt omdöme beträffande exportintresset hos den svenska konfektionsindustrin under tiden mellan krigsslutet och Koreakrisen torde kunna sägas att de goda avsättningsförhållanden, som då rådde inom landet, medförde att företagens intresse för och vilja att offra något på att arbeta upp exportmarknader i stort sett var skäligen ringa.

Den skärpning av marknadsläget, som inträdde i och med Koreakrisen, förändrade i viss mån inställningen till exportfrågorna hos åtskilliga företag. Man stod då i en situation med en krympande hemmamarknad, som icke förmådde konsumera den varukvantitet som producerades, och man hoppades att genom att upparbeta marknader utomlands få kompensation för den sålunda bortfallna delen av hemmamarknaden. Helt naturligt riktade sig därvid blickarna icke minst mot sådana länder, som antogs ännu vara "oexploaterade" ur konfektionssynpunkt, främst Sovjet och övriga öststater. Bl. a. erhöll därvid Konfektionsindustriföreningen år 1954 uppdraget att undersöka möjligheterna att få till stånd en export av konfektion till Sovjet. Dessa undersökningar ledde till att vissa förhoppningar ansågs kunna knytas till möjligheterna att via ett tredjeland göra en trekantssaffär med Sovjet, vari den svenska prestationen skulle bestå i export av konfektion.

Av olika skäl, bl. a. att det vore önskvärt att i förhandlingarna endast kunna uppträda med en part å svensk sida, beslöts att för handhavandet av denna affär en särskild organisation skulle bildas, i vilken samtliga Konfektionsindustriföreningens medlemsföretag, som hade exportintressen, skulle äga vinna inträde. Sålunda bildades i slutet av år 1954 Svenska konfektionsexportföreningen med ett 40-tal medlemmar.

Som nyss nämnts, avsågs Konfektionsexportföreningens ursprungliga funktion huvudsakligen vara att stå som svensk förhandlingspart i de då pågående diskussionerna om den ovan berörda Sovjetexporten. Sedan det emellertid visat sig att förutsättningar för genomförandet av en dylik affär icke förelåg, blev föreningens arbete inriktat på andra exportuppgifter för konfektionsindustrin.

I detta hänseende gjordes i egen regi eller i samarbete med Sveriges allmänna exportförening marknadsundersökningar i en rad olika länder, vilka rapporter ställdes till medlemmarnas förfogande. Förteckningar uppgjordes över konfektionsimportörer i olika länder och överlämnades till medlemmarna. Tullförhållandena i respektive länder ävensom övriga formella importvillkor kartlades.

I syfte att underlätta introduktionen av svenska konfektionsvaror på vissa marknader arrangerade föreningen i vissa fall kollektiva introduktions- och försäljningsvisningar. Så var t. ex. fallet med Storbritannien, där under

ett antal säsonger mellan fem och tio företag inom damkonfektionen i föreningens regi gemensamt visade sina kollektioner för press och inköpare. Dessa visningar, av vilka den första ägde rum i november 1955, hade föregåtts av en intensiv bearbetning av marknaden genom annonsering, personliga bearbetningar av inköpare och pressfolk o. d. Visningarna följdes därefter upp av företagens individuella försäljningsarbete under längre eller kortare tid. Visningarna ansågs av expertis ha givit ett mycket gott resultat, i det att kontakter tillskapades med praktiskt taget samtliga betydande varuhus och specialaffärer i London m. fl. engelska städer. De individuella försäljningsresultaten var dock ganska varierande. Vissa företag sålde bättre, andra sämre. Att dessa gemensamma visningar så småningom upphörde, den sista hölls hösten 1957, berodde bl. a. på att företagen ansåg sig ha fått alla de kontakter med den engelska marknaden och pressen, som det kollektiva framträdandet avsåg att åstadkomma.

Liknande kollektiva framträdanden har vidare genom föreningens försorg arrangerats vid den s. k. Igedo-mässan i Düsseldorf hösten 1956, dock med klen resultat. I syfte att försöka underlätta ansträngningarna att få in en exportkontingent för konfektion i handelsöverenskommelsen med Östtyskland deltog föreningen under ett antal år i Leipzigermässan. Några resultat av detta deltagande kunde — fränsett försäljningar inom ramen för smärre mässkontingenter — icke uppnås, varför deltagandet numera upphört.

Konfektionsexportföreningen har vidare fungerat som ett aktivt kontaktorgan mellan intresserade utländska köpare och vederbörande svenska exportörer och har i ett antal fall arrangerat speciella visningar i Stockholm för dylika hitresta inköpare.

Konfektionsexportföreningens personal har utgjorts av en verkställande direktör samt en sekreterare.

Trots ovan relaterade ansträngningar från föreningens sida lyckades de skilda företagen i allmänhet inte med sina exportbemödanden. Man fann att kostnaderna att administrera en kontinuerlig försäljning till utlandet blev mycket stora. På så sätt minskades intresset för föreningens verksamhet bland en hel del medlemsföretag. Efter ingående överläggningar fann man den bästa utvägen i den rådande situationen vara att på Konfektionsindustriföreningen överflytta så mycket som möjligt av den verksamhet, som dittills bedrivits av Konfektionsexportföreningen, och att tills vidare "förpuppa" denna sistnämnda förening samt att uppsäga dess personal. Beslutet härom trädde i kraft den 1 januari 1958.

Konfektionsindustriföreningen har därefter svarat för — förutom den handels- och tullpolitiska bevakning av konfektionsindustrins intressen, som alltid ålegat föreningen — informationen i exportfrågor, skapandet av kontakter mellan utländska köpare och svenska säljare, och vidare för ett antal medlemsföretag arrangerat ett kollektivt svenskt framträdande, såsom

på herrkonfektionsmässan i Köln hösten 1958 och vid europeiska herrmoderådets visning i Stockholm i juni 1959. Trots att Konfektionsindustriföreningen kan sägas ha i stort sett på exportfronten fullgjort de uppgifter, som anförtrotts föreningen, är det uppenbart, att den kontinuerliga bevakning och uppföljning av exportfrågorna, som tidigare kunnat ske så länge för ändamålet avdelad personal stod till förfogande, numera icke längre är möjlig.

Organiserad samverkan vid textilexport i Danmark och Schweiz

I Danmark finnes inom den egentliga textilindustrin sedan år 1952 en särskild avdelning för exportfrämjande åtgärder, kallad Exportkontoret, vars tjänster står till förfogande för den danska textilfabrikantföreningens medlemmar.

Exportkontoret utgör en självständig avdelning inom Textilfabrikantföreningen. Samtliga medlemsföretag bidrager ekonomiskt till Exportkontorets verksamhet i proportion till resp. medlems totala omsättning. Kontorets service är sålunda i princip tillgänglig för samtliga företag. Det största medlemsföretaget har dock icke i praktiken utnyttjat denna service.

Exportkontorets personal består av en "kontorschef", som tidigare varit verksam som agent inom textilbranschen. En av Textilfabrikantföreningens manliga tjänstemän biträder dessutom på halvtid. Kontoret förfogar slutligen över en halvdagsanställd utlandskorrespondent. Den ordinarie budgeten omsluter 130.000 d.kr., varav ca hälften går till löner och hälften till resor.

Kontoret disponerar en utställningslokal i Textilfabrikantföreningens kontorslägenhet. Någon särskild hyra för denna lokal debiteras icke kontorets budget, ej heller debiteras kontorsomkostnader utan dessa subventioneras av den allmänna verksamheten. De reella totalkostnaderna kan därför uppskattas till 160.000—170.000 d.kr. per år.

Verksamheten, som enbart avser textilvaror (icke konfektion), avser tre huvuduppgifter, nämligen dels marknadsundersökningar och annat fältarbete, dels förmedling av kontakter mellan industrin och köpare i utlandet, dels public-relations-verksamhet och gemensam reklam för särskilda evenemang.

Exportkontoret har gjort ett flertal detaljerade marknadsundersökningar i olika delar av världen, exempelvis avseende den europeiska kontinenten, Afrika, Levanten och Fjärran Östern samt USA. Under månadslånga resor har Exportkontorets chef undersökt köpmöjligheterna inom ifrågavarande område för olika danska textilvaror, exempelvis vävnader, trikåvaror, tågvirke, fisknät m. m. I undersökningsarbetet har han begagnat sig av en "typkollektion" och genom personliga besök hos textilimportörer och agenter har

han sökt få en så klar bild som möjligt av vilka varutyper som med hänsyn till kvaliteter, modeller och priser är möjliga att sälja på varje land och ort. Resultatet av undersökningarna har fortlöpande rapporterats hem och i konfidentiell form sektorsvis vidarebefordrats till medlemmarna. Marknadsundersökningarna har varit kompletterade med uppgifter om tillgängliga agenter inom varje intressant område.

Någon direkt försäljningsverksamhet har av naturliga skäl icke kunnat bedrivas från marknadsundersökarens sida och ej heller har han på fältet kunnat föreslå, att en viss agent skall vända sig till ett bestämt danskt industriföretag. Eftersom marknadsundersökarens resor har varit långa — kanske 4 à 5 månader i ett sträck — har den förmedlande verksamheten i huvudsak fått ske på hemmafronten. Intresserade företag har på grundval av marknadsrapporterna vänt sig till Exportkontoret för att anmäla önskemål att träda i kontakt med viss agent.

Genom att marknadsundersökningarna utförts av en person med god allmän kännedom om danska textilvaror anser man sig ha nått ett säkrare resultat än om man skulle ha använt sig av någon, som visserligen känner till respektive geografiska marknadsområde men icke har branschkännedom, exempelvis en byrå för marknadsundersökningar. Å andra sidan har det visat sig att det är för mycket begärt att en enda person skall kunna ha detaljerad kännedom om alla textilvaror. Idealet skulle givetvis vara att ha tillgång till en marknadsundersökare för varje varusektor. Den typ av marknadsundersökningar som verkställets genom Exportkontoret anses dock vara av stor betydelse genom att de medfört en relativt god sällning av exportmöjligheterna.

Förutom den mer eller mindre direkta förmedling av kontakter, som sker i samband med pågående marknadsundersökningar, har Exportkontoret att löpande förmedla kontakter mellan inkommande förfrågningar från utlandet resp. utgående förfrågningar från medlemmarnas sida. Vad beträffar de förstnämnda spelar Exportkontorets provkollektion en icke oväsentlig roll. Kontoret har sålunda tillgång till en aktuell samling av typprover för olika varuområden. En utländsk agent som kommer till Köpenhamn kan med hjälp av typprovet ganska snabbt orientera sig om de typer av varor som är tänkbara för hans del, och han kan i samband med denna orientering få en åtminstone preliminär prisidé.

Kontoret har vidare tillgång till ett kartotek, som är registrerat dels på varuslag, dels på företag.

Exportkontoret kan vidare användas som visningslokal både för kollektiva och enskilda visningar. Eftersom de flesta danska textilföretag har kontor eller representanter i Köpenhamn, kan visningar ordnas med kort varsel.

Till förmedlingsverksamheten hör givetvis också en mera intim kontakt mellan Exportkontoret och de olika industriföretagen. Denna verkställs genom fabriksbesök, vid vilka Exportkontorets chef får tillfälle att i detalj

gå igenom vederbörande företags kollektioner, dryfta agentproblem m. m. och diskutera speciella frågor i anslutning till planerad export till viss marknad.

Det har visat sig mycket viktigt, att Exportkontoret är väl bemannat även under direktörens marknadsundersökningsresor. För den löpande verksamheten svarar under dessa resperioder en tjänsteman från Textilfabrikantföreningen. Rutinförfrågningar besvaras självständigt av korrespondenten. Det anses dock att nuvarande personal är för liten, eftersom verksamheten successivt vuxit.

Utöver den ordinarie verksamheten har i Exportkontorets regi eller i samarbete med andra exportorganisationer anordnats olika visningar och utställningar utomlands, exempelvis utställningen "Contemporary Danish Design in Textile and Furniture" i San Fransisco i början av 1958. Exportkontoret har vidare svarat för tillkomsten av en film, kallad "Dansk textil", som bl. a. visats i Sydamerika på olika varuhus. Kostnaderna för dylika speciella arrangemang bestrides separat genom uttaxering på deltagande företag.

Resultaten av den verksamhet som nu bedrivits i sju år kan naturligtvis icke mätas exakt. Dansk textilexport har ökat icke oväsentligt under denna tid, men huruvida detta kan direkt tillskrivas Exportkontorets verksamhet är svårt att yttra sig om. Det uppgives emellertid att åtskilliga företag genom Exportkontorets förmedling fått värdefulla kontakter, som lett till lönsam export. Särskilt inom trikåindustrin och närmast då på yttertrikåområdet har flera fabriker upparbetat en export, som uppgives uppgå till över 25 procent av den totala produktionen.

Å andra sidan konstateras att i den mån de enskilda företagen icke själva följt upp de kontakter som skapats har resultatet blivit lika med noll.

Ett mått på de enskilda företagens resultat erhåller Exportkontoret genom fortlöpande rapporter från företagen angående realiserade exportaffärer. Företagen är vidare skyldiga att rapportera byte av agenter m. m., och alla dessa uppgifter föres upp på företagets kort i Exportkontorets arkiv samt vidarebefordras till danska beskickningar och konsulat utomlands.

En allvarlig brist hos särskilt de mindre industriföretagen uppgives vara att de saknar personal med språkkunskaper och vana vid utlandsaffärer. Förfrågningar från utländska agenter har många gånger blivit obesvarade från företagets sida på grund av bristande förmåga att klara ett brev på exempelvis spanska eller franska. Exportkontorets egen korrespondent söker biträda i sådana fall, men kapaciteten anses vara för liten. Man har därför övervägt att utöka denna service på lämpligt sätt. Som ett första steg har utarbetats en ordlista på fyra språk över de vanligaste textila handelstermerna.

På konfektionsområdet handlägges de gemensamma exportfrågorna av den danska konfektionsindustrins riksorganisation, Beklaedningsindustriens

Sammenslutning, som för ändamålet bildat en exportgrupp, bestående av de av organisationens medlemmar, som förklarar sig ha exportintresse. I ledningen för denna grupp står ett utskott, vars huvudsakliga arbetsuppgifter är följande.

1. Man inrättade ursprungligen en permanent exportutställning i organisationens lokaler. Ändamålet med denna utställning var att kunna ge utländska inköpare en inblick i dansk konfektionsindustri och om möjligt försöka förmå dem att besöka de fabriker, vars varor föll i smaken. Det befanns emellertid så småningom att detta arrangemang ej fyllde det avsedda behovet, varför utställningen numera är under avveckling.

2. Att lämna organisatoriskt stöd vid medlemmarnas deltagande i utländska mässor, speciellt Köln-mässan, vilket stöd främst består i att man organiserat ett kollektivt stånd för deltagarna och skött pressinformationen.

3. Att förmedla kundkontakter och anskaffa soliditetsupplysningar om presumtiva utländska kunder o. d.

4. Lämna informationer om tullförhållanden i olika länder.

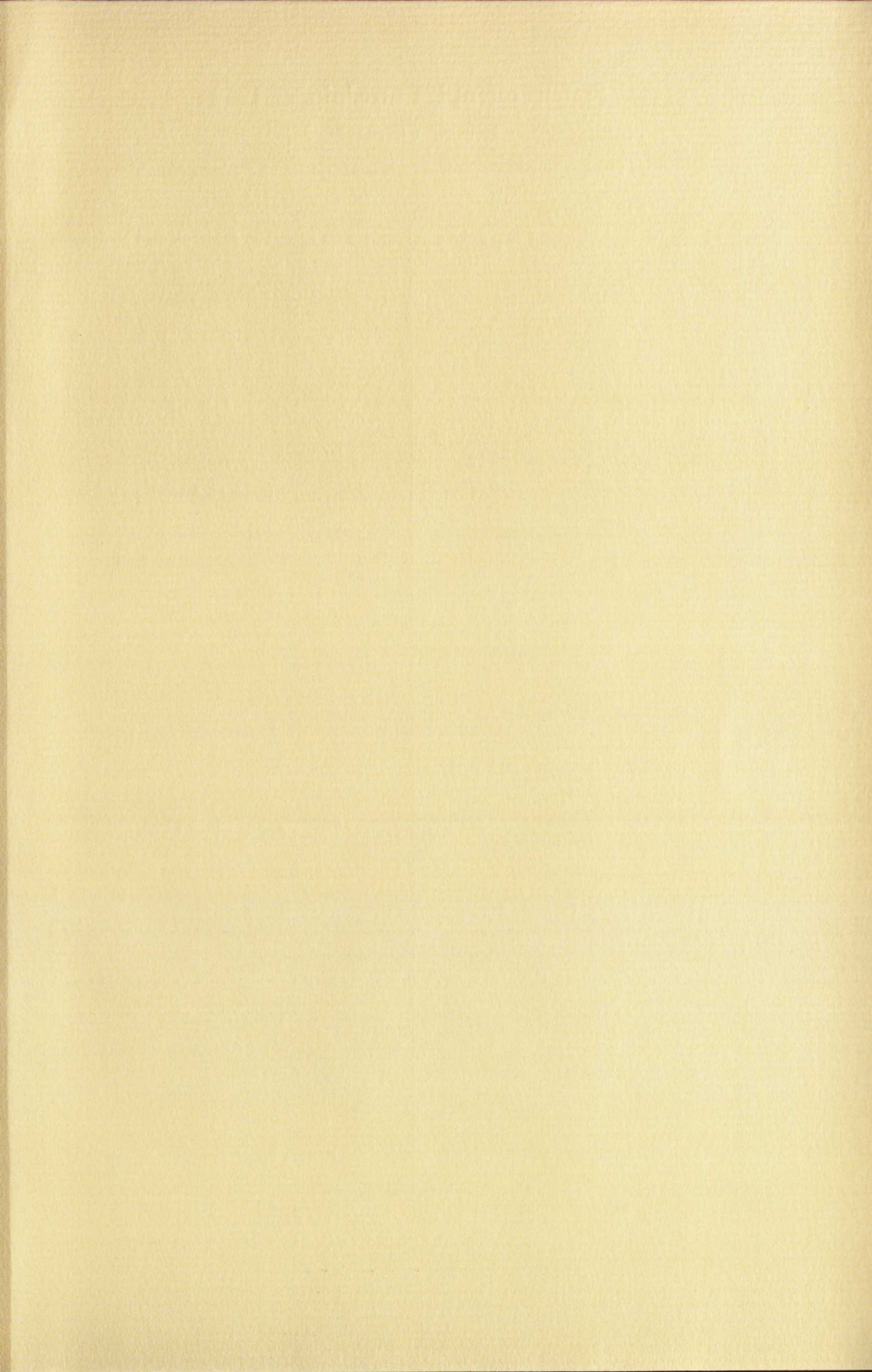
5. Att bistå medlemsföretagen i deras marknadsundersökningar genom att förmedla kontakter med beskickningar och dylika organ.

Härunder har utskottet drivit propaganda för att få utländska inköpare att besöka de modeveckor, som den danska damkonfektionsindustrin en gång i halvåret arrangerar i Köpenhamn.

Ett annat exempel på organiserad samverkan vid export av konfektion erbjuder Schweiz.

Den schweiziska beklädnadsindustrin har bl. a. bildat ett särskilt organ för central handläggning av vissa exportfrågor av gemensam natur, Exportverband der schweizerischen Bekleidungsindustrie, med säte i Zürich. Medlemmar i denna organisation är exportintresserade företag inom såväl konfektionsindustrin som trikåindustrin. Dess arbetsuppgifter består i att bevaka handels- och tullpolitiska frågor samt lämna medlemmarna informationer härutinnan samt om andra förhållanden av betydelse för exportverksamheten. Vidare svarar organisationen för arrangerandet av de försäljningsveckor, som ett par gånger om året äger rum i Zürich och till vilka inbjudes in- och utländska köpare. Organisationen handhar vidare genomförandet av de gemensamma modevisningar, som industrin vid lämpliga tillfällen arrangerar i olika länder för att skapa publicitet kring exportförsäljningarna. Sist men inte minst bedriver organisationen en omfattande pressinformationsverksamhet, avsedd speciellt för utlandspressen. Bilder, texter och annat informationsmaterial ställes i ordning och skickas ut till tidningar och tidskrifter i ifrågakommande länder.

KUNGL. BIBL.
31 DEC 1959
STOCKHOLM

Statens offentliga utredningar 1959

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen)

Allmän lagiftning. Rättskipning. Fångvård

Fångvårdsanstalters optimala storlek. [6]
Fångvårdsstyrelsen. [15]
Domarbanan. [17]
Fånges arbetsersättning. [18]
Det rättspsykiatriska undersökningsväsendets organisation. [20]
Förslag till lag om straff för varusmuggling m. m. [24]
Omreglering av hovrätternas domkretsar. [27]
Atomansvarighet I. [34]
Ungdomsbrottslighet. [37]
Beredskap mot atomenergiolyckor. [38]
Avveckling av fideikommissionen. [40]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning

Kompetensfördelningen av administrativa besvärsmål mellan Kungl. Maj:ti statsrådet och regeringsrätten. [4]
Lokala skyddstjänstemän samt arbetarskyddsstyrelsens organisation. [9]
Författningsutredningen IV. Opinionsbildningen vid folkomröstningen 1957. [10]
Riksdagens budgetarbete. [16]
Sveriges meteorologiska och hydrologiska instituts arbetsuppgifter och organisation. [21]
Den statliga centrala rationaliserings- och revisionsverksamhetens organisation. [22]
Donationsfonder och övriga diverse medel inom statsförvaltningen. [29]
Lantmäteriväsendets och kartverkets organisation. [30]
Organisatoriska riktlinjer för svensk statistik. [33]

Kommunalförvaltning

Statens och kommunernas finansväsen

Familjebeskattningen. [13]
Statsbidragen till städernas vägar och gator m. m. [19]
Besparingar inom statsverksamheten. [28]

Politik

Nationalekonomi och socialpolitik

Preliminär nationalbudget för år 1959. [3]
Tilläggs pensioneringens administration. [12]
Reviderad nationalbudget för år 1959. [14]
Förbättrade familjeförmåner från folkpensioneringen m. m. [32]

Hälsa- och sjukvård

Läkemedelsförsörjningens organisation. [5]
Gemensam nordisk arbetsmarknad för läkare. [39]

Allmänt näringsväsen

Fast egendom. Jordbruk med binärningar

Statligt stöd till jordbrukets inre rationalisering. [1]
Myrslogar i Dalarna. [31]

Vattenväsen. Skogabruk. Bergsbruk

Industri

Konkurrens under samverkan. [42]

Handel och sjöfart

Kommunikationsväsen

Bank-, kredit- och penningväsen

Statligt kreditstöd till hantverk och småindustri m. m. [7]

Försäkringsväsen

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen.

Andlig odling i övrigt

Filmstöd och biografnöjesskatt. [2]
Utbildning av lärare i yrkesämnen för industri och hantverk samt handel. [8]
Verksamheten vid ungdomsvårdsskolorna. [25]
Flyttning, kvarsättning och utkuggning. [35]
Mätningsteknisk och kartteknisk utbildning. [36]
Ordförklaringar och sakupplysningar till 1917 års bibel [41]

Försvarsväsen

Företsättningarna för civil varvsdrift vid Karlskrona örlogsvarv. [11]
Arméns befäl. [23]
Arbetstiden för viss militär och civilmilitär personal. [26]

Utrikes ärenden. Internationell rätt